

การบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช ๒๕๔๔

นายสว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**INTEGRATED LEARNING UNIT OF BUDDHISM IN CURRICULUM
FOR BASIC EDUCATION 2544 B.C.**

MR. SAWANG WANGFALUAN

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studirs)
Gradute School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประธานกรรมการ

()

..... กรรมการ

()

..... กรรมการ

()

..... กรรมการ

()

..... กรรมการ

()

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระสุธีธรรมานุวัตร

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์วิชัย วงษ์ใหญ่

กรรมการ

พลตรีวีระ วงศ์สรรค์

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

ผู้วิจัย : นายสว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระสุธีธรรมานุกุล ปร.ธ.ธ., M.A., PH.D.

: รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ กศ.บ., MA, Ed.D.

: พลตรีวิระ วงศ์สรรค์ น.บ., กศ.บ., วท.บ., ศศ.บ., ค.ม., กศ., ค.

วันสำเร็จการศึกษา : มีนาคม ๒๕๕๐

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หลักการและวิธีการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อนำเอาหลักการและวิธีการดังกล่าวมาสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาและเพื่อประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยทำการทดลองจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนประถมหนองทราย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๔๖ คน ภาคเรียนที่ ๒/๒๕๔๖ เครื่องมือที่ใช้คือ หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนา มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต(x) และแบบทดสอบค่า(t-test) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ spss/pc เพื่อหาเจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนา และเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า หลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คือ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ซึ่งมีครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้กับผู้เรียน และประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะ และสามารถแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวันได้ หลังการทดลองพบว่า การนำเอาหลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในลักษณะของการบูร

ณาการภายในวิชา โดยครูผู้สอนคนเดียวสามารถทำได้ และช่วยให้ผลการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตาม
เกณฑ์ที่กำหนด ๘๐/๘๐ คือเท่ากับ ๘๕.๐๐/๘๐.๕๔ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยรวม
สูงขึ้นเฉลี่ยเท่ากับ ๘๐.๕๔ เมื่อเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนาระหว่างก่อน
เรียนกับหลังเรียนพบว่า หลังเรียนนักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

THESIS TITLE : INTEGRATED LEARNING UNIT OF BUDDHISM IN
CURRICULUM FOR BASIC EDUCATION 2544 B.C.

RESEAECHER : MISTER SAWANG WONGFALUAN

DEGREE : MASTER OF ARFS (BUDDHIST STUDIES)

THESIS SUPERVISORY COMMITTEE

: PHRA SUTHITHAMMANUWAT, Pali 9, MA, PHD

: ACCOC PROF DR WICHAI WONGYAI, BA, MA, Ed D

: CAL DR WEERA WONGSON, BA, M.ed, EdD

DATE OF GRADUATION : MARCH 2007

ABSTRACT

the education researches this time , be the research for develop and seek division integration substance learning Buddhism efficiency , which , there is the objective for study , idea , theory , the principle and the way study the instruction like [model] , integration , for lead take the principle and the way aforementioned come to build integration substance learning Buddhism division and for the efficiency of a tool that the researcher establish , by do the experiment from elementary pupil sample studies year that 4 oval gamboge looks to grant aid , amphur Phakkhed , Nonthaburi , 46 persons amounts , 2/2546 tool semesters that use to are , integration substance crow fungus division learns the Buddhism , Buddha division , Dharma division , and Buddhist priest division , the test evaluates to are accomplished education subject Buddhism way , like [model] , attitude temple of a student builds [wasp] Buddhism subject , there is data analysis with seeking value the percentage , middle arithmetic value is (x) , and value test (t-test) , by use readymade way statistics program , spss/pc , for seek the attitude of a student builds [wasp] Buddhism subject , and compare with the difference of the data ,

the research result meets that , , the principle and the way manage to study the instruction like [model] , integration , be , the procedure in activity education instruction arrangement by give the subject matter differs , ++ , there is the relation affects together , by give the student participates in in the administration studies the instruction , the student has learnt by

TRUE practice , which , there is a teacher is trend adviser gives with the student , and the experience differs , ++ , make the student can is born learning equilibriumly both of knowledge side , understanding , attitude , viewpoint , and can solve a problem at meet in the every day life , experiment back meets that , , the lead takes the principle and the way manage to study the instruction like [model] , the integration aforementioned come to apply in designing division substance learning Buddhism integration in the character of something the integration within subject , by the teacher alone can do , and help give a result effective learning traditionally that fix 80/80 is equal to 85.00/90.94 way education achievement of a student generally tall go up to share equal to 90.94 when , compare with the attitude of a student builds [wasp] Buddhism subject between before study with the back studies to meet that , , the back studies a student has the attitude builds [wasp] Buddhism tall subject more before studies important implily statistics way that .01 level ,

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตานำเคราะห์จาก พระสุธีธรรมานุวัตร(เทียบ สิริญาโณ) คณบดีคณะพุทธศาสตร์,รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่,พลตรีวีระ วงศ์สรรค์ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มจร.ทุกท่าน คุณพีศศิวรรณ กำลังสินเสริม และเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ กัลยาณมิตรทุกท่านที่ร่วมเรียนมาด้วยกัน และที่ทำงาน ที่คอยถามไถ่และให้กำลังใจ ตลอดถึงอนุเคราะห์ข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี และที่ขาดไม่ได้คือท่านเจ้าของผลงานทั้งหลายที่ผู้วิจัยได้ถือเป็นแบบอย่างและนำมาอ้างอิงให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ และที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งคือคณะครูอาจารย์ และนักเรียนโรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่ให้โอกาสและความร่วมมือกับผู้วิจัยอย่างดียิ่ง หากไม่แล้วงานชิ้นนี้คงเกิดขึ้นไม่ได้

ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีพึงเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาแด่พระคุณพ่อแม่และบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัย

นายสว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	
กิตติกรรมประกาศ	
สารบัญ	
สารบัญตาราง	
คำชี้แจงการใช้อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้	
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย	
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	
๑.๔ สมมุติฐานการวิจัย	
๑.๕ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	
๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย	
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการทางการสอน	๒๔
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎี การเรียนการสอนแบบบูรณาการ	๓๓
๒.๓ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๘
บทที่ ๓ การสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	
๓.๑ ความหมายของหน่วยบูรณาการการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	๗๓
๓.๔ รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	๗๓
๓.๕ การสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	๗๔
บทที่ ๔ การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ	๗๘

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๕
๕.๒ อภิปรายผล	๘๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๘๗
บรรณานุกรม	๘๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๔
ภาคผนวก	
หน่วยบูรณาการการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ	๑๐๖
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา	๑๖๑
แบบประเมินความคิดเห็นของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนา	๑๗๐
แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔	๑๗๑

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
๑. ตารางแสดงมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น	๕๔
๒. ตารางแสดงรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔	๕๖
๓. ผังมโนทัศน์หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔	๗๖
๔. กรอบในการสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔	๗๗
๕. ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ หลังจากเรียน ด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	๗๘
๖. ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ หลังจากเรียนด้วย หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ	๗๙
๗. ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ หลังจากเรียนด้วย หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระธรรม	๘๐
๘. ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ หลังจากเรียนด้วย หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระสงฆ์	๘๑
๙. ตารางแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ ๘๐ หลังจากเรียนด้วย หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์	๘๒
๑๐. ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติ ของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน ด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์	๘๔

คำชี้แจงการใช้อักษรชื่อย่อคัมภีร์

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุ เล่ม/ ข้อ / หน้า / หลังคำย่อชื่อย่อคัมภีร์ เช่น วิ.ม.(ไทย) ๔/๘/๗ หมายถึง วินัยปิฎกมหารวรรค (ภาษาไทย) พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔ ข้อที่ ๘ หน้าที่ ๗

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหารวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหารวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปรปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหารวรรค	(ภาษาไทย)
อ.เอก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.จตุกก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	จตุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ปญจก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.หกก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	หกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.สตตก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.อฏฐก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.นวก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ข.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)

บ.ธ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	บุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
บ.อ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	บุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
บ.สุ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	บุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
บ.ชา.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	บุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
บ.ม.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	บุททกนิกาย	มหานิเทศ	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภ.ป.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	บุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)
-------	-------	---	-------------	--------------	-----------

ข. คัมภีร์อรรถกถา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อรรถกถา ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยระบุ เล่ม/ ข้า / หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี.อ.(บาลี) ๑/๒/๔๖ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงคลวิลาสินี สีสกษรชวคฺค อรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๒ หน้า ๔๖

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.มหา.อ. (บาลี)	=	วินัยปิฎก สมณุปสาตিকা มกาวิงคกอุฏฐกถา (ภาษาบาลี) อรรถกถาพระสุดตันตปิฎก
ที.สี.อ. (บาลี)		ทีฆนิกาย สุมงคลวิลาสินี สีสกษรชวคฺคอุฏฐกถา
ที.ม.อ. (บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมงคลวิลาสินี มหาวคฺคอรรถกถา (ภาษาบาลี)
อง.เอกก. (บาลี)	=	องคฺคตฺตฺรนิกาย มโนรธปุรณิ เอกกนิปาตอุฏฐกถา (ภาษาบาลี)
อง.จตุกก. (บาลี)	=	องคฺคตฺตฺรนิกาย มโนรธปุรณิ จตุกกนิปาตอุฏฐกถา (ภาษาบาลี)
อง.ทสก. (บาลี)	=	องคฺคตฺตฺรนิกาย มโนรธปุรณิ ทสกนิปาตอุฏฐกถา (ภาษาบาลี)
ขุ.ข.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ปรมคฺคโชติกา ขุทฺทกปาฐอุฏฐกถา (ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ฐมมปทอุฏฐกถา (ภาษาบาลี)
ขุ.เถร.อ. (บาลี)	=	ชาดกอุฏฐกถา (ภาษาบาลี)
ขุ.ป.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย สทฺธมฺรปคาสินี ปฎิสมฺภิทามคฺคอุฏฐกถา (ภาษาบาลี)

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ^๑ โดยการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ขยายฐานการผลิต การประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ประเทศชาติ แนวทางการพัฒนาดังกล่าว นับว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศในช่วงเวลานั้น แม้ประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศเชิงเศรษฐกิจ แต่ผลของการพัฒนาที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจมากเกินไป โดยมีได้คำนึงถึงความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากมายหลายประการตามมา^๒

ดังนั้น ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) และฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้มีการปรับปรุงจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศไทยเสียใหม่ โดยเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ “ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม และ การพัฒนาที่สมดุลบนพื้นฐานของความเป็นไทย” ซึ่งเป็นการพัฒนาในลักษณะที่ต่อเนื่อง และยั่งยืน ทำให้คนส่วนใหญ่มีความสุขในระยะยาว” สอดคล้องกับที่ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ กล่าวถึงวิสัยทัศน์ของการพัฒนาไว้ว่า “ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) มีเป้าหมายสำคัญคือการมีสังคมที่พึงปรารถนา ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง และประเทศชาติมั่นคง ในการพัฒนา คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว จะต้องมียุทธศาสตร์ของการพัฒนาคนให้ เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข มีความรับผิดชอบต่อสังคม”^๓

^๑ เริ่มใช้คำว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ ๒ เป็นต้นมา

^๒ กองบรรณาธิการเทศาภิบาล. **แนวคิดการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฉบับที่ ๘ เทศาภิบาล** (๓๐-๔๔ พฤษภาคม ๒๕๓๘), หน้า ๓๓ - ๓๔.

^๓ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔**. (กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^๔ วิชัย วงษ์ใหญ่. **วิสัยทัศน์การศึกษา**. (กรุงเทพฯ: SR. PRINTING LIMITED PARTNERSHIP. ๒๕๔๓), หน้า ๑.

การพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เป็นจุดหมายของการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖ การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”^๕

ปัจจุบันปัญหาสังคมได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นตามภาวะการเพิ่มของประชากร และส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งชาติ จำเป็นต้องใช้มาตรการ และหลักวิชาการในการดำเนินการหลายประการ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเดียวยังไม่อาจบรรลุความสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีการศึกษา การวางแผนระยะยาวควบคู่กันไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลนั้น จำเป็นต้องให้การศึกษา และการประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนและเยาวชนทั่วไป^๖ แนวคิดดังกล่าวมาสอดคล้องกับมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่บัญญัติไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ”^๗ นโยบายแห่งมาตรา ๒๒ คือ ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะและผู้ถ่ายทอด ความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปสร้างสรรค์ความรู้ของตน

เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการพัฒนาคน ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาไว้ประการหนึ่งคือ ให้คนมีทางเลือกในชีวิตและเข้ามาส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนได้ โดยการปรับกระบวนการเรียนรู้และการฝึกอบรมของคนให้สามารถรู้จากประสบการณ์ และของจริง สามารถปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยการพัฒนาหลักสูตรให้มีเนื้อหาสาระในลักษณะสหวิชาการ^๘

^๕ สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒.** (กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟิค จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^๖ ชวลิต หมั่นทิพย์. **ปัญหาสิ่งแวดล้อมในไทย: แนวทางการแก้ไขในระดับนโยบาย.** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มกราคม – มีนาคม) จุฬาลงกรณ์วารสาร.๒๕๓๖. หน้า ๗๙.

^๗ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.สำนักนายกรัฐมนตรี.(อ้างแล้ว), หน้า ๑๒.

^๘ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(อ้างแล้ว), หน้า ๑๔.

โดยปรับวิธีการคิดจากเดิมแบบแยกส่วนมาเป็นการคิดแบบบูรณาการ^๙ ในขณะที่มีการปรับปรุงแก้ไขสภาพการเรียนการสอน โดยการนำเอาเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมเข้ามาช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและเกิดความเข้าใจลักษณะความเป็นไปอันสำคัญของสังคม โดยการจัดประสบการณ์และดัดแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เข้ากับสภาพชีวิตให้ดีขึ้นกว่าเดิมซึ่งเรียกการสอนแบบนี้ว่า การสอนแบบบูรณาการ^{๑๐}

ลักษณะการจัดหลักสูตรแบบสหวิชาการ การสอน และความคิดแบบบูรณาการ จะช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและข้อเท็จจริงที่เสนอในหลักสูตร เช่นการเรียนภาษา จะไม่ถูกแยกออกจากความคิดและข้อเท็จจริงของการเรียนรู้ในวิชาอื่นได้ เช่น สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์ โดยทั่วไปความคิดที่เป็นประเด็นสำคัญประเด็นเดียวจะเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเชื่อมโยง โดยหัวข้อจะเป็นตัวเชื่อมโยงประเด็นต่างๆเข้าด้วยกัน และประเด็นความคิดเหล่านี้เกาะเกี่ยวสัมพันธ์กัน เช่นการสอนเรื่อง “ฤดูเก็บเกี่ยว”ในเชิงวรรณคดีก็จะรวมเรื่องราวของชนชาติต่างๆที่เกี่ยวกับการฉลองและงานรื่นเริงในฤดูเก็บเกี่ยว ในส่วนของกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ก็จะเน้นเรื่องผักประเภทต่างๆ ที่หาได้ในฤดูใบไม้ร่วง และการเปลี่ยนแปลงของใบไม้ในระยะเวลาดังกล่าวของปี ในวิชาสังคมศึกษาอาจให้นักเรียนอภิปรายเรื่องงานฉลองต่างๆจากหนังสือวรรณคดีและในระหว่างดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น อาจจะให้โอกาสนักเรียนเขียนเรียงความเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และบูรณาการระหว่างความคิดที่หลากหลายอีกด้วย^{๑๑} สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึงวิธีการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาจากระบบการศึกษาว่า “ปัญหาของมนุษย์ในปัจจุบันนี้มันร้ายแรงขึ้น ก็มีปัญหามากขึ้นเพิ่มขึ้น ฉะนั้นเราก็ต้องมาคิดว่าจะแก้ปัญหายังไง เมื่อมองในทรรศนะใหม่นี้ก็คือว่า เรื่องทั้งหมดนั้นมีจุดเน้นอยู่ที่ว่า จะต้องมองปัญหานี้ว่า มันเป็นเหตุปัจจัยที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงกันทั้งหมด เรามองมนุษย์แยกจากสังคมไม่ได้ สังคมจะแยกจากนิเวศวิทยาไม่ได้ มนุษย์ก็จะแยกจากนิเวศวิทยาไม่ได้ เพราะฉะนั้น ทุกอย่างจะต้องมองเป็นองค์รวมที่มี

^๙ พิชณุ เดชโต. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน. **ปริญญา**

นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^{๑๐} สุมานิน รุ่งเรืองธรรม. **กลวิธีการสอน**. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๓๒.

^{๑๑} วิชาการ, กรม. **การสอนหน่วยเนื้อหาบูรณาการ**. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐),

ส่วนประกอบเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกันทั้งหมด ทรรศนะแบบองค์รวม หรือการมอง
สิ่งทั้งหลายเป็นองค์รวมนี้แหละ คือเรื่องของการบูรณาการ”^{๑๒}

จากแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่
สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม ดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย
ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ
และกำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและ
สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน
สังคม และประเทศชาติ^{๑๓} หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มีจุดมุ่งหมายที่จะ
พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข ความเป็นไทย มีศักยภาพ
ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนทั้ง
ด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และได้กำหนดสาระการ
เรียนรู้ที่เป็นองค์ความรู้ครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี และโดยการพัฒนาคนให้เป็นคนดี
มีความสำคัญยิ่ง ดังนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้จึงได้กำหนดคุณภาพ
ของผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมไว้ทุกมาตรฐาน ซึ่งจะต้องบูรณาการ ไว้ในการ
เรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม เป็น
สาระการเรียนรู้ที่ ๑ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม^{๑๔}

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า
การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึง
พัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของ
ผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่
หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน
การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การ

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).การศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการ. (กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

^{๑๓} กระทรวงศึกษาธิการ.หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔.
(กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖.

^{๑๔} กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔.

วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่างๆข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม **การบูรณาการ** เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

๑. **การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว** ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม น้ำ เป็นต้น ครู ผู้สอน สามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะ และกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

๒. **การบูรณาการแบบคู่ขนาน** มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนเรียนรู้ศิลปะ เรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

๓. **การบูรณาการแบบสหวิทยาการ** การบูรณาการในลักษณะนี้ นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และ ครู ผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้จัดทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้ถูกลักษณะ เป็นต้น

๔. **การบูรณาการแบบโครงการ** ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครู ผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่างๆ ที่ครู ผู้สอนเคยแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนรู้เป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครู ผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

พระพุทธศาสนาเป็นวิชาหนึ่งที่ตั้งอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา ประกอบกับพระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะที่เป็นศาสนาประจำชาติ เป็นวิถีชีวิตและเป็นรากฐานของวัฒนธรรม ที่หล่อหลอมลักษณะอันดีงามของคนไทยให้เป็นคนดีมีน้ำใจ อ่อนโยน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ มีเมตตา สามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายมุ่งเน้นนำเอาพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปการศึกษา ในส่วนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

ด้วยเหตุผลและความความจำเป็นดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องการบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ ขึ้น เพื่อศึกษาว่าการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาด้วยหน่วยบูรณาการจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมากน้อยหรือไม่อย่างไรโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑.๒. วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

๑.๒.๒ เพื่อนำเอาแนวคิด ทฤษฎี หลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังกล่าวมาสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

๑.๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑. การบูรณาการสาระการเรียนรู้การสอนวิชาพระพุทธศาสนาสามารถทำได้หรือไม่

๑.๓.๒. การเรียน การสอนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาผู้เรียนจะมีผลสัมฤทธิ์หรือได้ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่

๑.๔. สมมุติฐานการวิจัย

๑.๔.๑. คะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้ด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จะสูงกว่าเกณฑ์ ๘๐/๘๐

๑.๔.๒. เจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนาหลังเรียนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาจะสูงกว่าก่อนเรียน

๑.๕. คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หมายถึง หน่วยการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการนำเอาสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เป็นลักษณะการบูรณาการภายในสาระการเรียนรู้เดียวกัน โดยครูผู้สอนคนเดียว เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของวิชาพระพุทธศาสนา

๑.๖. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๔๖ คน (๑ ห้องเรียน)

๒. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑. ตัวแปรต้น ได้แก่ ความรู้พื้นฐานของนักเรียนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

๒.๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนในบทเรียนตามหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

๓. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ภาคเรียน

๔. ด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จำนวน ๓ หน่วยการเรียนรู้คือ หน่วยพระพุทธ หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์

๑.๗. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

๑.๖.๑ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาสารวิชา หรือ รายละเอียดของเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ จากหนังสือ และเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ

๑.๖.๒ การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นการศึกษาเชิงทดลองเพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพเครื่องมือ (Research and Development) มีรูปแบบและขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการทดลอง

๑. ทดลองแบบรายบุคคล ๑ : ๑ (One To Testing) ใช้เวลา ๔ คาบ
๒. ทดลองแบบกลุ่มย่อย ๕: ๘ คน (Small Group Testing) ใช้ระยะเวลา ๔ คาบ
๓. กลุ่มทดลองภาคสนาม ๔๖ คน (Field Research) ใช้ระยะเวลา ๑๖ คาบ ๆ ละ ๕๐ นาที สัปดาห์ละ ๒ คาบ รวม ๘ สัปดาห์

ขั้นตอนการทดลอง

- ๑) สร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาประกอบด้วย
 - หน่วยการเรียนรู้ จำนวน ๓ หน่วย คือ หน่วยพระพุทธ หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์
 - แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
 - แบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาพระพุทธศาสนา
- ๒) ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือครั้งที่ ๑ ก่อนนำไปใช้
- ๓) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญครั้งที่ ๑
- ๔) ทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มทดลองแบบรายบุคคล ๑: ๑ คน (One To Testing)
- ๕) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่พบในการทดลองตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญครั้งที่ ๒
- ๖) ทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มทดลองแบบกลุ่มย่อย ๕ – ๘ คน (Small Group Testing)
- ๗) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือจากข้อบกพร่องที่พบในการทดลอง ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญครั้งที่ ๓
- ๘) ทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างภาคสนามกลุ่มใหญ่ จำนวน ๔๖ คน (Field Research) เพื่อสรุปผลการทดลอง

๑.๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑. ได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

๑.๘.๒. ได้แนวการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน หรือนำไปปรับใช้กับวิชาอื่น

๑.๘.๓. ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลให้ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาและบุคลากรทางการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการสร้างหน่วยบูรณาการหน่วยสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา และสามารถนำไปพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และระดับชั้นอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทคือ

๒.๑. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการทางการสอน

๒.๒. แนวคิด ทฤษฎี การเรียนการสอนแบบบูรณาการ

๒.๓. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการทางการสอน

ประวัติความเป็นมาของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

แนวความคิดเรื่องการบูรณาการได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาเมื่อประมาณ ๓๐- ๔๐ ปีที่แล้วคือ โดยมีนักการศึกษาตะวันตกโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาได้เริ่มเน้นความสำคัญของ “ประสบการณ์การเรียนรู้” ของผู้เรียน โดยเห็นว่าการเรียนที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของสาขาวิชาต่างๆ จะทำให้ประสบการณ์การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนมากที่สุด เพราะสามารถสนองความสนใจและความต้องการของเด็กและสังคมได้ดีกว่าการสอนแยกเป็นรายวิชาโดยไม่ให้สัมพันธ์กันเลย การสอนแบบแยกวิชาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาก โดยเฉพาะวิชาพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษา หลังจากนั้นจึงได้มีการพยายามจัดหลักสูตร โดยใช้ปัญหาชีวิตและสังคมเป็นแกนแล้วอาศัยเนื้อหาจากหลายๆวิชาที่เกี่ยวข้อง^๑ หลังจากนั้นแนวความคิดเรื่องการบูรณาการทางการสอนได้มีวิวัฒนาการมาดังนี้คือ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้ทำการทดลองศึกษาเรื่องการบูรณาการขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระยะเวลา ๘ ปี และได้เรียกการทดลองนี้ว่า “ผลการทดลอง ๘ ปี” (The 8 Year Study)

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้มีการนำผลการทดลอง ๘ ปี นั้นมาใช้กันอย่างแพร่หลายในโรงเรียนทั่วไป ในสหรัฐอเมริกา และได้เรียกการศึกษายุคนี้ว่า “การศึกษาแผนใหม่” (Progressive Education) ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้มีการจัดการเรียนการสอนตามแผนใหม่และการบูรณาการได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร และสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย ก็ได้ช่วยเผยแพร่ความคิดนี้ออกไปอย่างกว้างขวาง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดหลักสูตรประถมศึกษาตามหลักการ

^๑สามารถ ศรีจันทน์, : “บทบรรณาธิการ”. ศึกษาสาร ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มีนาคม ๒๕๒๐)

ของการบูรณาการ และได้ทำการทดลองดูก่อนในโรงเรียนประถมศึกษาหลายแห่งเป็นเวลา ๑ ปี เมื่อทดลองเห็นว่าได้ดี กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ในปี พุทธศักราช ๒๕๒๑ เรียกว่า หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑^๒

ความหมายของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

คำว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ศุภณรรักษ์ บุญซ้อน^๓ กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ หรือการสอนแบบครบวงจร มีรากฐานจากแนวความคิดทางจิตวิทยาพัฒนาการเป็นหลัก วิทยาลัยการศึกษาแซงชีท (Sank Sheet College of Education) เป็นวิทยาลัยแห่งแรกที่ริเริ่มและเป็นผู้นำทางด้านการสอนแบบนี้ได้เรียกชื่อการสอนแบบนี้ว่า “ วิธีการพัฒนาการ/ปฏิสัมพันธ์ (Development/Interaction Approach) ” คำว่า “ การพัฒนา (Development) ” หมายถึง การเรียนรู้ของเด็กตามขั้นตอนการเจริญเติบโต ส่วนคำว่า “ ปฏิสัมพันธ์ Interaction ” ไม่ได้มีความหมายแค่เพียงปฏิสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ สติปัญญา สังคม ศีลธรรม และลักษณะทางกายภาพของเด็กเท่านั้นแต่ยังมีความหมายรวมถึงการเรียนรู้ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม ความคิด บุคคล สถานที่ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วย

บลีเชน^๔ กล่าวถึง การเรียนการสอนแบบบูรณาการว่าเป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมมือกันค้นคว้า หรือศึกษาในสิ่งที่สนใจ นักเรียนกับครูจะต้องร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นักเรียนอาจจะเรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อศึกษาเป็นรายบุคคลก็ได้ ซึ่งลักษณะของหลักสูตรแบบบูรณาการ ประกอบด้วย

๑. การจัดเวลาให้นักเรียนมากพอกับการเรียนรู้
๒. การศึกษาหาความรู้เป็นไปอย่างอิสระ (Autonomous) ภายใต้การแนะนำของครู
๓. การศึกษาเพื่อการเสริมสร้าง (Remedial Education) ครูต้องใช้เวลาให้เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างรากฐานความรู้ให้กับนักเรียน

^๒ สาโรช บัวศรี, **ความรู้เรื่องบูรณาการ**, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองศาสตร์การพิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๑๑.

^๓ ศุภณรรักษ์ บุญซ้อน, “ การเปรียบเทียบทางการเรียนวิชาเกษตรพื้นฐาน เรื่อง ” การปลูกกุหลาบ ” โดยวิธีสอนแบบบูรณาการซึ่งประเมินผลการเรียนด้วยแฟ้มสะสมงานกับวิธีสอนแบบบรรยายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ โรงเรียนบ้านดอนชัย และบ้านนาหลวง จังหวัดแพร่ ” ปริญญาานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาครุศาสตร์เกษตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.)

^๔ Blisshen, Blands Encyclopedia of Education. London : Blands Education ,1969,P.27

๔. มีการตอบสนองความสนใจที่ต่างกันของนักเรียน(มีการตอบสนองความสนใจที่ต่างกันของนักเรียน (Special Interets)

องค์ประกอบในการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้งสี่ประการนี้ ทำให้ครูค้นพบความสามารถและความสนใจของนักเรียน และเป็นการให้โอกาสนักเรียนให้พัฒนาทักษะต่างๆของตนให้ก้าวหน้าต่อไป

ไวท์^๕ (White 1981, อ้างถึงใน ศุภณรรักษ์ บุญซึ้ง ๒๕๔๑ : ๑๖) กล่าวถึงการเรียนการสอน แบบบูรณาการว่า เป็นการเชื่อมโยงหลายวิชาเข้าด้วยกัน ไม่ใช่แต่ในด้านเนื้อหาวิชาอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับวิธีการสอนของครูอีกด้วย ถ้าครูสอนแยกเป็นรายวิชาจะทำให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนว่ามีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การจัดเก้าอี้เป็นแถวหรือเป็นรูปวงกลมก็มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ด้วย

ฮอบกินส์^๖ กล่าวถึง บูรณาการในแง่การสอนไว้ว่า หมายถึงกระบวนการสอนที่ผสมผสานเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าเป็นหน่วยการเรียน จัดกิจกรรมการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ หมายถึงกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงซึ่งครูเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ และสามารถแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวันได้

ความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

สำหรับความสำคัญของการบูรณาการมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ธีระชัย ปุณณโชติ^๗ กล่าวถึงความสำคัญของการสอนแบบบูรณาการไว้ว่า

^๕ White, Alvin M. Interdisciplinary Teaching. San Francisco; Jossey – Bass, 1981. หน้า ๑๖

^๖ Hopkins, Integration, it Meaning and Application. New York : Appleton-Century Company Inc. 1937, PP. 21-22

^๗ ธีระชัย ปุณณโชติ, คู่มือฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนแบบหน่วยบูรณาการ วิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์. (กรุงเทพมหานคร ม.ป.ท. ๒๕๔๐), หน้า ๘๒-๘๓. (อ้างถึงใน สำนักงานโครงการพัฒนาศักยภาพครู ๒๕๔๐-๔๒-๔๓)

๑. สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงไม่ได้จำกัดว่าจะเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง โดยเฉพาะตัวอย่างเช่น การเกิดอุทกภัย ซึ่งเป็นเหตุการณ์เดียวแต่ก่อให้เกิดผลกระทบหลายอย่าง เช่น บ้านเรือนไร่นาเสียหาย ธุรกิจหยุดชะงัก โรงเรียนและสถานที่ทำงานต่าง ๆ ต้องหยุดทำงาน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหลายประการ ในการแก้ปัญหา ต่างๆ เหล่านี้ เราจำเป็นต้องใช้ความรู้ และทักษะจากหลาย ๆ สาขาวิชามาร่วมกันแก้ปัญหา การเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในลักษณะ เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และความสัมพันธ์ของ วิชาต่าง ๆ เหล่านี้กับชีวิตจริง

๒. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยง ระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เนื้อหาและ กระบวนการที่เรียนในวิชาหนึ่งอาจช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในวิชาอื่นดีขึ้นได้

๓. การสอนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากหลาย ๆ สาขาวิชาเข้าด้วยกัน มีประโยชน์หลายอย่างที่สำคัญที่สุดคือช่วยให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้ และทางกลับกันก็จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องจริงของชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนเข้ากับสิ่งที่เรียน ได้ ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่ตนเรียนมีประโยชน์หรือนำไปใช้ได้จริง

๔. หลักสูตรและการเรียนการสอนแบบบูรณาการมีประโยชน์ในการจัดความ เข้าซ้อนของเนื้อหาวิชาต่างๆในหลักสูตร ในปัจจุบันเราประสบปัญหาในเรื่องที่ความรู้และข้อมูล ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีเรื่องจำเป็นจะต้องเรียนรู้เพิ่มขึ้นจำนวนมากภายในแต่ละปี การ เพิ่มขึ้นอย่างมากและรวดเร็วของความรู้ และข้อมูลต่าง ๆ นี้ทำให้การเรียนแบบสัมพันธ์วิชา มีความสำคัญมากกว่าที่ต่างวิชาต่างเพิ่มเนื้อหาเข้าไปในหลักสูตรของตน

สำนักงานโครงการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

“ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ดังนี้

๑. การที่จะเข้าใจสิ่งต่าง อย่างแจ่มแจ้งเกิดความหมายและนำไปใช้ได้ก็ต่อเมื่อ ความรู้ความคิย่อย ๆ อยู่ร่วมกัน สัมพันธ์และเชื่อมโยงจนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่ง นั้นกับสิ่งอื่นรอบตัวซึ่งมีผลให้เกิดการนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้มาจัดระบบระเบียบใหม่ให้ เหมาะสมกับตนเองเป็นองค์รวมของความรู้ตนเองที่มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์

“ สำนักงานโครงการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,การเรียนรู้สู่ทักษะชีวิต, (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว ๒๕๔๑), หน้า ๒๕.

๒. การสอนต้องให้เกิดกระบวนการเชื่อมโยงความคิดที่เกิดขึ้นในเนื้อหา วิธีการที่หลากหลายลักษณะ เพราะจะช่วยให้มองเห็นความเชื่อมโยงของประสบการณ์ต่าง ๆ และทำให้นำไปใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายอย่างมีความหมายได้

๓. เรื่องราวเนื้อหาในหลักสูตร จะมีความเชื่อมโยงกันอยู่ไม่สามารถแยกส่วนขาดจากกันได้ การจัดการสอนเป็นเรื่องเดียว ๆ แยกขาดจากกันจะไม่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายและเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงได้ ครูจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดหลักสูตรเสียใหม่ให้เป็นระบบ กระบวนการที่ประกอบด้วยความคิด เรื่องราวเนื้อหาหลากหลายมารวมกันเป็นกลุ่มก้อนและดำเนินการสอนสิ่งนั้นเชื่อมโยงกันในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตจริงด้วย

๔. การสอนแบบบูรณาการจะเกิดความเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นความรู้ที่ได้รับ เก็บไว้ในสมองกับเหตุการณ์เรื่องราว สิ่งต่าง ๆ รอบตัว หรือเนื้อหาอื่น ๆ ซึ่งมีผลทำให้ความรู้ไม่ถูกเก็บไว้ในสมองแต่เพียงลำพัง แต่ถูกเชื่อมโยงไปใช้จนเกิดความหมายเป็นความหมายใหม่ที่มีความซับซ้อนกว่าเดิม ซึ่งถูกพิสูจน์จริง ตรวจสอบจากสภาพจริงที่ได้นำไปใช้แล้ว

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^๙ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดังนี้

๑. ศาสตร์ทุกศาสตร์ไม่อาจแยกจากกันโดยเด็ดขาดได้ เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืนกันเป็นองค์รวม การจัดให้เด็กได้ฝึกทักษะและเรียนรู้เนื้อหา ต่างๆอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายสอดคล้องกับชีวิตจริง

๒. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการแบ่งเบาภาระในการสอนของครู

๓. การเรียนแบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อมกัน

ลาร์ดิสซาเบล ^{๑๐} (Lardizabal) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการสอนแบบบูรณาการไว้ ดังนี้

^๙ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **บูรณาการ: วิธีการจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่** (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว ๒๕๔๒), หน้า ๗

^{๑๐} Ladizabal, Amparo S. and others, **Methods and Principles of Teaching** Quezon City. n.p.: Alemar – Phoenix, 1970, หน้า ๕๓

๑. เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย มีความพึงพอใจ มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและยอมรับผู้อื่น

๒. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน โดยมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน

๓. ช่วยพัฒนาค่านิยม โดยจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่สามารถพัฒนาจริยธรรม มาตรฐานการทำงาน มาตรฐานของกลุ่ม ความซาบซึ้งในการทำงาน และความซื่อสัตย์

๔. ช่วยพัฒนาวินัยในตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนควบคุมตนเอง โดยสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้

๕. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดยพัฒนาการแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การละคร ฯลฯ เช่นเดียวกันกับทางด้านสังคม วิทยาศาสตร์และวรรณคดี ซึ่งผู้เรียนมีความเป็นอิสระในการเลือกสิ่งที่เขาต้องการ

๖. เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสดำรงกิจกรรม ในสังคม มีความเต็มใจที่จะทำงานร่วมกับกลุ่มและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

๗. ช่วยวัดผลการเรียนรู้โดยการแนะนำกระบวนการวัดผลทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม จากความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การบูรณาการเป็นการจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้ ทำให้เกิดความรู้แบบองค์รวม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และนำความรู้ที่ได้ไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริงได้

จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าในการบูรณาการครั้งนั้น ๆ กระทำไปเพื่ออะไร ดังที่ลาร์ดิซาเบล^{๑๑} ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสอนแบบบูรณาการ สรุปได้ดังนี้

๑. เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย มีความพึงพอใจ มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและยอมรับผู้อื่น

๒. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน โดยมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน

๓. ช่วยพัฒนาค่านิยม โดยจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่สามารถพัฒนาจริยธรรม มาตรฐานการทำงาน มาตรฐานของกลุ่ม ความซาบซึ้งในการทำงาน และความซื่อสัตย์

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๒

๔. ช่วยพัฒนาวินัยในตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนควบคุมตนเอง โดยสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง

๕. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดยพัฒนาการแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การละครฯ เช่นเดียวกันกับทางด้านสังคม วิทยาศาสตร์ และวรรณคดี ซึ่งผู้เรียนมีความเป็นอิสระในการเลือกสิ่งที่เขาต้องการ

๖. เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมในสังคม มีความเต็มใจที่จะทำงานร่วมกับกลุ่มและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

๗. ช่วยวัดผลการเรียนรู้โดยการแนะนำกระบวนการวัดผลแก่ผู้เรียนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม

ประเภทของบูรณาการ

ประเภทของการบูรณาการมีหลายประเภท และได้มีผู้แบ่งประเภทของบูรณาการไว้ ดังนี้

คุชฎี สิตลวรงค์^{๑๒} แบ่งบูรณาการออกเป็น ๓ ประเภท โดยยึดตามองค์ประกอบของการจัดการศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน จุดประสงค์ และกิจกรรมเป็นหลักในการบูรณาการ เนื่องจากเห็นว่าองค์ประกอบดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่งผลซึ่งกันและกันและยังส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนได้อีกด้วย เช่น ถ้าครูผู้สอนมีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ดีแต่การจัดกิจกรรมไม่เหมาะสมหรือนักเรียนไม่สนใจ หรือถ้าผู้เรียนมีความพร้อมแต่การจัดกิจกรรมไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการ นักเรียนก็ไม่สามารถเกิดการเรียนรู้ได้ เป็นต้น ดังนั้นครูจึงสามารถยึดองค์ประกอบใดเป็นหลักในการบูรณาการก็ได้ และเมื่อครูจัดให้มีบูรณาการที่องค์ประกอบหนึ่ง ๆ แล้ว องค์ประกอบที่เหลือก็จะถูกดึงให้มาเกิดการเรียนรู้ด้วย บูรณาการทั้ง ๓ ประเภท มีดังนี้

๑. ยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้วยการพิจารณาจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละวิชาหรือกลุ่มวิชาเพื่อใช้แก้ปัญหาในการเรียนเรื่องหนึ่ง ๆ จุดประสงค์เหล่านั้นจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายจากความรู้ของวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการเข้าเป็นหน่วยเดียว วิธีการนี้ถึงแม้จะเน้นการตอบสนองหลักสูตรมากกว่าผู้เรียน แต่ก็ใช่วิธีที่มีความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและใช้ในการแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งได้เป็นอย่างดี

๒. ยึดกิจกรรมการเรียนรู้วิธีการนี้มาจากแนวความคิดทางการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำตามสภาพของตัวผู้เรียนเอง ครูสอนจัดสื่อการเรียนรู้ที่มาจากหลายวิชา

^{๑๒} คุชฎี สิตลวรงค์, "บูรณาการในหลักสูตรและการสอน", สารพัฒนหลักสูตร ๑๔, ๑๒๐ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๓๘) : ๔๗-๕๒.

มาบูรณาการเป็นหน่วยเดียวกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หลายบริบทไปพร้อมๆกัน และจะต้องเน้นวิธีการมากกว่าผู้เรียนละจุดประสงค์ วิธีการนี้จะใช้ได้กับหลักสูตรท้องถิ่นที่ไม่ต้องผูกติดอยู่กับหลักสูตรส่วนกลางมากนัก หรือหลักสูตรระยะสั้นที่สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน

๓. ยึดผู้เรียน เป็นการคำนึงถึงความพร้อม ความสนใจ หรือความถนัดของผู้เรียนเป็นหลักในการจัดกิจกรรม เช่น การศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น กระทำได้โดยครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมาประชุมร่วมกันในการกำหนดหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม การวัดและประเมินผล เมื่อกำหนดเป็นที่เข้าใจแล้วนักเรียนจะเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เอง ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การเรียนรู้ตามจุดประสงค์ข้างต้นเป็นไปอย่างมีระบบ มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์^{๑๓} ได้แบ่งการสอนแบบบูรณาการออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) การบูรณาการภายในวิชา และ ๒) การบูรณาการระหว่างวิชา เป็นการเชื่อมโยงหรือรวมศาสตร์ต่าง ๆ ตั้งแต่ ๒ สาขาขึ้นไป ภายใต้หัวข้อเรื่อง(Theme) เดียวกัน เป็นการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือความรู้ในวิชาต่าง ๆ มากกว่า ๑ วิชา ขึ้นไปเพื่อการแก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งการเชื่อมโยงความรู้และทักษะระหว่างวิชาต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง ไม่ใช่เพียงผิวเผิน และมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น

การสอนแบบบูรณาการทั้งสองรูปแบบมีหลักการเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มีการกำหนดหัวข้อเรื่อง(Theme) ที่เชื่อมโยงความคิดรวบยอดต่าง ๆ มีการวางแผนการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาและลงมือปฏิบัติ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการระหว่างวิชา จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในลักษณะองค์รวมไม่ว่าวิชาใดก็สามารถจะใช้วิธีบูรณาการได้ทั้งสิ้น ข้อสำคัญอยู่ที่ความสามารถในการบูรณาการที่ดี การเรียนการสอนแบบบูรณาการระหว่างวิชาจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวได้

รูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการมี ๔ รูปแบบ คือ

๑. การสอนบูรณาการแบบสอดแทรก(Infusion Instruction) การสอนแบบนี้ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่น ๆ เข้าไปในการสอนของตนเป็นการวางแผนการสอนและสอนโดยครูเพียงคนเดียว

^{๑๓} สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, **คู่มือฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนแบบหน่วยบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๐), หน้า ๗.

๒. การสอนบูรณาการแบบขนาน (parallel Instruction) การสอนตามรูปแบบนี้ ครูตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปสอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอนแต่ต้องวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหาเดียวกัน (theme Concept Problem) ระบุสิ่งที่รวมกันและตัดสินใจร่วมกันว่าจะสอนเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหานั้น ๆ อย่างไรในวิชาของแต่ละคน งานหรือการบ้านที่มอบหมายให้นักเรียนทำจะแตกต่างกันไปในแต่ละวิชา แต่ทั้งหมดจะต้องมีหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหาร่วมกัน

๓. การสอนบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) การสอนแบบนี้คล้าย ๆ กับการสอนบูรณาการแบบขนาน (parallel Instruction) กล่าวคือ ครูตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป สอนต่างวิชากัน มุ่งสอนหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหาเดียวกัน ต่างคนต่างแยกกันสอนเป็นส่วนใหญ่ แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการ (Project) ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้เชื่อมโยงสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน ครูทุกคนจะต้องวางแผนร่วมกันเพื่อที่จะระบุว่า จะสอนหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหานั้น ๆ ในแต่ละวิชาอย่างไร และวางแผนสร้างโครงการนั้น ออกเป็นโครงการย่อย ๆ ให้นักเรียนปฏิบัติในแต่ละรายวิชาอย่างไร

อนึ่งพึงเข้าใจว่า “โครงการ” นี้มีความหมายเดียวกันกับคำว่า “โครงการงาน” มาจากภาษาอังกฤษคำเดียวกันคือ “Project” ผู้อ่านหลายท่านอาจคุ้นเคยคำว่า โครงการงานมากกว่า เช่น โครงการวิทยาศาสตร์ ซึ่งก็อาจเรียกว่า โครงการวิทยาศาสตร์ได้เช่นเดียวกัน

๔. การสอนบูรณาการข้ามวิชาหรือเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) การสอนตามรูปแบบนี้ ครูที่สอนวิชาต่าง ๆ จะร่วมกันสอนเป็นคณะหรือเป็นทีมร่วมกันวางแผนปรึกษาหารือ และกำหนดหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหาร่วมกัน แล้วร่วมกันดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน^{๙๔}

ยูเนสโก^{๙๕} (อ้างถึงในพรชัย หนูแก้ว ๒๕๔๑-๓๗) แบ่งบูรณาการออกเป็น ๕ ประเภท คือ การใช้หัวเรื่อง ปัญหา กิจกรรม ความคิดรวบยอด และค่านิยม เป็นแกนหลัก ต้องเริ่มต้นที่ผู้ศึกษาต้องตัดสินใจว่าจะใช้อะไรเป็นแกนหลักของบูรณาการ การเลือกแกนที่จะมาใช้ต้องพิจารณาให้รอบคอบถึงความเหมาะสมหลายด้านมาประกอบกันทั้งด้านวิชาการและ

^{๙๔} สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, คู่มือฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนแบบหน่วยบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๐, หน้า ๘-๑๐.

^{๙๕} พรชัย หนูแก้ว, “การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา.” “ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๑, หน้า ๓๗.

ธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียน ในบางกรณีที่มีความจำเป็นและเหมาะสมอาจใช้หลายแกนในการบูรณาการครั้งหนึ่ง ๆ ก็สามารทำได้ โฟกราตี^{๑๖} แบ่งบูรณาการออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. บูรณาการภายในสาขาวิชา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในวิชาใดวิชาหนึ่ง เพื่อให้เนื้อหาที่กำหนดไว้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒. บูรณาการระหว่างสาขาวิชา เป็นการจัดเนื้อหาจากหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกันเข้าด้วยกัน เพื่อให้การศึกษาในเรื่องนั้นกว้างขวางครอบคลุมมากขึ้น

๓. บูรณาการระหว่างผู้เรียน เป็นวิธีการหาความต้องการร่วมกันของนักเรียนที่มีความแตกต่างกันเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ถึงแม้รูปแบบการบูรณาการจะมีหลายประเภท แต่การบูรณาการแบบหัวเรื่องเป็นแกนก็ยังคงเป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน และมีความสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียน นั่นคือเมื่อนักเรียนพบกับปัญหาในเรื่องที่ต้องการจะศึกษา นักเรียนก็จะสามารถผสมผสานความรู้ที่มีอยู่ให้เข้ากับปัญหานั้นอย่างไม่รู้ตัว^{๑๗}

นอกจากนั้น Jacqueline and Czemiak ^{๑๘} (อ้างถึงในพรชัย หนูแก้ว ๒๕๔๑-๓๘) ได้สรุปถึงผลดีของการบูรณาการแบบหัวเรื่องเป็นแกนไว้ดังนี้

๑. ทำให้นักเรียนมองเห็นปัญหาได้หลายด้าน เนื่องจากต้องศึกษาเนื้อหาหลายวิชาจึงเห็นปัญหาได้กว้างขึ้น

๒. นักเรียนสามารถเรียนหลาย ๆ จุดประสงค์ในเวลาเดียวกัน

๓. เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในสภาพชีวิตจริง

๔. ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าจากหลาย ๆ สาขาวิชา ทำให้เกิดนิสัยทางการเรียนที่ดี

จากรายละเอียดข้างต้นสรุปได้ว่า บูรณาการมี ๒ ลักษณะ คือ บูรณาการภายในวิชา และบูรณาการระหว่างวิชา และจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบของการบูรณาการภายในวิชา จัดการเรียนการสอนบูรณาการแบบสอดแทรก(Infusion) ซึ่งเป็นการวางแผนจัดการเรียนการสอน

^{๑๖} Frograty, "Ten Ways to Integrate Curriculum" Educational Leadership 49,2 (October 1991):p.61-65.

^{๑๗} Krogh, "The Integrational Early Childhood Curriculum. New York: McGraw – Hill,1990, หน้า 77.

^{๑๘} พรชัย หนูแก้ว, อ้างแล้ว, หน้า ๓๘.

โดยครูเพียงคนเดียวและสอดแทรกเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าไปในการสอน โดยสร้างหัวเรื่อง (Theme) ขึ้นมาแล้วนำเนื้อหาเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาโยงสัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น

๒.๒. แนวคิด ทฤษฎี การเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

เสริมศรี ไชยศรี และคณะ^{๑๙} ได้แบ่งลักษณะของการบูรณาการออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. บูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา คือ การผสมผสานเนื้อหาวิชาในลักษณะของการหลอมรวมแบบแกน หรือแบบสหวิทยาการ จะเป็นหน่วยก็ได้ หรือจะเป็นโปรแกรมก็ได้ นอกจากนี้ อาจจะเป็นการผสมผสานของเนื้อหาในแง่ของทฤษฎีกับการปฏิบัติหรือเนื้อหาวิชาที่สอนกับชีวิตจริง ในการจัดบูรณาการเชิงเนื้อหาวิชาซึ่งเสริมศรี ไชยศรี และคณะ (๒๕๒๖:๑๕) ได้เสนอวิธีการจัดบูรณาการเชิงเนื้อหาออกเป็น ๒ วิธีคือ

๑.๑. บูรณาการส่วนทั้งหมด (Total Integration) คือ การรวมประสบการณ์ต่างๆ ที่ต้องการจะให้เด็กเรียนรู้ทั้งหลักสูตรหรือโปรแกรมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดปัญหา หรือแนวเรื่อง (Theme) เป็นแกน ซึ่งปัญหาหรือแนวเรื่องนี้จะเป็นตัวซึ่งถึงความรู้ที่มาจากวิชาต่างๆ ในโปรแกรมซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและปัญหาสังคมทั้งหมด

๑.๒ บูรณาการเป็นบางส่วน (Partial Integration) เป็นการรวมประสบการณ์ของบางสาขาวิชาเข้าด้วยกัน อาจจะเป็นลักษณะของหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชาซึ่งภายในสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ดังนั้นการจัดบูรณาการเป็นบางส่วนอาจจัดได้ทั้งภายในสาขาวิชา และระหว่างสาขาวิชา หรือจัดเป็นบูรณาการแบบโครงการ (Project Integration) ซึ่งการจัดแบบโครงการนี้แต่ละรายวิชา ก็จะเป็นรายวิชาเช่นปกติ แต่จะจัดประสบการณ์ให้เป็นบูรณาการในรูปของโครงการสำหรับนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มอาจจัดไว้ให้กระทำการระหว่างการเรียนการสอนปลายภาคเรียนหรือปลายปีก็ได้

การบูรณาการเชิงเนื้อหาวิชาในหลักสูตรมีระดับของการบูรณาการต่างๆ กัน ซึ่งสมพงษ์ พลະสุริย์^{๒๐} ได้แบ่งระดับของการบูรณาการออกเป็น ๕ ระดับคือ

^{๑๙} เสริมศรี ไชยศรี และคณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕

^{๒๐} สมพงษ์ พลະสุริย์, “บูรณาการ อะไรกันแน่”, วิทยาสาร, ๒๙(๗). ๒๕๒๑ : หน้า ๒๐-๒๑.

๑. ระดับวิชา คือ การนำเอาเรื่องราวหรือความรู้ต่างๆ มารวมกันทำให้เกิดความสมบูรณ์เป็นรายวิชาต่างๆ เช่น คณิตศาสตร์บูรณาการที่เกิดขึ้นจาก เลขคณิต เรขาคณิต พีชคณิต สถิติ ตรรกศาสตร์ เป็นต้น

๒. ระดับกลุ่มประสบการณ์ คือ การนำเอาประสบการณ์ต่างๆมาบูรณาการ โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น ที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑

๓. ระดับแผนการสอนและสื่อการเรียนการสอน คือ การกำหนดจุดประสงค์ ความคิดรวบยอดและการจัดกิจกรรมต่างๆให้เด็กทำ ในส่วนที่เป็นความรู้ ภาคปฏิบัติ การฝึกนิสัย และการทำงานอยู่ในแผนเดียวกันด้วยสัดส่วนที่พอเหมาะพอดี

๔. ระดับการสอน คือ การจัดสภาพการเรียนรู้การสอนต่างๆคล้ายคลึงกับชีวิตจริง กล่าวคือประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำให้รู้ ทำให้จำ ทำให้ปฏิบัติได้ ทำให้คิดเป็น ทำให้มีนิสัยดี ในส่วนที่พอเหมาะพอดี

๕. ระดับการนำไปใช้ คือ เมื่อนักเรียนเรียนจบไปแล้วเอาประสบการณ์ต่างๆไปใช้ในชีวิตจริง เพื่อให้ชีวิตบูรณาการมีความสุข ความสบายตามอัธยาศัย

๒. บูรณาการเชิงวิธีการ คือการผสมผสานวิธีการเรียนการสอนแบบต่างๆโดยใช้ “สื่อประสม” และใช้ “วิธีการประสม” ให้มากที่สุด

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การบูรณาการเชิงวิธีการก็คือ การจัดประสบการณ์หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผสมผสานกลมกลืนกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการซึ่งสอดคล้องกับวิธีสอนแบบแก้ปัญหา(Problem - Solving Method) ที่ **สาโรช บัวศรี** ได้เสนอวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการไว้ ๕ ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ ๑ ปัญหา เป็นการตั้งปัญหาหรือเสนอปัญหาให้แก่ผู้เรียน

ขั้นที่ ๒ ตั้งสมมติฐาน ให้ผู้เรียนช่วยกันหาสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ ๓ ทดลองทำ ให้ผู้เรียนทดลองแก้ปัญหาจากสาเหตุที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ เป็นข้อๆ

ขั้นที่ ๔ วิเคราะห์ผลการทดลอง ให้ผู้เรียนนำผลหรือข้อมูลที่ได้จากการทดลองแก้ปัญหาตามสมมติฐานต่างๆที่ตั้งไว้มาวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงโดยการนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน

ขั้นที่ ๕ สรุปผล ให้นักเรียนช่วยกันสรุปถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาร่วมกัน

ลาร์ดิชาเบล ^{๒๑} ได้เสนอวิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการก็คือ การใช้วิธีสอนแบบหน่วย (Unit Teaching) โดยมีขั้นตอนในการสอนดังนี้คือ

^{๒๑} ลาร์ดิชาเบล, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔-๑๔๘.

ขั้นที่ ๑ การเริ่มหน่วย (Initiating the Unit) เป็นขั้นที่ครูสร้างความสนใจหรือนำทางเพื่อให้ผู้เรียนพบกับปัญหา วิธีการต่างๆ ที่ครูจะใช้นำเข้าสู่หน่วยได้แก่ การจัดสภาพห้องเรียน ให้สร้างความสนใจ ใช้โอกาสพิเศษและเหตุการณ์สำคัญๆ ใช้ปัญหา ใช้สื่อต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ เทป สไลด์ ฯลฯ

ขั้นที่ ๒ ปฏิบัติการ (Point of Experience) เป็นขั้นที่ครูให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เช่น ให้แก้ปัญหา การค้นคว้า รวบรวมข้อมูล การอ่าน การทัศนศึกษา การรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ การเขียนการแปลความจากกราฟ สถิติ การสัมภาษณ์ เป็นต้น โดยให้แต่ละกลุ่มทำงานคนละด้าน

ขั้นที่ ๓ กิจกรรมสรุป (Culminating Activities) เป็นขั้นที่ครูให้นักเรียนเสนอกิจกรรมของตนจากที่ครูได้หมายให้ทำในแต่ละด้าน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมย่อยเข้าด้วยกันจากการเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในเนื้อหา ฝึกความสามารถและทักษะต่างๆ และพัฒนาเจตคติซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการและความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมในการส่งเสริมให้นักเรียนเสนอผลงาน ได้แก่ การสาธิต การทดลอง การแสดงละคร การรายงาน เป็นต้น

ขั้นที่ ๔ ประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นที่วัดความรู้ความเข้าใจในด้านวิชาการ ทักษะต่างๆ วัดความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น วัดทัศนคติที่มีต่อผู้อื่นและต่อตนเอง

หลักของการจัดบูรณาการเนื้อหาวิชา

เสริมศรี เสวตามร ^{๒๒} ได้เสนอหลักของการจัดบูรณาการเนื้อหาวิชาไว้ดังนี้คือ

๑. จัดเป็นหน่วย (Unit หรือ Modele) เช่น หน่วยที่มีปัญหาเป็นแก่น (Problem Unit) หรือหน่วยความคิดรวบยอด (Concept Unit)

๒. จัดเป็นหน่วยการเรียนการสอน (Learning / Teaching Units)

สุนน อมรวิวัฒน์ ^{๒๓} ได้เสนอหลักของการจัดบูรณาการและเนื้อหาวิชา ก็คือ การสร้างเป็นหน่วยเนื้อหาขึ้นมา ซึ่งในแต่ละหน่วยจะประกอบด้วยประมวลเนื้อหา แนวคิด กิจกรรม และสื่อ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เจตคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์

^{๒๒} เสริมศรี เสวตามร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

^{๒๓} สุนน อมรวิวัฒน์, ลักษณะของกลุ่มสห. “เอกสารประกอบการบรรยายประกอบการสัมมนา เรื่องการสอนแบบบูรณาการ” ภาควิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๖ หน้า ๑๐๐.

สมบัติ ตัญจรัตน์^{๒๔} ได้เสนอวิธีการจัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาวิชา ไว้ดังนี้คือ

๑. มีวิชาแกน
๒. สัมพันธ์กับวิชาต่างๆ
๓. มีกิจกรรมหลายประเภท
๔. มีสื่อหลายประเภท

บันลือ พุกกะวัน^{๒๕} ได้เสนอวิธีการจัดหน่วยบูรณาการหนังสือ ไว้ดังนี้คือ

๑. มีวิชาแกนที่มีความผสมผสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี
๒. มีการผสมผสานระหว่างกลุ่มวิชาแกนกับกลุ่มวิชาอื่นๆ

จากหลังการที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่าหน่วยบูรณาการทางการสอนจะมีลักษณะที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. มีลักษณะเป็นหน่วย ซึ่งจะมีแกนของหน่วยอาจเป็นแกนที่เป็นหัวเรื่องแกนที่เป็นปัญหา แกนที่เป็นความคิดรวบยอด ฯลฯ
๒. มีลักษณะของการผสมผสานเนื้อหาวิชาต่างๆ และวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
๓. มีสื่อหลายประเภท

จากหลักการและวิธีการบูรณาการเนื้อหาและวิธีการดังกล่าวข้างต้นเพื่อให้สอดคล้องกัน ผู้วิจัยจึงได้ใช้ลำดับขั้นในการสอนแบบหน่วยของ “ลาร์ดิชาเบล” ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะเนื่องจากว่าขั้นตอนในการสอนแบบหน่วยสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนกระทำกิจกรรมต่างๆ ได้หลายประการ และยังเป็นส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมย่อยๆ เข้าด้วยกัน อันจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการได้เป็นอย่างดี

ลักษณะบูรณาการในการศึกษา

จากเอกสารสรุปการสัมมนาของนิสิตปริญญาโท การสอนสังคมศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์^{๒๖} (อ้างถึงในอาพันธ์ชนิธร จันทรมโน ๒๕๓๔-๔๐-๔๑) เกี่ยวกับลักษณะบูรณาการในการศึกษาไว้ว่าการบูรณาการในการศึกษามี ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

^{๒๔} สมบัติ ตัญจรัตน์, “แนวคิดแนวปฏิบัติการสอนแบบบูรณาการในชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๑-๒” วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๖ – มกราคม ๒๕๒๗, หน้า ๔๗-๔๘.

^{๒๕} บันลือ พุกกะวัน, ยุทธศาสตร์การสอนตามแนวหลักสูตรใหม่, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๒

๑. การบูรณาการในหลักสูตร จะเป็นการผสมผสานรวมวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน หรือบูรณาการประสบการณ์การเรียนรู้เข้าเป็นกลุ่ม เป็นหลักสูตรประเภทต่าง ๆ ซึ่ง เสริมศรี ไชยศร (๒๕๒๖-๕๕) ได้แบ่งลักษณะของการบูรณาการในหลักสูตรแยกเป็น ๒ ประการคือ

๑.๑ บูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา คือ การผสมผสานเนื้อหาวิชาในลักษณะของการหลอมรวมแบบแกนหรือแบบสหวิทยาการ จะเป็นหน่วยก็ได้หรือจะเป็นโปรแกรมก็ได้ นอกจากนี้ อาจจะเป็นการผสมผสานของเนื้อหาวิชาในแง่ของทฤษฎีกับการปฏิบัติ หรือเนื้อหาวิชาที่สอนกับชีวิตจริง ในการจัดบูรณาการเชิงเนื้อหาวิชามีวิธีการจัดบูรณาการเชิงเนื้อหาออกเป็น ๒ วิธี

๑.๑.๑ บูรณาการรวมส่วนทั้งหมด คือ การรวมเนื้อหาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องการจะให้เด็กเรียนรู้ทั้งหลักสูตรหรือโปรแกรม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดปัญหาหรือแนวเรื่องเป็นแกน ซึ่งปัญหาหรือแนวเรื่องนี้จะพ่วงถึงความรู้ที่มาจากวิชาต่าง ๆ ในโปรแกรมซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และปัญหาสังคมทั้งหมด

๑.๑.๒ บูรณาการเป็นบางส่วน เป็นการรวมประสบการณ์ของบางสาขาวิชาเข้าด้วยกัน อาจจะเป็นลักษณะของหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา ซึ่งภายใต้สัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ดังนั้นการจัดบูรณาการเป็นบางส่วนอาจจัดได้ทั้งภายในสาขาวิชา ก็จะเป็นรายวิชาปกติ แต่จะจัดประสบการณ์ให้เป็นบูรณาการในรูปของโครงการ อาจจะเป็นโครงการสำหรับนักเรียนรายบุคคลหรือรายกลุ่ม

๒. การบูรณาการในการสอน นับแต่การวางจุดหมายในการสอน การเขียนแผนการสอน และระบบการเรียนการสอน ดังที่ **สุมิตร คุณากร**^{๒๗} กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการเป็นการสัมพันธ์ความรู้ ซึ่งแยกออกเป็นวิธีย่อย ๆ ได้ ๔ วิธี คือ

๒.๑ นำเอาความรู้อื่นที่ใกล้เคียงกับเรื่องที่กำลังสอนมาสัมพันธ์กัน

๒.๒ นำเอาความรู้เกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่กำลังสอนมาสัมพันธ์กัน

๒.๓ ปรับงานที่让孩子ทำ มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม

๒.๔ พยายามนำสิ่งที่ เป็นแกนเข้าไปผนวกกับสิ่งที่กำลังสอนทุกครั้งที่มีโอกาสจะสอดแทรก

^{๒๖} เกษตรศาสตร์,มหาวิทยาลัย,การนำเสนอโปรแกรมบูรณาการโลกศึกษากับวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ศึกษาศาตร์การสอน สาขาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,๒๕๓๔),หน้า ๔

^{๒๗} สุมิตร คุณากร,หลักสูตรและการสอน,(กรุงเทพมหานคร : ชวนการพิมพ์,๒๕๒๑),หน้า ๔๑

นอกจากนี้แล้ว เอกสารสรุปการสัมมนาของนิสิตปริญญาโท การสอนสังคมศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์^{๒๔} (อ้างถึงใน อาพันธ์ชนิธร จันทรมโน ๒๕๓๔-๔๒-๔๔)ยังได้กล่าวถึงรายละเอียดของลักษณะบูรณาการที่สมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วย

๑. การตั้งจุดประสงค์การสอนในเรื่องใด ๆ นั้น ต้องพิจารณาให้มีจุดประสงค์หลาย ๆ ลักษณะในเวลาและคาบเดียวกัน มิใช่มุ่งเน้นเฉพาะด้านพุทธิพิสัย ควรจะมีการคำนึงถึงจิตพิสัย และทักษะพิสัยด้วย เช่น การสอนข่าวและเหตุการณ์ โดยการให้นักเรียนออกไปรายงานข่าวหน้าชั้นเป็นจุดประสงค์หลัก แต่ก็สามารถสร้างคุณลักษณะหลาย ๆ อย่างในตัวผู้เรียนได้ เช่น การฝึกอ่านออกเสียง การฝึกความกล้า การปรับปรุงบุคลิกภาพ ฯลฯ

๒. ด้านการเรียนการสอน เน้นการสอนแบบบูรณาการจุดสำคัญอยู่ที่การบูรณาการกิจกรรมในการสอน กิจกรรมเทคนิคหรือวิธีสอนแบบต่างๆ ที่นำมาจัดในการเรียนการสอนต้องสัมพันธ์กับคุณลักษณะของผู้เรียนที่จะเกิดขึ้นตามจุดประสงค์ที่วางไว้ด้วย ซึ่งอาจจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

กิจกรรม , เทคนิควิธีสอน ๑ แบบ —————> หลาย ๆ คุณลักษณะ

หรือ

กิจกรรม,เทคนิคหรือวิธีสอนหลาย ๆ แบบ —————> คุณลักษณะเดียว

หรือ

กิจกรรม,เทคนิคหรือวิธีสอนหลาย ๆ แบบ —————> หลาย ๆ คุณลักษณะ

คุณลักษณะต่าง ๆ ที่จะเกิดกับผู้เรียนได้นั้น ต้องอาศัยการกระทำบ่อย ๆ ครั้ง จึงจะเกิดขึ้นและติดตัวผู้เรียนไป ครูที่สอนแบบบูรณาการจะต้องเป็นผู้ที่มองหลาย ๆ ด้าน และยึดหลักบูรณาการทั้งระหว่างตัวครูและนักเรียนด้วย การจัดกิจกรรมให้บทบาทของครู นักเรียน ผสมผสานกันมิใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แสดงหรือผู้กระทำตลอด ควรคำนึงถึงความพอดีระหว่างตัวครูและนักเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับหลาย ๆ ด้าน ประกอบ เช่นลักษณะของบทเรียน วิธีการสอน เวลา จุดประสงค์ที่วางไว้ หากทำในสิ่งที่กล่าวมาได้จะก่อให้เกิดการบูรณาการในการเรียนการสอนสิ่งทีนักเรียนจะได้จากการเรียนการสอนที่สามารถบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้แล้ว นั้น นอกจากทฤษฎีและความรู้ต่าง ๆ ควรจะให้นักเรียนได้ศึกษาการปฏิบัติด้วย โดยสามารถนำทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม คือ ให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการด้านการคิด การตัดสินใจ และการลงมือกระทำ

^{๒๔} เกษตรศาสตร์,มหาวิทยาลัย,เรื่องเดียวกัน,หน้า ๔๑-๔๔

ดังนั้น กิจกรรมภายในห้องเรียนควรมีหลาย ๆ กิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะด้านคิดเป็น ตัดสินใจเป็น แก้ปัญหาเป็น การบูรณาการจึงต้องให้มีความพอืดระหว่าง

กิจกรรมการสอน —————> กิจกรรมนักเรียน
และ

บทบาทครู —————> บทบาทนักเรียน

๓. การวัดและการประเมินผล ต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ที่วางไว้ด้วย การวัดผลควรจะมีการผสมผสานวิธีการหลาย ๆ วิธี มิใช่เฉพาะการสอนข้อเขียนเพียงอย่างเดียว หรือการสอบข้อเขียนก็มีใช้จะเป็นแบบปรนัยเพียงอย่างเดียว ควรมีการวัดผลโดยหลาย ๆ วิธี เช่นการสังเกต การบันทึกประวัติ การสัมภาษณ์ ฯลฯ และการและการประเมินผลก็เช่นกัน ควรจะประเมินในหลาย ๆ ด้านมิใช่เฉพาะการตัดสินได้อย่างเดียว ควรจะประเมินถึงการจัดหลักสูตร การบริหารงานโรงเรียนการสอนของครู การประเมินผลกิจกรรมที่ครูใช้สอนและตัวนักเรียนด้วย

ลักษณะความสำคัญของการบูรณาการ

การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งหนึ่งเข้ากับอีกสิ่งหนึ่งอย่างสมดุล ซึ่งมีลักษณะสำคัญโดยรวมนั้นที่ อารง บัวศรี^{๒๙} (อ้างถึงใน อรรถย มุลคำ และคณะ ๒๕๕๓-๑๒) กล่าวถึง คือ

๑. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้เพราะในปัจจุบันปริมาณของความรู้มีมากขึ้นทวีคูณ รวมทั้งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับการเรียนการสอนด้วยวิธีการเดิม อาทิ การบอกเล่า การบรรยาย และการท่องจำอาจจะไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ ผู้เรียนควรจะเป็นผู้สำรวจความสนใจของตนเองว่าในองค์ความรู้นั้น อะไรคือสิ่งที่ตนเองสนใจอย่างแท้จริง และตอบสนองความสนใจนั้นอย่างไร และด้วยกระบวนการเช่นไร

๒. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจนั้นคือให้ความสำคัญแก่จิตพิสัย คือ เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และสุนทรียภาพแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วย ไม่ใช่เน้นแต่เพียงองค์ความรู้หรือพุทธิพิสัยแต่เพียงอย่างเดียว

๓. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ มีความสำคัญและความสัมพันธ์เช่นเดียวกับข้อที่สอนเพียงแต่เปลี่ยนจิตพิสัยเป็นทักษะพิสัยเท่านั้น

^{๒๙} อารง บัวศรี, Child Centred : Storyline Method : การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (พิมพ์ครั้งที่ ๖) (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒

๔. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่ป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ การตระหนักถึงความสำคัญแห่งคุณภาพชีวิตของผู้เรียนว่าเมื่อได้ผ่านการะบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรและสิ่งที่เรียนที่สอนในห้องเรียนจะต้องมีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง

๕. เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ และการกระทำที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตอบสนองต่อคุณค่าในการดำรงชีวิตของผู้เรียนแต่ละคน การบูรณาการความรู้ของวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อตอบสนองความต้องการหรือเพื่อการตอบปัญหาที่ผู้เรียนสนใจจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่ควรจะทำในขั้นตอนของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง

ระดับของการบูรณาการ

การบูรณาการในการเรียนการสอนสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะดังนี้

สมพงษ์ พละสุรย์^{๓๐} ได้จำแนกระดับบูรณาการเรียนการสอน ดังนี้

๑. ระดับวิชา เป็นการบูรณาการโดยกรนำความรู้ต่าง ๆ มารวมกัน ทำให้เกิดเป็นความสมบูรณ์ตามรายวิชาต่างๆเช่น คณิตศาสตร์ เกิดจากการบูรณาการเลขคณิต พีชคณิต เรขาคณิต สถิติ ตรรกณมิติ เข้าด้วยกัน เป็นต้น

๒. ระดับกลุ่มประสบการณ์ เป็นการบูรณาการมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้วเรียนเป็นกลุ่มประสบการณ์ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ มี ๔ กลุ่มประสบการณ์ โดยเอาตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ละกลุ่มประสบการณ์มุ่งหวังสร้างคุณลักษณะต่าง ๆ แก่ผู้เรียน

๓. ระดับแผนการสอนและสิ่งการเรียน เป็นการบูรณาการจุดประสงค์ ความคิดรวบยอดและเนื้อหาจากกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันในการเขียนแผนการสอน แล้วจัดลำดับกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่หลักสูตรต้องการซึ่งจะต้องจัดให้ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติอยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม จึงจะเรียกว่า การบูรณาการ เช่น แผนการสอนเรื่องบ้านที่น่าอยู่ จะมีทั้งส่วนที่เป็นความรู้ภาคปฏิบัติการฝึกนิสัยและการทำงาน อยู่ในแผนเดียวกันด้วยสัดส่วนที่พอเหมาะพอดี

^{๓๐} สมพงษ์ พละสุรย์, *บูรณาการ...อะไรกันแน่*, (วิทยาสาร ฉบับที่ ๑ เมษายน ๒๕๒๑).

๔. ระดับการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย คล้ายคลึงกับชีวิตจริง กล่าวคือ ประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำให้รู้ ทำให้จำ ทำให้ปฏิบัติได้ ทำให้คิดเป็น ทำให้มีนิสัยดีในสัดส่วนที่พอเหมาะพอดี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรต้องการ

๕. ระดับการนำไปใช้ เป็นการนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตรจริง เพื่อให้ชีวิตมีความสุขตามอัธยาศัย โดยสามารถนำความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ มารวมกัน แล้วทำให้เกิดประโยชน์ขึ้นมาได้ เรียกว่าเป็นการบูรณาการขั้นนำไปใช้

วิธีการผสมผสานเนื้อหาวิชาเพื่อให้เกิดการบูรณาการ

การผสมผสานเนื้อหาวิชาเพื่อให้เกิดการบูรณาการ สามารถทำได้โดยอาศัยวิธีการจัดวิชา หรือ หน่วยเรียนที่เป็นแกน(Core) ขึ้นมาก่อนแล้วนำเอาความรู้หรือเนื้อหาจากวิชาใดก็ได้ที่เหมาะสมมาเสริมเติมเต็มให้แก่แก่นนั้นสมบูรณ์ แก่นที่จะนำมาสร้างเป็นหน่วยบูรณาการนั้นมีทั้งหมด ๕ ประเภทด้วยกัน คือ

๑. แก่นที่เป็นหัวเรื่อง ก่อนที่จะทำการกำหนดหัวเรื่องอะไรนั้น จะต้องตั้งคำถามว่า ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องอะไร หลังจากนั้นก็กำหนดหัวเรื่องขึ้นมา แล้วดึงเอาเนื้อหาสาระหรือความรู้จากหลายวิชาที่เห็นว่าสัมพันธ์กับเรื่องนั้น ๆ มาผนวกรวมกันในลักษณะของการเชื่อมโยงที่สอดคล้องอย่างสมบูรณ์

๒. แก่นที่เป็นปัญหา การสร้างหน่วยบูรณาการแบบนี้ผู้ออกแบบกิจกรรมจะต้องพิจารณาว่ามีปัญหาอะไรบ้างในสภาพแวดล้อมของผู้เรียนที่ผู้เรียนต้องมีความรู้และความเข้าใจเมื่อเลือกได้แล้วนำเอาปัญหาเหล่านั้นมากำหนดเป็นหัวเรื่อง เช่น ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาการก่อการร้าย ปัญหาค่าครองชีพ ฯลฯ แล้วนำความรู้จากหลากหลายวิชามารวมกันสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะการที่ผู้เรียนจะแก้ปัญหาได้นั้นจะต้องอาศัยความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ

๓. แก่นที่เป็นกิจกรรม จะต้องพิจารณาก่อนว่ากิจกรรมใดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในหลาย ๆ วิชา และต่อการดำรงชีวิตของนักเรียน เมื่อกำหนดแล้วก็บรรจุกิจกรรมเหล่านั้นลงในหน่วยนั้น ๆ จากง่ายไปหายาก

๔. แก่นที่เป็นความคิดรวบยอด ก่อนอื่นต้องพิจารณาก่อนว่าต้องการให้ผู้เรียนมีความคิดรวบยอดในเรื่องใด เช่น ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความรักชาติ ความอยู่รอด อธิปไตย การพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์ธรรมชาติ การปฏิรูป ความเสมอภาค การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อได้ความคิดรวบยอดแล้วก็กระจายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก ตัวอย่างเช่น การสอนความคิดรวบยอด เรื่องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พอกระจายเนื้อหาออกเป็นคร่าว ๆ ตามลำดับความ

ยากง่ายดังนี้ การพึ่งพาอาศัยกันภายในครอบครัว ในชั้นเรียน ในโรงเรียน ในชุมชน ในประเทศ และระหว่างประเทศ

๑. แกนที่เป็นค่านิยม ก่อนอื่นจะต้องพิจารณาก่อนว่าเราต้องการเน้นค่านิยมอะไร หลังจากที่ได้เลือกได้แล้วโดยคำนึงถึงวัยของผู้เรียน แล้วเอาค่านิยมที่จำเป็นมาเน้นหรือสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาตอนใดตอนหนึ่งที่เห็นว่าเข้ากันได้ ขณะที่ทำการสอน^{๓๑} สำหรับวิธีการผสมผสานเนื้อหาวิชาเพื่อให้เกิดการบูรณาการนั้น ส่วนใหญ่จะมีการกำหนดเรื่อง(Theme) ขึ้นมาก่อนแล้วจึงเชื่อมโยงสัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

เสริมศรี ไชยศรี และคณะ^{๓๒} ได้เสนอว่า วิธีการบูรณาการเนื้อหาวิชาโดยการสร้างหน่วยหรือแกนหน่วยโดยใช้วิธีการดังนี้คือ

๑. แนวเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Theme)
๒. การจำกัดของเขตทางวัฒนธรรมหรือบริเวณภูมิศาสตร์
๓. เน้นวิธีการสืบค้นต่างๆ (Methods of Inquiry)
๔. ปัญหาการเมืองและสังคม
๕. การเคลื่อนไหวของกลุ่มคน หรือด้านวัฒนธรรม
๖. สถาบันหรือวิธีการ
๗. สมัย(Periods) ต่างๆ

สุมิตร คุณากร^{๓๓} ได้เสนอวิธีการผสมผสานเนื้อหาวิชาโดยอาศัยวิธีการจัดแกน (Core) ขึ้นมาก่อนแล้วนำเอาความรู้หรือเนื้อหาวิชาจากวิชาใดก็ได้ที่เหมาะสมมาเสริมให้แก่นั้นเต็มหรือสมบูรณ์ แกนที่จะนำมาสร้างเป็นหน่วยบูรณาการนั้นมีทั้งหมด ๕ ประเภทด้วยกันคือ

๑. แกนที่เป็นหัวเรื่อง ก่อนที่จะทำการกำหนดหัวเรื่องอะไรนั้น จะต้องตั้งคำถามว่า ต้องการให้ผู้เรียนเรียนอะไร หลังจากนั้นก็กำหนดหัวเรื่องขึ้นมา แล้วเอาเนื้อหาสาระหรือความรู้จากหลาย ๆ วิชาที่เห็นว่าสัมพันธ์กับเรื่องนี้เข้ามาผนวกรวมไว้ เช่น ตั้งหัวเรื่อง “ชุมชนของ

^{๓๑} จูติศักดิ์ ศรีอำไพ, “ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โดยใช้หน่วยบูรณาการทางการสอนกับการสอนตามคู่มือครูการสอนสังคมศึกษา”, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๙.

^{๓๒} เสริมศรี ไชยศรี และคณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐.

^{๓๓} สุมิตร คุณากร, **หลักสูตรและการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: ชวนการพิมพ์, ๒๕๒๐), หน้า ๓๖-

เรา” ในเรื่องนี้จะมียาละเอียดหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวกับที่ตั้งของชุมชน สภาพภูมิอากาศของชุมชน การประกอบอาชีพในชุมชน ฯลฯ

๒. แกนที่เป็นปัญหา จะต้องพิจารณาว่าอะไรบ้างในสภาพแวดล้อมของผู้เรียนที่ผู้เรียนควรมีความรู้และความเข้าใจ เมื่อเลือกได้แล้วก็กำหนดเป็นหัวเรื่อง เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาผู้ก่อการร้าย ปัญหาค่าครองชีพสูง ฯลฯ การที่ผู้เรียนจะแก้ปัญหาได้นั้นจะต้องอาศัยความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ

๓. แกนที่เป็นกิจกรรม จะต้องพิจารณาก่อนว่ากิจกรรมใดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในหลายๆวิชาและต่อการดำรงชีวิตของนักเรียน เมื่อกำหนดได้แล้วก็บรรจุกิจกรรมเหล่านั้นลงในหน่วยนั้นๆจากง่ายไปหายาก

๔. แกนที่เป็นความคิดรวบยอด ก่อนอื่นต้องพิจารณาก่อนว่าต้องการให้ผู้เรียนมีความคิดรวบยอดในเรื่องใด เช่น ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความรักชาติ ความอยู่รอด อิสรภาพ การพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์ธรรมชาติ การปฏิรูป ความเสมอภาค การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อได้ความคิดรวบยอดแล้วก็กระจายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก ตัวอย่างเช่น การสอนความคิดรวบยอดเรื่อง “การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน” ก็พอจะกระจายเนื้อหาออกเป็นคร่าวๆตามลำดับความยากง่ายดังนี้คือ การพึ่งพาอาศัยกันของสมาชิกภายในครอบครัว ในชั้นเรียน ในโรงเรียน ในชุมชน ในประเทศ และระหว่างประเทศ

๕. แกนที่เป็นค่านิยม ก่อนอื่นจะต้องพิจารณาก่อนว่าเราต้องการเน้นค่านิยมอะไร หลังจากที่ได้เลือกได้แล้วโดยคำนึงถึงวัยของผู้เรียน แล้วดึงเอาค่านิยมเหล่านั้นมาเน้นหรือสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาตอนใดตอนหนึ่งที่เห็นว่าเข้ากันได้ขณะที่กำลังสอน

ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดบูรณาการ

ลาร์ดิซาเบล^{๓๔} (อ้างถึงใน วาสนา แสงคำ ๒๕๒๔-๒๕-๒๖) ได้เสนอขั้นตอนในการสอนแบบบูรณาการ ดังนี้

๑. ขั้นนำ (Initiating the Unit) เป็นขั้นที่ครูสร้างความสนใจ หรือนำทางให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาที่ผู้เรียนประสบอยู่ ครูอาจมีวิธีเริ่มหน่วยได้หลายวิธี เช่น การจัดสภาพห้องเรียนให้สร้างความสนใจใคร่รู้ ใช้โอกาสพิเศษและเหตุการณ์สำคัญเป็นการเริ่มหน่วย การศึกษานอกสถานที่ การเยี่ยมชมสถานศึกษา ปัญหาต่างๆ ในครอบครัวหรือโรงเรียน อาจ

^{๓๔} วาสนา แสงคำ, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการ(ลาร์ดิซาเบล).” , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีตรินทรวิโรฒ ประสานมิตร), หน้า ๒๕ – ๒๖.

นำมาใช้เป็นการเริ่มหน่วย การใช้สื่อต่าง ๆ ภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกเสียง เทปโทรทัศน์ การเล่าเรื่องบทความหรือบทประพันธ์ นำมาใช้เริ่มต้นหน่วยได้ ครูอาจตั้งคำถามว่าเราจะแก้ปัญหาได้อย่างไร จะต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง และอะไรเป็นปัญหาย่อยที่เราต้องแก้ไขก่อนปัญหาใหญ่

๒. ขั้นปฏิบัติการ (point of Experience) เป็นขั้นที่ผู้เรียนวางแผนพิจารณา ตั้งจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหา และตกลงใจเลือกดำเนินการหรือเก็บรวบรวมข้อมูล ครูช่วยให้คำแนะนำการทำกิจกรรมมีการแบ่งกลุ่มและหน้าที่ในขั้นนี้ต้องอาศัยทักษะความสามารถของครูที่จะแนะนำกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถของตนตามความถนัดมากที่สุด กิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การค้นคว้า การเก็บรวบรวมข้อมูล การอ่าน การรวบรวมวัสดุอุปกรณ์การทัศนศึกษา การเรียน และแปลความด้วยภาพ สถิติ การสัมภาษณ์ เป็นต้น

๓. ขั้นกิจกรรมสรุป (Cumulating Activities) ในขั้นนี้ครูเน้นที่บูรณาการ (Integration) ของหน่วย ผู้เรียนสรุปกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในขณะที่ทำกิจกรรมแบบหน่วย ผู้เรียนต่างแบ่งงานกันทำคนละด้าน ผู้เรียนควรได้รับคำแนะนำให้สังเกต ค้นหาว่ากิจกรรมของตนสามารถตอบปัญหาในกลุ่มใหญ่ได้อย่างไร และในการเสนอผลงานของตนให้เพื่อนๆ ซึ่งการรายงานการค้นคว้าของตนเองเป็นโอกาสของการเรียนที่มีคุณค่า ฝึกการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ (Creative Expression) การที่ผู้เรียนโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมย่อยเข้าด้วยกันเป็นงานกลุ่มใหญ่ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหา ฝึกทักษะความสามารถและพัฒนาเจตคติในการเสนอผลงาน ผู้เรียนกระทำได้หลายวิธี เช่น จัดแสดงนิทรรศการภาพ การสาธิต การทดลอง การแสดงละคร การรายงาน อย่างไรก็ตามผลงานเหล่านี้จะต้องมีการอภิปรายกลุ่มติดตามมา

๔. ขั้นประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องในทุกระยะของการเรียนการสอน ไม่ได้หมายถึงการวัดผลขั้นสุดท้ายเท่านั้น การประเมินผลอาจแบ่งออกเป็นวัดความรู้ความเข้าใจในด้านวิชาการ ประเมินความสามารถในการร่วมการทำงานในกลุ่มและความสามารถระหว่างกลุ่ม เพราะในขณะที่ผู้เรียนต้องประเมินผลการทำงานของตน จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีการตรวจสอบและมีแนวทางปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมของตนและกลุ่มได้

พิษณุ เดชไธ^{๓๕} ได้เสนอขั้นตอนในการสอนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นที่หนึ่ง	ขั้นปัญหา
๒. ขั้นที่สอง	ขั้นตั้งสมมติฐาน
๓. ขั้นที่ สาม	ทดลองทำ
๔. ขั้นที่สี่	วิเคราะห์ดูผลของการทดลอง
๕. ขั้นที่ห้า	สรุปผล

ในขั้นตอนทั้ง ๕ ประการนี้ คือ วิธีการสอนแบบแก้ปัญหาตัวเอง ถ้าใช้วิธีสอนแบบนี้บ่อย ๆ โดยเฉพาะในส่วนหลักสูตรจะทำให้ให้นักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดบูรณาการด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^{๓๖} กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ว่า ก่อนอื่นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดสำคัญ คือ ๑) ต้องมีความเชื่อมั่นและเข้าใจตรงกันเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ๒) ต้องมีการคิดวางแผนการเรียนรู้และประเมินผลร่วมกัน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงมากกว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง ต่อจากนั้นควรดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

๑. กำหนดหัวเรื่อง(Theme)ที่จะใช้เป็นแกนในการบูรณาการโดยให้เป็นเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ ทั้งนี้จะเป็นหัวเรื่องที่สัมพันธ์กับรายวิชา/กลุ่มประสบการณ์ใดก็ได้

๒. วิเคราะห์ผังความคิดโดยใช้หัวเรื่องเป็นแกน โดยพยายามให้ครอบคลุมทุกรายวิชา/ประสบการณ์ โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม ผังความคิดควรได้มาจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

๓. คุ้รออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล /กลุ่ม

๔. ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ศึกษาภาคสนาม เรียนรู้ร่วมกันจากแหล่งความรู้ที่หลากหลายผู้เรียนแต่ละคน / กลุ่มอาจใช้เวลาในการเรียนรู้ต่างกัน

^{๓๕} พิษณุ เดชไธ, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน”, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), หน้า ๒๑.

^{๓๖} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, “บูรณาการ: วิธีการจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ 2000 ” (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๒-๓.

๕. ผู้เรียนสรุปความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจพบทวนผังความคิดที่ได้จัดทำไว้หรือสรุปตามรูปแบบที่พอใจและถนัด

๖. ผู้เรียนนำเสนอความรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย

๗. ประเมินผลการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากกระบวนการเรียนรู้และนำเสนอความรู้ของผู้เรียน

ระยะเวลาในการสอนแบบบูรณาการ

ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เหมาะสม มีผู้เสนอไว้ ดังนี้

วาสนา แสงคำ^{๓๗} กล่าวถึงระยะเวลาของการสอนไว้ว่า ระยะเวลาที่ใช้ในการสอนในแต่ละครั้งหรือแต่ละเรื่อง แต่ละหน่วยจะแตกต่างกันไปเนื่องจาก

๑. ความสนใจและความสามารถของนักเรียน
๒. การศึกษาค้นคว้า การใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน ตลอดจนกิจกรรมที่นักเรียนทำ
๓. การจัดประสบการณ์แต่ละหน่วย
๔. ความชำนาญในการสอนและการเร้าให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนหน่วยใหม่ ๆ
๕. ปัญหาของแต่ละหน่วยที่นำมาศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^{๓๘} กล่าวถึงการใช้เวลาว่าต้องยืดหยุ่นและจัดให้เหมาะสมกับความสามารถของครู ศักยภาพของนักเรียน ลักษณะของกิจกรรม และแหล่งการเรียนรู้ หรืออาจจัดเวลาเรียนบูรณาการไว้ในช่วงบ่าย สัปดาห์ละ ๑-๓ วัน

บทบาทของครูในการสอนแบบบูรณาการ

อรรถวรฒ นิยะโต^{๓๙} กล่าวถึงบทบาทของครูในการสอนแบบบูรณาการไว้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. จะต้องศึกษาหาความรู้ให้มากขึ้น ศึกษาสิ่งใหม่ ๆ ให้กว้างขวางทั้งทางตรงและทางอ้อม
๒. มีความรอบรู้และแม่นยำในความรู้ที่จะนำมาบูรณาการผสมผสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

^{๓๗} วาสนา แสงคำเรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

^{๓๘} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๓๙} อรรถวรฒ นิยะโต, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการใช้การสอนแบบบูรณาการ กับการสอนตามคู่มือครู” (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๖), หน้า ๒๔.

๓. มีความคิดกว้าง ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นหลาย ๆ ด้าน
๔. เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อง เพื่อให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดี และต้องการเรียนในบทเรียน
๕. ติดตามผลงาน และประเมินกิจกรรมของนักเรียน

รังสรรค์ นกสกุล^{๔๐} กล่าวถึง บทบาทครูมีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ดังนี้

๑. ด้านการเตรียมการ

- ๑.๑ เตรียมกรอบแนวคิดของเรื่องที่จะสอน โดยหัวข้อเรื่องในแต่ละตอนได้จากการบูรณาการระหว่างวิชา หรือผสมผสานระหว่างวิชาในหลักสูตร
- ๑.๒ เตรียมคำถามหลักหรือคำถามสำคัญ เพื่อใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติ
- ๑.๓ เตรียมแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ที่ให้ผู้เรียนซักถาม ปรึกษาเพื่อค้นคว้าหาความรู้

๒. ด้านการดำเนินการ

- ๒.๑ เป็นผู้นำเสนอ(Presenter) เช่น นำเสนอประเด็น ปัญหา เหตุการณ์ในเรื่องที่จะสอน เป็นผู้สังเกต(Observer) โดยสังเกตผู้เรียนขณะที่ตอบคำถาม ถามคำถาม ทำกิจกรรม รวมทั้งพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน
- ๒.๒ เป็นผู้กระตุ้นจูงใจ (Motivator) โดยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างแท้จริง
- ๒.๓ เป็นผู้เสริมแรง (Reinforce) เพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ
- ๒.๔ เป็นผู้ชี้แนะ(Director) คอยชี้แนะ สนับสนุนให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนด
- ๒.๕ เป็นผู้จัดบรรยากาศ(Atmosphere organizer) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทั้งด้านกายภาพ สังคม และจิตใจเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสุข

^{๔๐} รังสรรค์ นกสกุล, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียนและลักษณะนิสัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในวิชา ง ๐๑๓ งานช่างพื้นฐาน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ระหว่างการสอนแบบบูรณาการกับการสอนตามคู่มือครู” (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๓), หน้า ๕๔.

๒.๖ เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการ(process Organizer) มากกว่าเนื้อเรื่องหรือ เนื้อหาสาระ (Content oriented)

เอเวอร์เรต^{๔๑} (อ้างถึงใน ศุภณรรักษ์ บุญซ้อน ๒๕๔๑-๒๗) บทบาทของครูในชั่วโมงกิจกรรม คือครูต้องไม่นั่งเฉย ๆ แต่จะต้องเดินไปสังเกต การทำงานของนักเรียนและร่วมกันฟังการอธิบายของนักเรียนทุกกลุ่ม ครูต้องเข้าไปร่วมกิจกรรมกลุ่มเมื่อนักเรียนต้องการ วิธีการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ครูมีบทบาทเป็นผู้แนะนำ ผู้จัดการ และผู้อำนวยการความสะอาดเท่านั้น โดยครูอาจต้องใช้การสอนหลายรูปแบบเพื่อสนองความต้องการ หรือความสนใจของนักเรียนแต่ละคน การสอนแบบนี้คือ การสอนทางอ้อมนั่นเอง

กิจกรรมของนักเรียนในการสอนแบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาเบล^{๔๒} (อ้างถึงใน วาสนา แสงคำ ๒๕๔๒-๒๗-๒๘) กล่าวถึงหลักในการจัดกิจกรรมของการสอนแบบบูรณาการว่า ควรดำเนินกิจกรรมของกระบวนการกลุ่มมาใช้ ดังนี้

๑. การแบ่งกลุ่ม ในการแบ่งกลุ่มจะต้องให้นักเรียนได้เข้ากลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมที่ตนถนัดและมีความสนใจ ครูจะต้องให้ความช่วยเหลือในการจัดแบ่งกลุ่มด้วย เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีจำนวนพอเหมาะ และมีความสามารถพอ ๆ กัน

๒. การสำรวจคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ กรรมการ คณะกรรมการ และเลขานุการ

๓. การประชุมร่วมกันภายในกลุ่ม กรรมการภายในกลุ่มจะต้องประชุมเพื่อวางแผนในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การรายงาน การอธิบาย กรณีตัวอย่าง การแสดงละคร การศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การสาธิตและทดลอง การสัมภาษณ์ และการจัดนิทรรศการ

๔. การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ สมาชิกทุกคนในกลุ่ม จะต้องมีส่วนที่รับผิดชอบในการทำกิจกรรมตามที่ร่วมกันวางแผนไว้

^{๔๑} ศุภณรรักษ์ บุญซ้อน, “ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชางานเกษตรพื้นฐาน เรื่อง “การปลูกกุหลาบ”โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการซึ่งประเมินผลการเรียนด้วยแฟ้มสะสมงานกับวิธีการสอนแบบบรรยายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านนาหลวงและโรงเรียนบ้านดอนชัย จังหวัดแพร่” (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๗.

^{๔๒} วาสนา แสงคำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗ – ๒๘.

ข้อควรคำนึงในการสอนแบบบูรณาการ

ลาร์ดิชาเบล^{๔๓} ได้สรุปหลักการและสิ่งที่ควรพิจารณาในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า

๑. ผู้เรียนมีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาวิชา เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพ คำนึงถึงการเรียนรู้ ทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

๒. หน่วยการเรียนรู้ที่ต้องใช้เวลาในการทำกิจกรรมข้ามวัน จะดีกว่าหน่วยการเรียนรู้สั้น ๆ ที่เสร็จในเวลาเรียน

๓. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นปัญหาในชีวิตจริง คำนึงถึงความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนเป็นเกณฑ์

๔. ในการเรียนการสอน ควรใช้กระบวนการกลุ่ม โดยให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม และมีการประเมินผลเป็นกลุ่ม กิจกรรมทั้งหมดควรร่วมมือกันทั้งครูและผู้เรียน ครูควรจะเป็นทั้งผู้นำหรือผู้ให้คำแนะนำ

๕. ครูควรจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย ให้ความรักและความเข้าใจแก่ผู้เรียน ไม่ควรบังคับหรือขู่เข็ญผู้เรียน

๖. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

๗. บรรยากาศในชั้นเรียน ควรให้ผู้เรียนได้ทำในสิ่งที่พึงพอใจและมีความสุข

กาญจนา คุณารักษ์^{๔๔} กล่าวถึงสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า

๑. จะต้องมียุทธศาสตร์ที่แน่นอนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไร

๒. ในการสอนแต่ละครั้ง ต้องพยายามสอดแทรกคุณสมบัติที่ต้องการเน้นในตัวผู้เรียน เช่น การเสียสละ ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี เป็นต้น

๓. พยายามบูรณาการความรู้ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวันให้มากที่สุด

^{๔๓} ลาร์ดิชาเบล, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^{๔๔} กาญจนา คุณารักษ์, “การสอนแบบบูรณาการ” ปรึกษาศึกษา ๔, ๘ (กันยายน ๒๕๒๒):

๔. จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักสังเกต วิเคราะห์ วิวิจารณ์ และอภิปรายถกเถียงด้วย
เหตุผล

๕. จัดบรรยากาศในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้ท้าทายและสร้างความสนใจของ
ผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^{๔๕} (๒๕๔๒-๒๕-๒๕)

กล่าวถึง ข้อควรคำนึงในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ ดังนี้

๑. ครูสอนประจำวิชาจะต้องบูรณาการ ดังนี้

- ต้องมีความเชื่อและเข้าใจการบูรณาการ ตรงกัน
- คิดวางแผนการเรียนรู้และประเมินผลร่วมกัน
- พร้อมยืดหยุ่นเวลาเรียนและกิจกรรม
- ลดความกังวลว่าจะสอนไม่ทัน
- กำหนดหัวเรื่องโดยคำนึงความสนใจของผู้เรียน เรื่องที่ผู้เรียนควรจะได้

เรียนรู้เป็นสำคัญ

๒. เรื่องใด หัวข้อใด ที่ไม่สามารถรวมกลุ่มหรือบูรณาการกันได้ให้สอนแยก
ต่างหาก

๓. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดกิจกรรมของครูว่า
เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดทักษะตามสาระการเรียนรู้ไว้กว้างขวางเพียงใด

๔. การเรียนรู้แบบบูรณาการ มีวิธีการวัดผลประเมินผลโดย Portfolio ประเมินตาม
สภาพที่แท้จริง สังเกต รายงาน เป็นต้น

**สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานพิเศษและมาตรฐาน
การศึกษา^{๔๖}** กล่าวถึงข้อควรคำนึงว่า การบูรณาการจุดประสงค์และเนื้อหาควร มีความหมาย
สอดคล้องตามหลักสูตรกำหนดไว้ ครูควรวิเคราะห์จุดประสงค์ กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วนำมา
จัดไว้เป็นแผนการสอนแบบบูรณาการอย่างมีเป้าหมายและกิจกรรมที่ชัดเจน มิใช่กระทำเพียงสอน
กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ไปตามปกติแล้วกล่าวถึงชื่อเรื่องในกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ เช่น ในช่วง

^{๔๕} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔ - ๒๕.

^{๔๖} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานพิเศษและมาตรฐานการศึกษา
องค์ประกอบ ตัวแปร และดัชนี การวิจัย และประเมินคุณภาพประสิทธิภาพการศึกษา
(กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๐), หน้า ๗๖ - ๗๘.

ภาษาไทย ให้นักเรียนเขียนเรียงความเรื่องกล้วย โดยไม่มีกิจกรรมอื่น ๆ ถือว่าเป็นการบูรณาการที่ยังไม่สมบูรณ์ ส่งเสริมความคิด และประสบการณ์ได้ไม่เต็มที่

รังสรรค์ นกสกุล^{๔๗} กล่าวถึงสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า

๑. หัวเรื่องต้องสัมพันธ์กับเรื่องอื่นได้อย่างกว้างขวาง
๒. สร้างเสริมกิจกรรมทุกกิจกรรม ต้องเหมาะสมกับความเป็นจริง
๓. กิจกรรมทุกกิจกรรมควรต่อเนื่องกัน
๔. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปรับปรุง และพัฒนางานตลอดเวลา

อรทัย มูลคำ และคณะ^{๔๘} กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นการบูรณาการแบบใดก็ตาม ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะต้องคำนึงหลักการสำคัญ ๕ ประการประกอบด้วยเสมอ ได้แก่

๑. การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้น
๒. การส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมทำงานกลุ่มด้วยตนเอง โดยการส่งเสริมให้มีกิจกรรมกลุ่มลักษณะต่าง ๆ หลากหลายในการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างแท้จริงด้วยตนเอง
๓. จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ตรงกับความเป็นจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผลและส่งเสริมให้มีโอกาสได้ปฏิบัติจริงจนเกิดความสามารถและทักษะที่ติดเป็นนิสัย
๔. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกล้ำคึกคักกล้าทำ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสดูแลแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตนเองต่อสาธารณชนหรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อสร้างเสริมความมั่นใจให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

^{๔๗} รังสรรค์ นกสกุล, "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียนและลักษณะนิสัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในวิชา ง ๐๑๓ งานช่างพื้นฐาน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ระหว่างการสอนแบบบูรณาการกับการสอนตามคู่มือครู"(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

^{๔๘} อรทัย มูลคำ และคณะ, "Child Centerd:Storyline Method : การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง".(กรุงเทพมหานคร,ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์ ๒๕๔๓), หน้า ๑๓ - ๑๔.

๕. เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม แลจริยธรรมที่ถูกต้องดีงามให้ผู้เรียนสามารถจำแนกแยกแยะความถูกต้องดีงามและความเหมาะสมได้ สามารถจัดความขัดแย้งได้ด้วยเหตุผลมีความกล้าหาญทางจริยธรรม และแก้ไขปัญหาและสามัคคี

นอกจากนี้ครูควรคำนึงถึงความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียนประกอบด้วยเพราะในปัจจุบันนี้นักจิตวิทยาการศึกษาเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถทางสติปัญญาที่แตกต่างกัน

ส่วนดีของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

๑. เป็นนวัตกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง ทำให้เป็นผู้ที่มีทัศนะกว้างไกล จิตใจไม่คับแคบ

๒. ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ได้กว้างขวาง หลากหลายรูปแบบ

๓. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องตามความสนใจและความเป็นจริง

๔. ส่งเสริมให้เกิดทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาทั้งผู้เรียนและผู้สอนรวมทั้งส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยด้วย

ส่วนด้อยของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

๑. เป็นวิธีการที่ทำได้ค่อนข้างยาก เพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ชำนาญในวิทยาการต่าง ๆ หลายฝ่าย และต้องเป็นความร่วมมืออย่างจริงจังและจริงจังด้วย

๒. เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนจะต้องทุ่มเททั้งความรู้ ประสบการณ์และความสามารถอย่างเต็มที่ รวมทั้งในบางโอกาสจะต้องร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย จึงอาจจะก่อให้เกิดความยุ่งยากในการบริหารจัดการการเรียนการสอนได้

๓. ความกว้างขวางของการบูรณาการหลักสูตรเข้าด้วยกัน อาจทำให้ผู้เรียนขาดความลึกซึ้งในการเรียนรู้ได้ครบทั้งสามพิสัยของการเรียนรู้ (พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย) เพราะถ้าผู้สอนไม่เอาใจใส่ทุ่มเทให้การบูรณาการเรียนการสอนแล้ว ผู้เรียนอาจมองไม่เห็นถึงความสัมพันธ์ของเนื้อหาหรือวิชาการต่าง ๆ ได้ตามที่ผู้สอนต้องการ

๔. สภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมักจะกำหนดเวลาที่ตายตัวแน่นอน เช่น เป็นรายคาบ ๕๐ นาที หรือ ๑ ชั่วโมง อาจจะไม่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนตามวิธีการนี้

ประโยชน์ที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

สมิทร คุณากร^{๔๙} ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับการจัดสภาพการเรียนการสอนแบบบูรณาการไว้ ดังนี้

๑. ช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงของการเรียนรู้ (Transfer of Learning) ความรู้ที่เรียนไปแล้วจะถูกนำมาสัมพันธ์กับความรู้ที่จะเรียนใหม่ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น
๒. ช่วยจัดวิชา หรือความรู้ให้อยู่ในลักษณะเหมือนชีวิตจริง คือ ผสมผสานและสัมพันธ์ เป็นความรู้ที่อยู่ในลักษณะหรือรูปแบบที่เอื้อต่อการนำไปใช้กับชีวิต
๓. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพและปัญหาของสังคมได้ดีกว่าการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรแบบเดิม
๔. ช่วยให้การสอนและการศึกษามีคุณค่ามากขึ้น แทนที่จะเป็นขบวนการถ่ายทอดความรู้หรือสาระแต่เพียงอย่างเดียว กลับช่วยให้เป็นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้เกิดความคิดรวบยอดที่กระจ่างถูกต้อง และให้สามารถปลูกฝังค่านิยมที่ปรารถนาได้อีกด้วย
๕. ทำให้เกิดบูรณาการรวมหน่วยขึ้น การบูรณาการความรู้นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้เกิดเอกภาพ ความรู้ไม่แยกไปตามวิชาต่างๆ แต่ถูกนำมารวมกันภายใต้หน่วย

วิชัย ราษฎร์ศิริ^{๕๐} ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากการจัดสภาพการเรียนการสอนแบบบูรณาการไว้ดังนี้คือ

๑. ช่วยจัดประสบการณ์หรือความรู้ให้อยู่ในลักษณะเหมือนชีวิตจริงหรือผสมผสานกันจึงเอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตจริงได้
๒. ทำให้เกิดความเชื่อมโยงการเรียนรู้ คือสามารถเอาความรู้ที่เรียนไปแล้วมาสัมพันธ์กับความรู้ใหม่
๓. ช่วยให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปแก้ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตได้ดีขึ้น
๔. ช่วยขจัดความซ้ำซากของเนื้อหาวิชา เช่น ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์

^{๔๙} สมิทร คุณากร, **หลักสูตรและการสอน**, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ไตรมิตร, ๒๕๒๘). หน้า ๔๑-๔๒

^{๕๐} วิชัย ราษฎร์ศิริ, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๑๑๐.

ผกา สัตยธรรม^{๕๑} ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดสภาพการเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการไว้ดังนี้คือ

๑. ช่วยเหลือและแก้ไข ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นคนที่สมบูรณ์ในทุกๆด้าน
๒. การเชื่อมโยงวิชาทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน เพราะได้เรียนรู้หลายๆด้าน
๓. การเชื่อมโยงวิชาต่างๆ ทำให้ไม่ลืมนำ
๔. สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงให้สอดคล้องกับความต้องการได้
๕. ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะต่างๆหลายประการ

ลาร์ดิซาเบล^{๕๒} ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดสภาพการเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการไว้ดังนี้คือ

๑. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย มีความพึงพอใจ มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ และยอมรับผู้อื่น
๒. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน
๓. เพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาค่านิยมและบรรยากาศในชั้นเรียน อันจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการจริยธรรม มาตรฐานของกลุ่ม ความซาบซึ้งในการทำงานและความซื่อสัตย์
๔. ช่วยส่งเสริมพัฒนาวินัยในตนเอง โดยการส่งเสริมความสามารถในการทำงานและการควบคุมอารมณ์ของผู้เรียน
๕. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่างๆเช่น ศิลป ดนตรี การละคร ด้านสังคม วิทยาศาสตร์ และวรรณคดี
๖. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสร่วมกัน เต็มใจที่จะทำงานร่วมกับกลุ่ม และเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม
๗. ช่วยวัดผลการเรียนรู้โดยวิธีการตรวจสอบ และแนะนำความก้าวหน้าในการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งรายบุคคลและกลุ่ม

^{๕๑} ผกา สัตยธรรม, **หลักสูตรและแบบเรียนประกอบการศึกษา: หลักการแนวปฏิบัติให้หลักสูตรใหม่สัมฤทธิ์ผล**, (กรุงเทพมหานคร, ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๕๑,

^{๕๒} ลาร์ดิซาเบล, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๒

ลักษณะของการบูรณาการวิชาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ เกิดขึ้นในช่วงที่สังคมไทยมีวิกฤตทางศีลธรรม คนไทยกำลังแสวงหากระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ วิธีคิดใหม่ ที่มีประสิทธิภาพยิ่งกว่า เพื่อพลิกฟื้นความเข้มแข็งของระบบจริยธรรม และวัฒนธรรมของสังคมไทย ซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา หลักสูตรดังกล่าวมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่ง ดี และมีวิจรรณญาณ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายพระสงฆ์ และคฤหัสถ์ ได้มองเห็นว่าการเรียนรู้ตามพุทธวิธีที่ล้ำเลิศ และมีกระบวนการหรือ Technical Know how อยู่ในสังคมไทยในหมู่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณความรู้ เมื่อได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนโดยมหาเถรสมาคม นำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย พร้อมผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ด้านหลักสูตร การเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ และการพัฒนาสื่อ การหนดแนวทางการจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้ถูกต้อง เหมาะสมและชัดเจน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดศรัทธาอย่างสูงในพระรัตนตรัย เชื่อมโยงบูรณาการสาระการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยมีเอกภาพอยู่ที่ความมีศรัทธาอย่างแน่วแน่ต่อพระรัตนตรัย มุ่งนำหลักธรรมซึ่งมีอริยสัจ ๔ เป็นกรอบไว้จัดการเรียนรู้ขับเคลื่อนสาระการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามพุทธวิธีนำไปใช้แก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต และนำกระบวนการเรียนรู้ตามพุทธวิธีไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้การทำงาน และการประกอบอาชีพ

ดังนั้น การออกแบบการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ เชื่อมโยง เป็นอรรถสัมพันธบูรณาการให้เกิดความคิดรวบยอดหลัก คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ด้วยสมาธิและการพิจารณาตนเอง(Self Learning) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด(Concept Learning)ในสาระการเรียนรู้ที่กำหนดฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนที่ถูกต้อง ด้วยการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกฝนให้เกิดสติ สมาธิ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สาระหรือวิชาอื่นด้วย^{๕๓}

มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ เข้าใจ ประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

^{๕๓} คณะกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า ๑๖๘.

มาตรฐาน ส ๑.๒ ยึดมั่น ในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส ๑.๓ ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาดน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ ๔ ช่วงชั้น ดังนี้

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ เข้าใจ ประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. ๑-๓	ป. ๔ - ๖	ม.๑-๓	ม.๔ -๖
	๑. รู้และเข้าใจเรื่องราวพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติความสำคัญของศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือ ๒. รู้และบอกหลักธรรมสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ ๓. รู้และเข้าใจในเรื่องการบริหารจิตและเจริญปัญญา โดยให้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา		

มาตรฐาน ส ๑.๒ ยึดมั่น ในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. ๑-๓	ป. ๔ - ๖	ม.๑-๓	ม.๔ -๖
	๑. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในสังคมพร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติของตนเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ๒. เห็นคุณค่าการทำความดีของบุคคลสำคัญและเสนอเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติของตนเอง กลุ่มเพื่อนและสังคมใกล้เคียง เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ๓. เห็นประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามแนวทางศาสนาและสามารถปฏิบัติได้		

มาตรฐาน ส ๑.๓ ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาดน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ ๔ ช่วงชั้น ดังนี้

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. ๑-๓	ป. ๔-๖	ม.๑-๓	ม.๔-๖
๑. รู้และปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยม ที่ดีงาม หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในเรื่องที่เกี่ยวกับตนเองกลุ่มสังคมที่ตนเป็นสมาชิกและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ชุมชน และประเทศชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ๒. ใช้ภาษาในคำภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือ และร่วมศาสนพิธี พิธีกรรม วันสำคัญทางศาสนา ด้วยความเต็มใจ ๓. ฝึกบังคับจิตใจให้ตั้งมั่นได้โดยมีสติสัมปชัญญะในขณะที่ปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา			

รายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

หัวข้อเรื่อง	ชั้น ประถม ศึกษา ปีที่ ๑	ชั้น ประถม ศึกษา ปีที่ ๒	ชั้น ประถม ศึกษา ปีที่ ๓	ชั้นประถม ศึกษาปีที่ ๔	ชั้น ประถม ศึกษา ปีที่ ๕	ชั้น ประถม ศึกษา ปีที่ ๖
๑. ประวัติและ ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา				- พระพุทธ ศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ ของพุทธศาสนิกชน		
- พุทธประวัติ				-สรุปพุทธประวัติ - ตรัสรู้ - ประกาศธรรม - โปรดชฎิล - โปรดพระเจ้าพิมพิสาร - พระอัครสาวก - แสดงโอวาทปาติโมกข์		

๒. หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา				พระรัตนตรัย - ศรัทธา ๔ พระพุทธ - พุทธคุณ ๓ พระธรรม - หลักกรรม พระสงฆ์ - ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา โอวาท ๓ ไม่ทำชั่ว - เบญจศีล / - ทุจจริต ทำความดี - เบญจธรรม / - สุกจิต ๓ - พรหมวิหาร ๔ / - กตัญญูกตเวทีต่อ ประเทศชาติ มงคล ๓๘ - เคารพ / - ถ่อมตน - ทำความดีให้ถึงพร้อม - ทำจิตให้บริสุทธิ์(บริหารจิตและเจริญ ปัญญา)		
-พุทธศาสนสุภาษิต				-สุขา สังฆัสสละ สามัคคี ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข - โลโกปัตถัมภิกา เมตตา เมตตาธรรม ค้ำจุนโลก		
-พระไตรปิฎก				ความหมายของพระไตรปิฎก		
- เรื่องน่ารู้จาก พระไตรปิฎก				- พระโมคคัลลานะ เรียนวิชาแก่งว		
- ศัพท์ทาง พระพุทธศาสนา				- อุเบกขา-อัญญานุเบกขา		
๓. ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิก				- พระอุรุเวลกัสสปะ		
-ชาดก				- กุฏิพุทธชาดก / มหาอุกกุสชาดก		
๑. หน้าทีชาวพุทธ				-รู้านิสงส์ของการสวดมนต์ -ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัด -การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่วัด - การเรียนธรรมศึกษา -กิจกรรมพระพุทธศาสนา		

				๓ วันในโรงเรียน -การเข้าค่ายพุทธบุตรและการเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและนำสู่การปฏิบัติ -การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ		
- มรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ				-การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ - การยืน การเดิน และการนั่งที่เหมาะสมในโอกาสต่าง ๆ		
๖. วันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา				- วิธีปฏิบัติตน และการเข้าร่วมกิจกรรม - วันมาฆบูชา / - วันวิสาขบูชา - วันอัฐมีบูชา / - วันอาสาฬหบูชา - วันธรรมสวนะ		
๗. ศาสนพิธี				-การอาราธนาศีล / การอาราธนาธรรม - การอาราธนาพระปริตร - ระเบียบพิธีและการ ปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ		

๒.๓. รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓.๑ ผลงานวิจัยในประเทศ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการทางการสอนยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาไว้แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงดังนี้คือ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒^{๕๔} หมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา มาตรา ๒๓ ได้มีประเด็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า การจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

^{๕๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักรัฐมนตรี."พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒". (กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด), ๒๕๔๒.

(๑). ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเอง กับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๒). ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(๓). ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(๔). ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(๕). ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ^{๕๕} กล่าวถึงการเรียนการสอนแบบบูรณาการไว้ว่า การบูรณาการเป็นวิธีการบูรณาการความคิด และแนวคิด ในส่วนของการบูรณาการภายในวิชาเกิดขึ้นในขอบเขตของเนื้อหาเดียว จุดเน้นของการบูรณาการภายในวิชาอยู่ที่การพยายามทำให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างชัดเจนขึ้นในเนื้อหาเรื่องเดียวกัน หลักการเชื่อมโยงภายในวิชามีคุณประโยชน์ทั้งต่อตัวครูและนักเรียน การค้นให้พบความเชื่อมโยงต่อเนื่อง และทำให้ความเชื่อมโยงต่อเนื่องปรากฏชัดขึ้น เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นว่าสภาพธรรมชาติทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนมีลักษณะเป็นบูรณาการ

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต)^{๕๖} กล่าวว่า ตามหลักพุทธธรรมนั้น ระบบบูรณาการ ๓ อย่างคือ มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคมนี้ มีส่วนสุดยอดตรงกันในแต่ละอย่าง ขอได้ช่วยกันนึกในฐานะที่เป็นผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาว่า องค์ที่ตรงกันกับ 3 อย่างใหญ่ คือ มนุษย์ ธรรมชาติ สังคม นี้ได้แก่อะไร ตามหลักการของพระพุทธศาสนา มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคมนี้ มีตัวพัฒนาการสุดยอดของแต่ละอย่างปรากฏเป็นหลักที่เรียกว่า พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มนุษย์พัฒนาสูงสุดแล้วเป็นอะไร มนุษย์พัฒนาสูงสุดแล้วเป็นพระพุทธ ธรรมชาติเมื่อเรา

^{๕๕} กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ.การสอนหน่วยเนื้อหาบูรณาการ. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา), ๒๕๔๐.

^{๕๖} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต).การศึกษา: พัฒนาการ หรือบูรณาการ.(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม), ๒๕๔๐.

เข้าถึงแล้วตัวความจริงของธรรมชาติที่ปรากฏแก่มนุษย์นั้นคืออะไร สาระของธรรมชาติหรือตัวความจริงของ ธรรมชาติที่ปรากฏแก่มนุษย์นั้น เราเรียกว่าธรรม ข้อต่อไป สังคมเมื่อพัฒนาถึงขั้นอุดมคติแล้วเป็นอะไร ก็เป็นหมู่ชนที่เรียกว่า สังคม เพราะฉะนั้น หลักของพระพุทธศาสนาที่เราเรียกว่าพระรัตนตรัย ก็คือ ระบบบูรณาการในระดับแห่งพัฒนาการสูงสุดของระบบบูรณาการใหญ่ทั้ง ๓ นี้เอง ในเรื่องนี้ ถ้าเราจะพิจารณาความหมายของพระรัตนตรัย แต่ละอย่างแล้ว ก็ยิ่งชัดเจนมากขึ้น ขอให้มองให้ทั่วตลอดก็เห็นว่า องค์ทั้งสามของพระรัตนตรัยจะมาบูรณาการกันเป็นระบบใหญ่อันเดียว

ในการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา ถือเป็นภาระกิจหลักในทางสร้างสรรค์ของสังคม ที่มีผลลึกซึ้งและยาวไกล พร้อมกันนั้นก็เป็นเรื่องของการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานและเป็นรากเหง้าที่ยึดเหนี่ยวสังคมไว้ และทำให้สังคมไทยมีลักษณะที่เป็นแบบฉบับของตัวเอง^{๕๗} เมื่อมองโดยภาพรวมพระพุทธศาสนาถูกจัดเป็นวิชาสำหรับเรียนรู้ โดยสถานะหลัก ๒ อย่าง คือ ๑) ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่หรือเป็นแหล่งคำสอนจริยธรรมของประเทศ และ ๒) ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านวัตรธรรมและในด้านนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของสังคม มาตราฐานการดำเนินชีวิตสำหรับผู้นับถือ และเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้มีได้นับถือ^{๕๘} โดยพระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ให้เหตุผลที่คนไทยต้องเรียนพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาเป็นจริยศึกษา เพื่อรับมือกับปัญหาของยุคพัฒนา
ให้คนไทยรู้จักเก็บรวบรวม ศึกษา และเลือกใช้ประโยชน์จากข้อมูลทั้งหลายเกี่ยวกับการส่งเสริมความเจริญอย่างเพียงพอ ยิ่งกว่านั้น สภาพความเจริญที่รออยู่ข้างหน้าในวิถีทางของการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างที่ทำกินอยู่ทุกวันนี้ ก็ยิ่งทำให้มีความต้องการจริยธรรม

๒. พระพุทธศาสนาเป็นระบบจริยธรรมที่สอดคล้องกับพื้นฐานเดิมของสังคมไทย
แม้ว่าปัจจุบันในระดับพื้นผิว จะมองเห็นว่า ผู้คนห่างเหินจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่ระบบศีลธรรมตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาก็ยังสืบต่ออยู่อย่างแน่นหนาในรากฐานทางวัฒนธรรม

การสอนจริยศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา หรือการนำพระพุทธศาสนามาใช้ในการสอนจริยศึกษาเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกลมกลืนกับรากฐานทางวัฒนธรรม และพื้นเพ

^{๕๗} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), *ทางสายอิสระภาพทางการศึกษาไทย*. (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

^{๕๘} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), *ทางสายอิสระภาพทางการศึกษาไทย*. อ่างแล้ว. หน้า ๔.

ทางจิตใจของคนไทย เป็นจริยธรรมที่กลมกลืนบนพื้นฐานที่ต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์ ซึ่งทำให้พร้อมที่จะทำงานได้ง่าย อดทน และเบาแรงกว่าการกระทำด้วยวิธีอย่างอื่น จึงไม่มีเหตุผลที่จะปฏิเสธการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ในทางจริยธรรม

๓. ชาวพุทธควรมีสติธิเรียนจริยศึกษาแบบพุทธ การปลูกฝังจริยธรรมต้องดำเนินไปอย่างมีกระบวนการและเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับกฎเกณฑ์แห่งสังฆธรรมที่รองรับเป็นพื้นฐาน การที่สังคมไทยยอมรับพระพุทธศาสนา และนับถือสืบต่อกันมา ก็เพราะมีความเชื่อในพระปริชาญาณของพระพุทธเจ้าว่าได้ทรงค้นพบสังฆธรรมและทรงสั่งสอนระบบจริยธรรมที่ถูกต้องจริงแท้ตรงตามสังฆธรรมนั้น จึงเห็นชอบและพอใจที่จะนำเอาหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม หรือระบบการปลูกฝังศีลธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้เป็นระบบชีวิตทางศีลธรรม

๔. สังคมไทยมีข้อได้เปรียบในการจัดจริยศึกษาที่มีเอกภาพ สังคมไทยมีประชากรส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน แม้จะมีความแตกต่างหลากหลาย ก็เป็นความแตกต่างในระดับของพัฒนาการทางจิตปัญญา ส่วนหลักความเชื่อและหลักคำสอนทั่วไปคงเป็นตัวแบบเดียวกัน จึงน่าจะใช้ความได้เปรียบคือความมีเอกภาพทางศาสนานี้ให้เป็นประโยชน์

๕. สังคมไทยไม่มีเหตุผลที่จะไม่สอนจริยศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา เนื่องจากพุทธศาสนาในประเทศไทยมีเอกภาพมาก ถึงขั้นที่อาจพูดได้ว่ามากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก

๖. การเรียนพระพุทธศาสนาเพื่อมาร่วมอยู่และร่วมพัฒนาสังคมไทย การศึกษาพระพุทธศาสนาก็คือการเรียนรู้สิ่งที่คนที่อยู่ในสังคมไทยจะต้องรู้ ในฐานะที่เป็นการรู้จักเรื่องราวของประเทศของตนเป็นความรับผิดชอบของการศึกษาที่จะต้องจัดให้คนไทยได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาถ้าคนไทยไม่รู้จักพระพุทธศาสนาทั้งในด้านเนื้อหาและสถาบันก็คงต้องถือว่าเป็นความบกพร่องของการศึกษาของชาติ

๗. การศึกษาเพื่อสร้างชนชั้นสำหรับมาพัฒนาสังคมไทย ความล้มเหลวด้านหนึ่งของการศึกษาในสังคมไทย คือ การที่ไม่สามารถสร้างผู้นำและชนชั้นนำ

ในด้านวิชาการและระบบแบบแผนสมัยใหม่ ที่มีความเจริญอย่างตะวันตกนั้นเป็นที่แน่นอนชัดเจนนว่า การศึกษาของชาติได้ผลิตคนที่มีความรู้ความสามารถเก่งกว่าชาวบ้านหรือประชาชนไปอย่างมากมาย ทำให้เรามีความพร้อมในด้านหนึ่งที่จะพัฒนาสังคม แต่ก็เพียงด้านหนึ่งซึ่งไม่พอ เพราะในขณะเดียวกันนั้นเองก็เป็นที่น่าอนหดใจเช่นเดียวกันว่า การศึกษาของเราได้ผลิตคนที่ห่างเหินแปลกแยกจากสังคมไทย ไม่รู้จักสังคมไทย ไม่รู้เรื่องราวของคนไทย ไม่เข้าใจความคิดจิตใจของชาวบ้านที่เป็นประชาชนส่วนใหญ่ของไทย คนที่เป็นผลผลิตทางการศึกษาอย่างนี้ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วมาดำเนินชีวิตร่วมในชุมชนไทย และทำงานให้แก่

สังคมไทยท่ามกลางคนไทย เขาต้องการรู้เรื่องของไทย เช่น วัฒนธรรมไทย และพระพุทธศาสนา ตามคติไทยต่อจากชาวบ้าน

การศึกษาจะต้องกล้าเผชิญหน้าความจริง ถ้าพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญอยู่ในกระบวนการสืบทอดต่อเนื่องของสังคมไทย ไม่ว่าโดยฐานะที่เป็นสถาบันสังคมอันกว้างใหญ่ก็ดี โดยเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยก็ดี โดยเป็นสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุมสังคมไทยก็ดี โดยเป็นมรดกและเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยก็ดี โดยเป็นระบบจริยธรรมที่สังคมไทยได้ยอมรับนับถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานกันมาก็ดี การศึกษาจะต้องจัดดำเนินการให้คนไทยได้ศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งในแง่ที่เป็นองค์ความรู้และในแง่ที่เป็นเครื่องมือพัฒนาชีวิตและสังคม

๘. การศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสังคมไทย
พระพุทธศาสนานั้นมีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งต่างจากศาสนาทั่วไป จนบางที่ผู้ที่มีองความหมายของแง่ของศาสนาอื่นๆ ไม่ถือว่าเป็นศาสนาหรือมิฉะนั้นก็ถือกันว่าเป็นศาสนาแห่งปัญญา เพราะไม่บังคับศรัทธา แต่ถือปัญญาเป็นสำคัญ กล่าวคือ ให้เสรีภาพทางความคิด ไม่เรียกร้องและไม่บังคับความเชื่อ ไม่กำหนดข้อปฏิบัติที่บังคับแก่ศาสนิกชนแต่ให้พิจารณาเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง

การปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จึงต้องอาศัยการศึกษา เพราะในเมื่อไม่กำหนดข้อบังคับให้สิ่งที่ต้องเชื่อ และต้องปฏิบัติอย่างตายตัวแล้ว ถ้าไม่ศึกษาให้รู้เข้าใจอย่างถูกต้อง แท้จริงก็มีโอกาสอย่างมากที่จะเกิดความคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนในความเชื่อและการปฏิบัติ เมื่อเชื่อผิดพลาดและปฏิบัติคลาดเคลื่อนไป นอกจากจะเป็นผลเสียหายในทางศาสนาแล้ว ก็ทำให้เกิดโทษแก่ชีวิตและสังคมไทยไปด้วย

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาหรือสิกขาจึงเป็นเนื้อตัวของชีวิตในทางพระพุทธศาสนาที่จะทำให้ระบบจริยธรรมดำเนินไปได้ ผู้นำหรือผู้บริหารกิจการพระพุทธศาสนาจึงต้องเอาใจใส่ ถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดที่จะต้องเอื้ออำนวยให้มีการศึกษาแก่พุทธบริษัททั้งปวง

ด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งปัญญาและความเชื่อถือปฏิบัติที่ถูกต้องขึ้นต่อการศึกษาเช่นนี้ ไม่ว่าสถาบันพระพุทธศาสนาจะเอาใจใส่จัดการศึกษาให้แก่ศาสนิกชนของตนหรือไม่ก็ตาม ในกรณีที่พักเมืองส่วนใหญ่เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา รัฐที่เป็นประชาธิปไตยและมีความรับผิดชอบต่อประโยชน์สุขของประชาชน และต่อความเสื่อมความเจริญของสังคมจะต้องเอาใจใส่ชวนชวยเอื้ออำนวยให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นพุทธศาสนิกชนให้ดีที่สุด ทั้งนี้เพราะว่าความเป็นพุทธศาสนิกชนของประชากรส่วนใหญ่เหล่านั้นอยู่ในตัวบุคคลผู้เดียวกันกับที่เป็นพลเมืองของประเทศไทยแยกจากกันไม่ออก

๙. ข้าราชการต่าง ๆ ในวงการพุทธศาสนาของไทย เป็นเครื่องสะท้อนสภาพเสื่อมโทรมทั้งของสถาบันพุทธศาสนา และสังคมไทย สภาพตกต่ำเสื่อมโทรมทั้งทางภูมิธรรม และภูมิปัญญา น่าจะเพียงพอแล้ว ที่จะกระตุ้นเตือนปลุกเร้าผู้บริหาร ทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายศาสนา บุคคลผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนคนไทยทุกคนเกิดความสำนึกตื่นตัวขึ้นมาเร่งรีบแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการวัดและส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในแง่การเรียนรู้กับเนื้อหา และหลักคำสอนที่ถูกต้องแท้จริง

๑๐. **บูรณาการสำคัญขั้นตอนที่ขาดหายไป** จริยศึกษาของรัฐใน ๒-๓ ศตวรรษที่ผ่านมาได้มีแนวโน้มที่จะหันเหไปในทิศทางของจริยธรรมสากล ประจวบกับในช่วงหลังนี้ แนวความคิดแบบบูรณาการได้เฟื่องฟูขึ้น ก็ได้้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมสากลนั้นมาประสานเข้ากับแนวความคิดแบบบูรณาการ โดยให้บูรณาการการสอนจริยธรรมเข้าในวิชาต่าง ๆ ทุกวิชา หรือให้ครูแต่ละคนสอนจริยธรรมบูรณาการเข้าในวิชาของตน สอดคล้องกับหลักอุดมคติที่ถือว่าครูทุกคนเป็นผู้สอนจริยธรรม

การบูรณาการด้วยการสอนจริยธรรมเข้าในวิชาทุกวิชานั้น เป็นเพียงแง่หนึ่ง ด้านหนึ่งของบูรณาการเป็นการบูรณาการในขอบเขตที่แคบเฉพาะส่วนหนึ่งเท่านั้น

การบูรณาการสำคัญขั้นตอนใหญ่ที่ขาดหายไปคือ

๑. การบูรณาการองค์จริยธรรมเข้าในระบบจริยธรรม หมายถึง การบูรณาการจริยธรรมเฉพาะอย่างเข้าในระบบจริยธรรมที่เป็นองค์รวม หรือการบูรณาการเนื้อหาจริยธรรมเข้าในชีวิตจริง

๒. การบูรณาการคนเข้าในชุมชนหรือบูรณาการบุคคลเข้าในสังคมที่สำคัญมากคือการบูรณาการคนรุ่นใหม่เข้าในสังคมไทย และในปัจจุบันการที่มีปัญหานี้มากขึ้นแม้ว่าปัญหาจะไม่ออกมาในรูปที่รุนแรง

๓. การบูรณาการสถาบันการคิดเข้าในระบบจริยศึกษาของชุมชน

๑๑. **จากคติแห่งศาสนศึกษาในอังกฤษสู่ความคิดหาทางสายกลางของการจัดการศึกษาจริยศึกษาในสหรัฐอเมริกา** รัฐแยกอาณาจักรกับศาสนจักรขาดออกจากกัน และไม่ให้มีการสอนจริยธรรมตามหลักศาสนาใดนิกายหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ให้สอนจริยธรรมที่เป็นกลาง ๆ ประเทศอังกฤษซึ่งถือกันว่าเป็นแม่แบบแห่งระบอบประชาธิปไตยนับถือศาสนาคริสต์นิกายอังกฤษหรือ แองกลิคัน (Church of England) เป็นศาสนาประจำชาติ และตรากฎหมายบังคับให้โรงเรียนต้องสอนวิชาศาสนาให้นักเรียนต้องได้เรียนวิชาศาสนาคริสต์ทั่วทุกคน

พูดสั้น ๆ ว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา วิชาบังคับแทนที่แท้มีวิชาเดียว คือวิชาการปกครองของประเทศอเมริกา แต่ในประเทศอังกฤษวิชาบังคับแทนมีวิชาเดียวคือ วิชาศาสนาคริสต์

ในประเทศอังกฤษ พระราชบัญญัติการศึกษา ค.ศ. ๑๙๔๔ (พ.ศ. ๒๔๘๗) กำหนดให้ การเรียนวิชาศาสนาเป็นการศึกษาบังคับสำหรับนักเรียนทุกคน จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๓๑ รัฐได้ออก กฎหมายใหม่ เรียกว่าพระราชบัญญัติปฏิรูปการศึกษา ค.ศ. ๑๙๘๘ กฎหมายใหม่นี้ได้กำหนด หลักสูตรพื้นฐานขึ้นมา (Basic Curriculum) โดยจัดแยกเป็น ๒ ส่วน คือการศึกษาวิชาศาสนา (Religious Education) ที่มีมาแต่เก่าก่อนนั้นส่วนหนึ่ง กับส่วนที่เพิ่มเข้ามาใหม่เรียกว่า หลักสูตร แห่งชาติ (National Curriculum) ซึ่งประกอบด้วยวิชาสามัญต่าง ๆ

มีข้อแตกต่างที่ควรสังเกตก็คือวิชาทั้งหลายในส่วนที่สองที่เรียกว่าหลักสูตรแห่งชาติ นั้นบังคับเฉพาะเด็กนักเรียนที่มีอายุในเกณฑ์บังคับเท่านั้น แต่วิชาศาสนาซึ่งเป็นส่วนแรก เป็น วิชาบังคับสำหรับนักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะมียุอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับหรือไม่ และในส่วนของวิชา ศาสนานี้ กฎหมายใหม่ได้สัทับให้การเล่าเรียน และการปฏิบัติศาสนาคริสต์เป็นไปอย่างหนัก เน้นมากขึ้น ในขณะที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเรียนวิชาศาสนาอื่นได้ด้วย

๑๒. ทางสายกลาง หรือการกระทำพอดีๆ ก็คือ การให้ได้รู้ในสิ่งที่ควรรู้ ให้ ได้คิดในสิ่งที่ควรคิด แต่ให้รู้จักนำเสนอในลักษณะที่น่าสนใจทำท่าย และรู้จักกระตุ้นเร้าให้เกิด ความสนใจชักนำให้รู้จักเรียนรู้ รู้จักคิดพิจารณาเพื่อจะตัดสินใจเลือกได้ด้วยปัญญาที่มีสติสุขุม รอบคอบ มองเห็นเหตุผลและคุณโทษ ได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหาข้อมูลและฝึกฝนความรู้จักคิด พร้อมทั้ง พัฒนาชีวิตเคียงกันไปทุกด้าน ให้การเรียนเป็นกิจกรรมร่วมกันที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนทั้งสองฝ่าย ร่วมมือประสานงาน มีบทบาทแสดงต่อกัน

๑๓. เรื่องสำคัญของตนเองที่ควรจะต้องรู้ สิ่งที่ดีที่ตนมีพิเศษ อีกด้านหนึ่ง ของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ควรพูดไว้ด้วย ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่มาก คือการศึกษา พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นความรู้ หรือเป็นเรื่องของวิชาการ และการศึกษาพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นแหล่งสำคัญแหล่งหนึ่งแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ

มองในแง่เป็นภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ตนมีต่างหากจากของผู้อื่น ซึ่งจะทำให้สังคมไทยมี อะไรที่จะให้แก่อารยธรรมของมนุษยชาติ และที่จะทำให้สามารถเป็นผู้นำเขาบ้างสักด้านหนึ่งใน ประชาคมโลก แทนที่จะเป็นผู้คอยตามและรับจากเขารำไป

๑๔. หลักการที่ควรตรวจสอบ และปฏิบัติที่ควรทบทวน เรื่องจริยศึกษานี้ ประเทศไทยมีภูมิหลังที่เรียบง่ายราบรื่น และมีฐานทางหลักการที่เื้อ มั่นคง และพร้อมดีกว่า สามารถจะเป็นผู้นำได้ อีกทั้งในวงกว้างก็เป็นที่ยอมรับกันมากกว่า โลกซีกตะวันออกนี้มีความ เจริญทางวัฒนธรรมด้านจิตใจดีกว่าโลกตะวันตก สังคมไทยจึงควรจะตื่นตัว ปลุกจิตสำนึกใน

ความเป็นผู้นำและผู้ให้ขึ้นมา อย่างน้อยที่ควรจะรักษาความเป็นผู้นำด้านจริยศึกษาและการพัฒนาจิตใจไว้ให้ได้

บทสรุปข้อเสนอแนะ

รัฐควรจัดหลักสูตรการศึกษาให้คนไทยส่วนใหญ่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุผลสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. คนไทยส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนควรมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติถูกต้องต่อศาสนาที่ตนนับถือ

๒. คนทุกคนที่อยู่ในสังคมไทย ควรเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นสถาบันใหญ่ และเป็นสภาพแวดล้อมของสังคมไทย เพื่อดำเนินชีวิตและทำงานหรือทำหน้าที่เป็นส่วนร่วมของตน ในการพัฒนาสังคมไทยนั้นอย่างประสานกลมกลืน และได้ผลดี

๓. สังคมไทยอาศัยพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งคำสอนจริยธรรม และได้ยอมรับระบบจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นมาตรฐานที่ยึดถือปฏิบัติตามตลอด คนไทยจึงควรเรียนรู้พุทธจริยธรรม เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคมให้บรรลุประโยชน์และสันติสุข

จากเหตุผลที่คนไทยต้องเรียนพระพุทธศาสนาตามที่กล่าวมา พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้นำเสนอว่า เนื่องจากพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับคนไทย และสังคมไทยในแง่ต่าง ๆ มากหลาย คนไทยควรศึกษาพระพุทธศาสนาในแง่ต่าง ๆ เหล่านั้นให้ครบถ้วนตามฐานะต่าง ๆ ดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมที่ใหญ่ และสำคัญมากในประเทศไทย

๒. พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แผ่กว้างครอบคลุมสังคมไทย

๓. พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นเนื้อหาสาระส่วนสำคัญและเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย

๔. พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ และเป็นมรดกของชนชาติไทย

๕. พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศาสนาซึ่งคนไทยส่วนใหญ่นับถือ และเป็นศาสนาประจำชาติไทย

๖. พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นหลักคำสอนและระบบจริยธรรมสำหรับพัฒนาชีวิตและสังคม

๗. พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นวิชาการ ซึ่งเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าทางปัญญาให้แก่สังคมมนุษย์

๘. พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นแหล่งหนึ่ง แห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ ^{๕๙}

พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๖๐} กล่าวถึงสาระพระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่ ว่า เราได้ออกแบบให้แต่ละหัวข้อเชื่อมโยงกัน มีการบูรณาการระหว่างหัวข้อสาระพระพุทธศาสนาด้วยกันและสามารถบูรณาการเข้ากับวิชาอื่น หมายความว่า พุทธประวัติ หลักธรรม หน้าที่ชาวพุทธ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น สามารถจะเรียนเชื่อมโยงกันได้ ตัวอย่างของการบูรณาการเข้ากับสาระอื่นก็คือในหัวข้อการบริหารจิตและเจริญปัญญามีการกำหนดให้ฝึกสติและสมาธิในการเรียนสาระอื่น ๆ ตามหลัก ส ข จี ปุ ลี ได้แก่ ฟัง อ่าน คิด ถาม และเขียน

พิษณุ เดชใด^{๖๑} ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการสอนแบบยั้งยืน กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครูการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ โดยกลุ่มทดลองมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

อนันต์ โพธิกุล^{๖๒} ได้ทำการศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการเชิงวิธีการ กับการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ

^{๕๙} พระเทพเวที(ประยุทธ์ ปยุตฺโต).ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๔.

^{๖๐} พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(ร่าง)คู่มือสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๕. (เอกสารประกอบการอบรมจัดทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระหว่างวันที่ ๑๙-๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ณ โรงแรมตริ่ง กรุงเทพฯ).

^{๖๑} พิษณุ เดชใด. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั้งยืน. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, ๒๕๔๐.

^{๖๒} อนันต์ โพธิกุล.การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการเชิงวิธีการกับการสอนตามคู่มือครู. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, ๒๕๔๓.

เรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้วของคะแนนจากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการเชิงวิธีมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

อรรถวรรณ นิยะโต^{๒๓} ได้ทำการศึกษาวิจัย การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบต่องาน และความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการใช้การสอนแบบบูรณาการ กับการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า “ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ”

เสริมศรี ไชยสร และคณะ^{๒๔} ได้ศึกษาเรื่อง บูรณาการในหลักสูตร : ลักษณะของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และปัญหาการจัดในเขตการศึกษา ๔ โดยคณะผู้วิจัยได้สำรวจวิเคราะห์จากเอกสารแบบเรียนและคู่มือครูหรือคู่มือการสอนจากรายวิชาบังคับ ๓ สาขาวิชา คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์ และได้สอบถามความคิดเห็นของครูประจำการของโรงเรียนมัธยมศึกษาใน ๔ จังหวัดภาคเหนือ ซึ่งอยู่ในเขตการศึกษา ๔ และนักวิชาการที่ประจำหรือทำหน้าที่ในเขตการศึกษา ๔ และที่อยู่ในวงกลางในกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสรุปประเด็นการวิเคราะห์เอกสารคู่มือครูและหลักสูตร ได้ดังนี้ “ ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญ ที่จะทำให้เกิดการบูรณาการในหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นภายในสาขาวิชา และระหว่างสาขาวิชา แม้ว่าหนังสือแบบเรียน คู่มือครูจะเสนอแนะไว้บ้างในบางกรณี แต่ส่วนใหญ่แล้วจำเป็นที่ครูผู้สอนในสายวิชาหรือในโรงเรียนจะต้องวางแผนดำเนินการจัดตั้งเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องสัมพันธ์กับความคิดและความสามารถของครูผู้สอนเป็นหลักประกันสำคัญได้มากกว่าสิ่งอื่นใด ในการที่จะทำให้การเรียนการสอนมีบูรณาการ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่กว้างขวางและลึก”

^{๒๓} อรรถวรรณ นิยะโต.การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบต่องาน และ ความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้การสอนแบบบูรณาการ กับการสอนตามคู่มือครู.ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๖.

^{๒๔} เสริมศรี ไชยสร และคณะ.รายงานการวิจัยเรื่องบูรณาการในหลักสูตร : ลักษณะของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและปัญหาการจัดในเขตการศึกษา ๔.เชียงใหม่: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.๒๕๒๖.

จรัญ กาอินทร์^{๖๕} ได้กล่าวถึงวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต มุ่งเน้นให้สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการชีวิตประจำวันได้ จึงมีหลักการสอนที่ควรยึดถือเป็นแนวทางการสอน ดังนี้

๑. การสอนควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้แก่วัยของนักเรียน ความสนใจของผู้เรียน พื้นฐานสภาพทางครอบครัว สภาพแวดล้อม สติปัญญาเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเรียนพระพุทธศาสนา

๒. การสอนพระพุทธศาสนา ต้องใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด

๓. ในการสอนพระพุทธศาสนาต้องให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ด้านความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติด้วย และการปฏิบัตินั้นจะต้องให้นักเรียนอภิปรายหาแนวทางที่ดีที่สุดในการนำหลักธรรมไปสู่การปฏิบัติ

๔. การสอนพระพุทธศาสนาต้องมีกิจกรรมอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่นการตั้งชุมชนการปฏิบัติธรรม ต่าง ๆ

พนัส หันนาคินท์ ได้เสนอแนะหลักการสอนเพื่อปลูกฝังจริยธรรมไว้ ดังนี้

๑.ให้ความสำคัญของการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหา เพราะสิ่งที่ต้องการคือ การปฏิบัติตามจริยธรรมนั้น ๆ มากกว่าสามารถที่จะจดจำเนื้อหาหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้

๒. จริยธรรมที่จะปลูกฝังนั้นควรจะได้กระทำอย่างต่อเนื่อง การสอดแทรกเข้าไปในวิชาต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง นอกจากนั้นการอบรมก็เป็นสิ่งที่จะละเลยไม่ได้

๓. การประพฤติปฏิบัติของครูจะต้องให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝังและพัฒนาให้แก่นักเรียน^{๖๖}

เสริมศรี ไชยสร และคณะ^{๖๗} ได้ศึกษาเรื่องบูรณาการในหลักสูตร : ลักษณะของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และปัญหาการจัดในเขตการศึกษา ๔ โดยคณะผู้วิจัยได้สำรวจวิเคราะห์จากเอกสารแบบเรียนและคู่มือครูหรือคู่มือการสอนจากรายวิชาบังคับ ๓ สาขาวิชาคือ

^{๖๕} จรัญ กาอินทร์.ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น :กรณีศึกษาโรงเรียนในอำเภอเมืองปาน จังหวัดเชียงใหม่.” (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙).

^{๖๖} พนัส หันนาคินท์.การศึกษาของไทย. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด), ๒๕๒๑.

^{๖๗} เสริมศรี ไชยสร และคณะ,เรื่องเดียวกัน,หน้า ๑๑๕-๑๑๗

ภาษาไทย สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์ และได้สอบถามความคิดเห็นของครูประจำการของโรงเรียนมัธยมศึกษาใน ๘ จังหวัดภาคเหนือ ซึ่งอยู่ในเขตการศึกษา ๘ และนักวิชาการที่ประจำหรือทำหน้าที่ในเขตการศึกษา ๘ และที่อยู่ในส่วนกลางในกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์เอกสารคู่มือครูและหลักสูตร

จากการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร แสดงให้เห็นชัดว่า ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญ ที่จะทำให้เกิดบูรณาการในหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นภายในสาขาวิชาและระหว่างสาขาวิชา แม้ว่าหนังสือแบบเรียนคู่มือครูจะเสนอแนะไว้บ้างในบางกรณี แต่ส่วนใหญ่แล้วจำเป็นที่ครูผู้สอนในสาขาวิชาหรือในโรงเรียนจะต้องวางแผนดำเนินการจัดเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องสัมพันธ์กับความคิดและความสามารถของครูผู้สอนเป็นหลักประกันสำคัญได้มากยิ่งขึ้นกว่าสิ่งอื่นใด ในการที่จะทำให้การเรียนการสอนมีบูรณาการอันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่กว้างและลึก

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ทั้งครูและนักวิชาการในเขตการศึกษา ๘ เห็นประโยชน์ของการจัดให้เกิดการบูรณาการในหลักสูตร และเชื่อว่าหลักสูตรจะมีแนวโน้มไปในด้านนี้มากขึ้นนอกจากนั้นยังคิดว่าบูรณาการในหลักสูตรมีหลักการดี เข้าใจในหลักการส่วนใหญ่ของการบูรณาการ เช่น นักเรียนควรได้เรียนเนื้อหาแต่ละวิชาให้ดีกว่าก่อน ต่อไปก็จะรู้จักผสมผสานความรู้เพื่อแก้ปัญหาได้เองในภายหลัง ความเชื่อนี้ต่างอย่างแท้จริงกับของนักวิชาการซึ่งคิดว่าไม่จำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องรู้แต่ละวิชาให้ดีกว่าก่อน (นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑) นอกจากนั้นครูยังเชื่อว่าถ้าสอนแยกเป็นวิชาๆจะทำให้ นักเรียนมีความรู้ดีกว่า ซึ่งต่างจากของนักวิชาการเช่นกัน (นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕) จากการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายเรื่องทำให้สรุปได้ว่า ความคิดเห็นของนักวิชาการเป็นไปในทำนองที่สอดคล้องกับหลักการของการบูรณาการมากกว่าครูผู้สอน (นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑) และนักวิชาการยังเห็นว่าหนังสือแบบเรียนไม่ค่อยส่งเสริมการบูรณาการเท่าที่ควร ดังนั้นจึงดูสมเหตุสมผลที่นักวิชาการตระหนักในบทบาทของครูผู้สอนในการส่งเสริมบูรณาการมากกว่าตัวผู้สอนเอง (นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕) ในขณะที่ครูผู้สอนก็ตระหนักในบทบาทของตนอยู่บ้างเช่นกันนั้น ก็ยังมีทัศนะที่ว่าตนเองมีความไม่พร้อมที่จะจัดบูรณาการและระบบการศึกษาก็ไม่เอื้ออำนวย อย่างไรก็ตามการเห็นคุณค่าและความตระหนักในบทบาทดังกล่าวของครูเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่จะทำให้เกิดความพยายามขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลทั้ง ๒ กลุ่มเชื่อว่าความพยายามในการจัดบูรณาการในหลักสูตรย่อมต้องบรรลุผลสำเร็จแน่นอน

ข้อมูลที่น่าสนใจที่พบจากการวิจัยครั้งนี้อีกประการหนึ่งคือ ครูผู้สอนวิชาต่างๆ ที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี มีความเห็นด้วยในเรื่องของประโยชน์และวิธีการจัดบูรณาการมากกว่าครูที่มีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไป (นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการศึกษาของครู

ระดับปริญญาตรีขึ้นไปนั้น มักเป็นการเรียนที่แยกวิชาเฉพาะสาขามากกว่า โดยเนื้อหาวิชาเอก และวิชาโทของหลักสูตรฝึกหัดครู อาจไม่เปิดโอกาสให้เกิดประสบการณ์ที่มีบูรณาการมาก นัก การวิจัยครั้งนี้ยังพบอีกว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อย เห็นด้วยในเรื่องต่างๆ ของการจัด บูรณาการมากกว่าครูที่สอนมานาน(นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑) ซึ่งอาจเป็นเพราะสาเหตุ ทำนองเดียวกันว่า ผลผลิตของหลักสูตรฝึกหัดครูแต่ก่อนนั้นยังไม่ได้ให้ความรู้และประสบการณ์ เชิงบูรณาการเท่าใดนักเหตุผลทำนองนี้ตรงกับความคิดเห็นที่มีครูและนักวิชาการหลายคนได้ให้ ความเห็นกันเพิ่มเติมว่าเป็นปัญหาของการจัดบูรณาการในหลักสูตรประการหนึ่ง

นอกจากนี้ทั้งครูและนักวิชาการยังไม่เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของหลักการบูรณาการ กับลักษณะความมุ่งหมายของวิชาบังคับเรียนหรือวิชาพื้นฐานทั่วไปนักอาจเป็นสาเหตุของปัญหา ที่สำคัญประการหนึ่ง อันที่จริงประเด็นนี้เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการคิดในเรื่องของการบูรณาการ เช่นเดียวกับการเห็นคุณประโยชน์ของบูรณาการเพราะถ้ามองเห็นจุดประสงค์ของการบูรณาการ ว่ามุ่งให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับประสบการณ์ชีวิตได้แล้วก็จะเข้าใจว่าเป็น จุดประสงค์เดียวกันกับวิชาที่บังคับให้เรียนเป็นพื้นฐาน

การศึกษาในโรงเรียนซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการเกิดความคิดที่จะปรับหรือเสนอแนะให้ เพิ่มปรับเนื้อหาต่างๆได้

๓.๒ ผลงานวิจัยในต่างประเทศ

เทอร์เรล^{๖๔} (Terrell, 1979:74 A) ได้ศึกษาการบูรณาการทักษะภาษาอังกฤษใน หลักสูตรธุรกิจศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลระดับต่อจากชั้นมัธยมศึกษา ผลปรากฏว่า

๑. หลังจากการใช้วิธีการบูรณาการเข้าไปแล้วทำให้ไม่มีผลเลย
๒. จากองค์ประกอบที่เลือกออกมาจาก ๓๓ องค์ประกอบดูเหมือนว่าจะมีผล กับวิธีการบูรณาการในบางสถานการณ์
๓. องค์ประกอบ ๙ องค์ประกอบไม่มีผลต่อวิธีการบูรณาการในบาง สถานการณ์
๔. ในรายวิชาธุรกิจศึกษามักจะใช้วิธีการบูรณาการที่ไม่ขึ้นอยู่กับวิธีสอนเดียว
๕. วิธีการบูรณาการทักษะอังกฤษเกิดขึ้นบ่อยมากสำหรับครูในวิทยาลัยชุมชน แต่มากกว่าครูที่อยู่ในวิทยาลัยอาชีวะ

^{๖๔} เทอร์เรล (Terrell), "A Study of the Integration of English Skills into the Business Education Curriculum of Public Post – Secondary Schools " Dissertation Abstracts International. 44, (July 1997) P.74

๖. การบูรณาการทักษะภาษาอังกฤษจะไม่ใช้วิธีสอนใดวิธีสอนหนึ่ง
๗. ทักษะภาษาอังกฤษแต่ละทักษะนี้จะทำให้เกิดการบูรณาการในหลักสูตรธุรกิจศึกษาหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งรายวิชา แต่ไม่ได้ทำให้เกิดการบูรณาการในรายวิชาธุรกิจรายวิชา
๘. ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบผลและรวมทั้งมีผลต่อการทำให้ครูได้มีการเปลี่ยนแปลง

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการเปลี่ยนวิธีการสอนใหม่ เป็นการสอนแบบเป็นทีมและมีการบูรณาการหลักสูตรโดยมีจุดเน้นที่หัวข้อ(Theme) ที่เรียกว่า Thematic Interdisciplinary Approach) นั้นมีอยู่อย่างกว้างขวางและพบบ่อยที่สุด หลายแห่งเปลี่ยนการสอนแบบแบ่งเด็กตามระดับชั้น(เกรด) เดิม ให้เป็นการสอนตามความสามารถของเด็กและให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียนมากที่สุด^{๖๙}

นอกจากนั้นการปฏิรูปการศึกษาในมลรัฐฟลอริดา มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเน้นการบูรณาการกับเรื่องที่ต้องการเรียน (Themetic Interdisciplinary Approach) ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered approach) มีการเรียนด้วยประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนเป็นกลุ่ม (Group Learning) และการเรียนแบบร่วมกัน(Co-operative learning) และจากการที่ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาของโรงเรียน กำหนดเรื่องที่จำเป็น(Theme) หลาย ๆ เรื่องมาประกอบเข้าเป็นหลักสูตรทั้งนี้ให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียนและชุมชน และในหลายโรงเรียนจัดทำหลักสูตรแบบยึดหัวข้อเรื่องเกี่ยวกับทักษะที่จะเน้น และนำทักษะด้านต่าง ๆ บูรณาการกันเข้า (Themetic Interdisciplinary Approach) ตัวอย่างเช่น ครูคนหนึ่งต้องการสอนเน้นวิทยาศาสตร์ จึงเลือกเรื่องเงา แล้วจัดทำหลักสูตรบูรณาการให้นักเรียนได้มีกิจกรรม การอ่านเรื่องเงา การเขียนเรื่องเงา การทำเลขเรื่องเงา และการคิดวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องเงา^{๗๐}

ประเทศเดนมาร์ก

ประเทศเดนมาร์ก ได้กำหนดสาระสำคัญของกฎหมายการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Act on the Folkeskole) โดยกล่าวถึงตัวหลักสูตรในมาตรา ๕(๑) ให้เลือกและจัดเนื้อหาหลักสูตรที่ทำให้เด็กได้เรียนอย่างเข้มข้น มีการมองกว้างและประสานสัมพันธ์กัน ต้องสอนให้เด็กได้แบบการรับรู้

^{๖๙} กมล สุตประเสริฐ และสุนทร สุนันทชัย, การเรียนรู้การศึกษา : บทเรียนจากประเทศสหรัฐอเมริกา, (กรุงเทพมหานคร : อรรถพลการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๖.

^{๗๐} กมล สุตประเสริฐ และสุนทร สุนันทชัย, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓ - ๖๐.

และวิธีการทำงานในแต่ละรายวิชา นักเรียนต้องมีโอกาสได้ฝึกและพัฒนาความรู้และทักษะที่ได้รับโดยการสอนภายใต้ประเด็นและหัวข้อแบบสหวิทยาการ (Thematic Interdisciplinary Approach) ^{๓๑} สำหรับการเลือกหัวข้อเรื่อง (Theme) นอกจากจะดูจากหลักสูตรแล้วครูอาจศึกษาความต้องการจำเป็น (Needs) ความสนใจ (Interest) ของเด็กเพื่อดูว่าเด็กอยากรู้อะไร ยกตัวอย่างเช่น ครู อาจจะต้องตั้งคำถามดังต่อไปนี้

๒. เด็กอยากเข้าร่วมในกิจกรรมใด

๓. กิจกรรมใดเด็กสนใจและรู้สึกตื่นเต้นพอใจ

๔. เด็กรู้สึกว่าจะอะไรเป็นสิ่งที่ท้าทาย และกระตุ้นให้อยากทำ

สรุป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยสาระความรู้ ๓ ส่วนคือ ๑) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการทางการสอน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, ความหมายของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, ความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, ประเภทของบูรณาการ ๒) แนวคิด ทฤษฎี การเรียนการสอนแบบบูรณาการ ประกอบด้วย ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, หลักการจัดการบูรณาการเนื้อหาวิชา, ลักษณะบูรณาการในการศึกษา, ลักษณะความสำคัญของการบูรณาการ, ระดับของการบูรณาการ, วิธีการผสมผสานเนื้อหาวิชาเพื่อให้เกิดการบูรณาการ, ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการ, ระยะเวลาในการสอนแบบบูรณาการ, บทบาทของครูในการสอนแบบบูรณาการ, กิจกรรมของนักเรียนในการสอนแบบบูรณาการ, ข้อควรคำนึงในการสอนแบบบูรณาการ, ส่วนดีของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, ส่วนด้อยของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, ประโยชน์ที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, ลักษณะของการบูรณาการวิชาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, มาตรฐานการเรียนรู้รู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, รายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และ ๓) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผลงานวิจัยในประเทศ ผลงานวิจัยต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

^{๓๑} กมล สดประเสริฐ และสุนทร สุนนท์ชัย, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๙

บทที่ 3

การสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ในการสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ได้ศึกษามาในบทที่ ๒ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โดยยึดสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ : ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมาดำเนินการสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยนำเอาสาระการเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มาบูรณาการเข้ากับหลักธรรมเรื่องพระรัตนตรัยซึ่งเป็นแกนหลัก(Theme) ได้หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้จำนวน ๓ หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยพระพุทธ หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์

ขั้นตอนที่ ๒ : การออกแบบสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในครั้งนี้ ได้ยึดหลักคำสอนเรื่องพระรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นแกนหลัก(Theme) ในการบูรณาการ แล้วนำเอาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มาบูรณาการเข้ากับหลักคำสอนเรื่องพระรัตนตรัย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา และบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ ๓ : การสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มาบูรณาการเข้ากับหน่วยบูรณาการ ๓ หน่วย คือ

หน่วยที่ ๑ : หน่วยพระพุทธ ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้เรื่อง พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน,พุทธประวัติ,ชาดก, และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

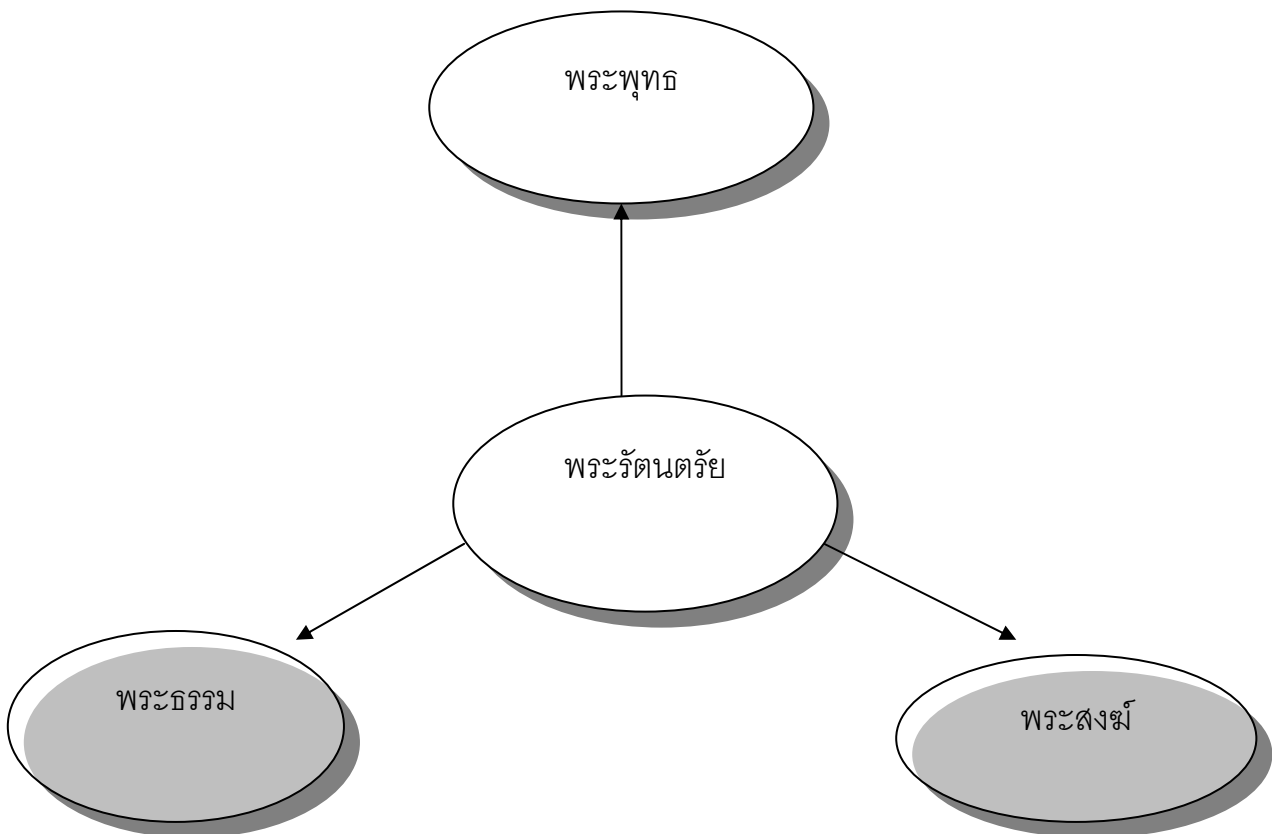
หน่วยที่ ๒ : หน่วยพระธรรม ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้เรื่อง โอวาท ๓, ไตรสิกขา,หลักกรรม,พุทธคุณ๓,พุทธศาสนสุภาษิต,พระไตรปิฎก,ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา,และการบริหารจัดการและจริยปัญญา

หน่วยที่ ๓ : หน่วยพระสงฆ์ ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้เรื่องพุทธสาวก,พุทธสาวิกา,ชาวพุทธตัวอย่าง,หน้าที่ชาวพุทธ,มรรยาทชาวพุทธ,และศาสนพิธี

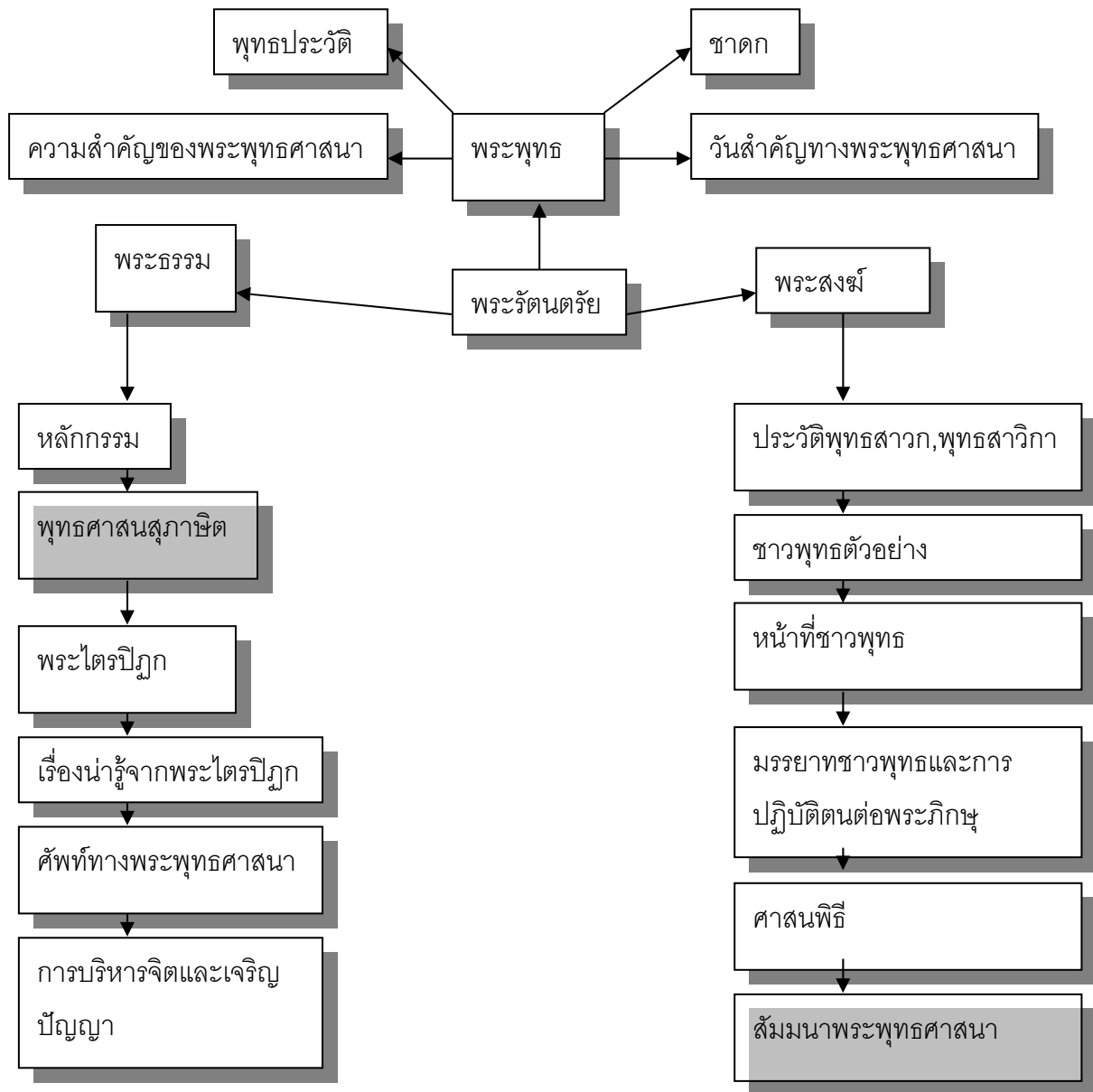
ในการจัดบูรณาการในลักษณะนี้ เราสามารถจัดการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานการเรียนรู้ครบทั้งสามข้อในขณะเดียวกันได้ นั่นหมายความว่าเมื่อผู้เรียนเรียนเรื่องใดก็สามารถบรรลุมาตรฐานครบทั้ง ๓ มาตรฐาน เช่น เมื่อเรียนเรื่องพุทธประวัตินอกจากผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจในชีวประวัติของพระพุทธเจ้า(มาตรฐาน ส ๑.๑) ผู้เรียนจะเกิดความรู้สึกศรัทธาซาบซึ้งในพระพุทธเจ้า(มาตรฐาน ส ๑.๒) และแสดงตนเป็นพุทธมามกะน้อมรับพระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์ เป็นสรณะและรักษาศีล ๕ (ตามมาตรฐาน ส ๑.๓) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ ของกระทรวงศึกษาธิการ
- ศึกษาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔
- ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการและวิธีการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการจากเอกสารต่าง ๆ
- วิเคราะห์เนื้อหา และจุดประสงค์ เพื่อกำหนดความคิดรวบยอด จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และแบบประเมินผลการเรียน
- วางโครงเรื่องในการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะของการบูรณาการ ๓ หน่วยการเรียนรู้คือ ๑) หน่วยพระพุทธ ๒) หน่วยพระธรรม และ ๓) หน่วยพระสงฆ์
- เรียบเรียงเนื้อหาวิชาตามลำดับให้ถูกต้องเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน
- นำหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นไปทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังปรากฏใน ภาคผนวก

แกนหลักหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ผังมโนทัศน์ในการสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
 ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๕^๑

^๑ พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต).เรื่องเดียวกัน,หน้า ๑๒

พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๒ ได้อธิบายความเชื่อมโยงของผังมโนทัศน์เป็น ดังนี้
การศึกษา **ประวัติพระพุทธศาสนาและความสำคัญของพระพุทธศาสนา** ก็คือ
การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องพระรัตนตรัย ซึ่งประกอบด้วยพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับ **พระพุทธ** ก็คือ **พุทธประวัติ** ว่าด้วยชีวประวัติของพระพุทธเจ้า
ชาดก ว่าด้วยพระชาติในอดีตของพระพุทธเจ้าและ**วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา**ซึ่งว่าด้วย
เหตุการณ์สำคัญในพุทธประวัติ

คำสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า **พระธรรม** ซึ่งรวบรวมได้เป็น**พระไตรปิฎก** มีศัพท์
เฉพาะที่ต้องทำความเข้าใจเรียกว่า **ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา** พระไตรปิฎกบรรจุ **หลักธรรม**
ทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมบางข้อได้รับการเรียบเรียงเป็น**พุทธศาสนสุภาษิต** เพื่อเป็นคติ
สอนใจ หนึ่งในวิธีนำหลักธรรมมาปฏิบัติก็คือ **การบริหารจิตและเจริญปัญญา**

พระสงฆ์ คือผู้น้อมนำพระธรรมมาปฏิบัติจนได้ชื่อว่าเป็น**พุทธสาวก-สาวิกา** และ
ชาวพุทธตัวอย่าง ผู้เคร่งครัดใน**หน้าที่ชาวพุทธ**และแม่นยำใน**ศาสนพิธี มรรยาทชาวพุทธ**
และการ**ปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ**

เราได้ออกแบบให้แต่ละหัวข้อเชื่อมโยงกันอย่างนี้ ครูจึงสามารถสอนแบบบูรณาการ
ระหว่างหัวข้อทั้ง ๖ ข้างต้น ไม่ว่าจะยกหัวข้อไหนเป็นตัวตั้ง ครูก็สามารถสอนโยงไปหาหัวข้ออื่นได้
ทั้งสิ้น หมายความว่า พุทธประวัติ หลักธรรม หน้าที่ชาวพุทธ การบริหารจิตและเจริญปัญญา
วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น สามารถจะเรียนเชื่อมโยงกันได้ตามผังมโนทัศน์ดังกล่าว

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบความคิดในการสร้างหน่วยบูรณาการ
สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เพื่อหาคำตอบปัญหาที่ต้องการทราบว่าการบูรณาการสาระการ
เรียนรู้พระพุทธศาสนาสามารถทำได้หรือไม่ และหรือการเรียนการสอนด้วยหน่วยบูรณาการสาระ
การเรียนรู้พระพุทธศาสนาผู้เรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือได้ผลตามจุดมุ่งหมายของ
หลักสูตรหรือไม่

^๒ พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต).เรื่องเดียวกัน,หน้า ๑๓

บทที่ ๔

การหาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ในการหาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ๒ ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ การสร้างเครื่องมือ

ตอนที่ ๒ การหาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๑ : การสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการหาประสิทธิภาพ โดยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๑) หลักการและวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาเนื้อหา และเทคนิคการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเขียนข้อสอบ การวิเคราะห์ข้อสอบจากหนังสือการวัดและประเมินผลการศึกษา จากหนังสือเทคนิคการเขียนข้อสอบของ ชวาล แพรัตนกุล^๑ หนังสือการวัดผลประเมินผลการศึกษาของอนันต์ ศรีโสภา^๒ และหนังสือหลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของ วิเชียร เกตุสิงห์^๓

๒. ศึกษารายละเอียด และจุดประสงค์การเรียนรู้จากคู่มือครูในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

๓. วิเคราะห์เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อกำหนดขอบเขตของเนื้อหา กำหนดความคิดรวบยอด แล้วตั้งเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบ โดยแบ่งพฤติกรรมที่จะวัดออกเป็น ๓ ด้าน

๑.๓.๑ ด้านความรู้ ความจำ

๑.๓.๒ ด้านความเข้าใจ

๑.๓.๓ ด้านการนำไปใช้

^๑ชวาล แพรัตนกุล,เทคนิคการเขียนข้อสอบ.(กรุงเทพฯ:พิทักษ์อักษร,๒๕๒๐),หน้า ๑๑ – ๒๕๐.

^๒อนันต์ ศรีโสภา,หลักการวิจัยเบื้องต้น,พิมพ์ครั้งที่ ๓,(กรุงเทพฯ:วัฒนาพานิช,๒๕๒๗),
หน้า ๗๘ – ๑๗๙.

^๓วิเชียร เกตุสิงห์,หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือในการวิจัย,พิมพ์ครั้งที่ ๔,
(กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๓๐),หน้า ๑๒ – ๑๐๗.

๑.๔ สร้างแบบทดสอบตามจุดประสงค์ที่วิเคราะห์ เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก จำนวน ๔๕ ข้อ ดังปรากฏอยู่ในภาคผนวก

๑.๕ นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นส่งในอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง

๑.๖ หาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านวัดผลประเมินผลตรวจสอบความถูกต้อง และความสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้แล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

๑.๗ นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๔๖ คน แล้วนำผลการทดสอบมาตรวจให้คะแนนโดยวิธี ๐ - ๑ (Zero - One Method) ข้อใดถูกให้ ๑ คะแนน ข้อใดผิดหรือตอบมากกว่า ๑ ตัวเลือกในข้อเดียวกันให้ ๐ คะแนน

๑.๘ นำคะแนนที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์หาความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบเป็นรายข้อ โดยคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง .๒๐ - .๘๐ และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .๒๐ ขึ้นไป

- หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาหน่วยพระพุทธ ที่มีค่าความยากง่ายระหว่าง .๒๒ - .๖๕ ค่าอำนาจจำแนก (r) ขึ้นไป จำนวน ๑๕ ข้อ

- หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาหน่วยพระธรรม ที่มีค่าความยากง่ายระหว่าง .๒๒ - .๖๐ ค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .๒๐ ขึ้นไป จำนวน ๑๕ ข้อ

- หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาหน่วยพระสงฆ์ ที่มีค่าความยากง่ายระหว่าง .๒๒ - .๖๕ ค่าอำนาจจำแนก (r) ขึ้นไป จำนวน ๑๕ ข้อ

๑.๙ นำแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๖

๒) หลักการและวิธีการสร้างแบบวัดเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนา มีขั้นตอนดังนี้

๒.๑ ศึกษาวิธีการสร้างแบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert)^๔

๒.๒ ศึกษาแนวทางการสร้างแบบวัดเจตคติ จากหนังสือหลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของวิเชียร เกตุสิงห์^๕ โดยสร้างแบบวัดเจตคติเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ขั้น จำนวน ๒๐ ข้อความ

^๔ ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, **หลักการวิจัยทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: บริษัทศึกษาพร จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๑๕ - ๒๑๗.

^๕ วิเชียร เกตุสิงห์, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๗๙ - ๙๗

๒.๓ นำแบบวัดเจตคติที่สร้างขึ้น ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง

๒.๔ หาค่าความเที่ยงตรงโดยนำแบบวัดเจตคติ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมทางด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

๒.๕ นำแบบวัดเจตคติที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๔๖ คน

๒.๖ นำแบบวัดเจตคติที่นักเรียนทำแล้วมาตรวจให้คะแนน ถ้าข้อความเป็นไปทางบวก(Positive)ให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	ให้	๕	คะแนน
มาก	ให้	๔	คะแนน
ปานกลาง	ให้	๓	คะแนน
น้อย	ให้	๒	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	๑	คะแนน

๒.๗ นำผลการให้คะแนนของแบบวัดเจตคติหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยเรียงคะแนนของแต่ละคนจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด เลือกบุคคลที่อยู่ในกลุ่มสูงมา ๒๕% กลุ่มต่ำ ๒๕% นำมาคำนวณหาค่า t แล้วเลือกข้อความที่มีค่า $t = ๑.๗๕$ ไว้^๖

๒.๘ นำแบบวัดเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาที่เลือกไว้ มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha – Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๗

๒.๙ เลือกข้อความที่มีค่าอำนาจจำแนกเท่ากับหรือมากกว่า ๑.๗๕ ซึ่งหาค่าความเชื่อมั่นแล้วจาก ๒๐ ข้อความ เหลือจำนวน ๑๐ ข้อความ เพื่อใช้ทดลองจริง ดังปรากฏในภาคผนวก

ตอนที่ ๒ : การหาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

^๖ ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕ – ๒๑๗.

^๗ ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๐ – ๒๐๒.

๒.๑) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ ๒/๒๕๔๖ จำนวน ๑๓๘ คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ ๒/๒๕๔๖ จำนวน ๔๖ คน(๑ ห้องเรียน) โดยการสุ่มอย่างง่าย จากนักเรียนจำนวน ๑๓๘ คน (๓ ห้องเรียน)

๒.๒) แบบแผนการทดลอง

๑. ทำการทดสอบก่อนเรียน(Pretest)

๒. ทำการวัดเจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนเรียน

๓. ให้กลุ่มตัวอย่างเรียนจากหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์ ทีละหน่วย เป็นเวลา ๘ สัปดาห์ ๆ ละ ๒ คาบ คาบละ ๕๐ นาที โดยผู้เรียนทุกคนต้องทำแบบฝึกปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเรียนตามที่ปรากฏในบทเรียนแต่ละเรื่อง และรวมคะแนนจากบทเรียน

๔. ทำการทดสอบหลังเรียน(Posttest) ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในทันทีที่จบบทเรียนแต่ละเรื่อง

๕. นำผลของคะแนนที่ได้จากแบบฝึกปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเรียน(E1)และคะแนนจากแบบทดสอบหลังเรียน(E2) ของกลุ่มตัวอย่างไปทำการหาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ โดยใช้สูตร $E1/E2^{\frac{1}{2}}$

๖. เมื่อสิ้นสุดการทดลองแล้ว ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัดเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาหลังเรียน

๗. ตรวจผลแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และการตอบแบบทดสอบวัดเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนา นำผลของคะแนนมาวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติ

^๑ไชยยศ เรืองสุวรรณ. การศึกษาทฤษฎีและการวิจัย,(กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์,๒๕๓๓),

๒.๓ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การหาค่าสถิติพื้นฐาน คือ

๑.๑ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)

๑.๒ ค่าร้อยละ(%)

๑.๓ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

๒.๔ สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของหน่วยบูรณาการ

๑. หาค่าความยากง่าย(P) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๒. ค่าอำนาจจำแนก(r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๓. ค่าความเชื่อมั่น(r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๔. หาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดเจตคติเป็นรายข้อโดยการแจกแจงแบบ(t – distribution) แบ่งกลุ่มคะแนนสูง ๒๕ % และกลุ่มคะแนนต่ำ ๒๕%

๕. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ (Alpha – Coefficient) ของครอนบาค (Conbrach) ^๙

๖. หาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ โดยใช้สูตร E1/E2

๒.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๖ คน (N) ที่เรียนด้วยหน่วยบูรณาการ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาประสิทธิภาพการสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. วิเคราะห์ผลการทดสอบหาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ โดยใช้ E1 / E2

๒. วิเคราะห์ผลการหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้แบบหน่วยบูรณาการตามเกณฑ์ ๘๐%

๓. วิเคราะห์ผลการทดสอบการหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้แบบหน่วยบูรณาการ โดยเปรียบเทียบเจตคติต่อพระพุทธศาสนา ก่อน และหลังเรียน จากหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังตารางต่อไปนี้

^๙ ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕ – ๒๑๗.

ตารางที่ ๑ แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์ ๘๐ /๘๐ หลังจากเรียนด้วยหน่วยบูรณาการ
การสวดมนต์พระพุทธรูป

เครื่องมือ	จำนวน คะแนนเต็ม	ผลการทดสอบ(N = ๔๖)		การเปรียบเทียบเกณฑ์ ๘๐/๘๐
		$\bar{X}$	ประสิทธิภาพ(ร้อยละ)	
แบบฝึกหัด E1	๘๐	๖๘.๐๐	๘๕.๐๐	สูงกว่าเกณฑ์
แบบทดสอบ E2	๔๕	๔๑.๙๕	๙๐.๙๘	สูงกว่าเกณฑ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงในตาราง 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้จากการทำแบบฝึกปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเรียน (E1) ได้คะแนนเฉลี่ย ๘๕.๐๐ และจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน(E2) ได้คะแนนเฉลี่ย ๙๐.๙๘ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยหน่วยบูรณาการการสวดมนต์พระพุทธรูป มีประสิทธิภาพ ทำให้ได้คะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าเกณฑ์ ๘๐/๘๐

การแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นร้อยละ

จากการทดสอบคะแนนร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยบูรณาการการสวดมนต์พระพุทธรูป หน่วยพระพุทธรูป หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์ นำคะแนนมาเปรียบเทียบ ตามเกณฑ์มาตรฐาน ๘๐% ปรากฏผลดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ หลังจากเรียนด้วยหน่วยบูรณาการสาระ
การเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ

ข้อ	นักเรียนที่ตอบถูก (N = ๔๖)		
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	คิดเป็นร้อยละ
๑.	๒๙	๔๓	๙๓.๔๗
๒.	๓๑	๔๔	๙๕.๖๕
๓.	๒๔	๔๒	๙๑.๓๐
๔.	๒๖	๔๐	๘๖.๙๕
๕.	๓๐	๔๑	๘๙.๑๓
๖.	๒๗	๔๒	๙๑.๓๐
๗.	๒๒	๔๔	๙๕.๖๕
๘.	๓๔	๔๖	๑๐๐
๙.	๓๕	๔๕	๙๗.๘๒
๑๐.	๒๗	๔๐	๘๖.๙๕
๑๑.	๓๑	๔๐	๘๖.๙๕
๑๒.	๓๔	๔๒	๙๑.๓๐
๑๓.	๓๖	๔๑	๘๙.๑๓
๑๔.	๒๓	๓๙	๘๔.๗๘
๑๕.	๒๖	๔๓	๙๓.๔๗
รวม	๔๓๕	๖๓๕	๙๑.๕๙
$\bar{X}$	๒๙.๐๐	๔๒.๓๓	

จากตารางวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงในตารางที่ ๒ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ ของนักเรียนหลังเรียน สูงกว่าร้อยละ ๘๐ ขึ้นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยหน่วยบูรณาการ มีประสิทธิภาพทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงเกินร้อยละ ๘๐

ตารางที่ ๓ แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละหลังจากการเรียนด้วยหน่วยบูรณาการ
สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระธรรม

ข้อ	นักเรียนที่ตอบถูก (N = ๔๖)		
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	คิดเป็นร้อยละ
๑๖.	๓๓	๔๑	๘๙.๑๓
๑๗.	๓๕	๔๐	๘๖.๙๕
๑๘.	๒๔	๔๒	๙๑.๓๐
๑๙.	๒๑	๓๙	๘๕.๗๘
๒๐.	๒๒	๔๔	๙๕.๖๕
๒๑.	๓๑	๔๑	๘๙.๑๓
๒๒.	๒๗	๔๕	๙๗.๘๒
๒๓.	๒๕	๔๒	๙๑.๓๐
๒๔.	๓๔	๔๐	๘๖.๙๕
๒๕.	๒๖	๔๑	๘๙.๑๓
๒๖.	๒๘	๔๒	๙๑.๓๐
๒๗.	๓๐	๔๔	๙๕.๖๕
๒๘.	๓๖	๓๘	๘๒.๖๐
๒๙.	๓๑	๔๐	๘๖.๙๕
๓๐.	๒๙	๔๑	๘๙.๑๓
รวม	๔๓๒	๖๒๐	๘๙.๘๕
$\bar{X}$	๒๘.๘๐	๔๑.๓๓	

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงในตารางที่ ๓ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย
หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระธรรม ของนักเรียนหลังจากเรียนสูงกว่า
ร้อยละ ๘๐ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตารางที่ ๔ แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ หลังจากเรียนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระสงฆ์

ข้อ	นักเรียนที่ตอบถูก(N = ๔๖)		
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	คิดเป็นร้อยละ
๓๑.	๒๓	๔๒	๙๑.๓๐
๓๒.	๒๕	๔๑	๘๙.๑๓
๓๓.	๓๒	๔๔	๙๕.๖๕
๓๔.	๓๔	๔๕	๙๗.๘๒
๓๕.	๓๐	๔๔	๙๕.๖๕
๓๖.	๒๓	๔๓	๙๓.๔๗
๓๗.	๓๕	๔๑	๘๙.๑๓
๓๘.	๓๑	๔๑	๘๙.๑๓
๓๙.	๒๖	๔๒	๙๑.๓๐
๔๐.	๒๓	๓๘	๘๖.๖๐
๔๑.	๓๐	๔๕	๙๗.๘๒
๔๒.	๓๖	๔๖	๑๐๐
๔๓.	๒๗	๔๐	๘๖.๙๕
๔๔.	๓๒	๔๑	๘๙.๑๓
๔๕.	๓๔	๔๓	๙๓.๔๗
รวม	๔๔๑	๖๗๖	๙๒.๑๗
$\bar{X}$	๒๙.๔๐	๔๕.๐๖	

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงในตารางที่ ๔ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระสงฆ์ ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าร้อยละ ๘๐ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีประสิทธิภาพ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าร้อยละ ๘๐ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตารางที่ ๕ แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ ๘๐% หลังจากเรียนด้วยหน่วยบูรณาการ

สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์

ข้อ	นักเรียนตอบถูก (N = ๔๖)			ข้อ	นักเรียนตอบถูก (N = ๔๖)		
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	คิดเป็นร้อยละ		ก่อนเรียน	หลังเรียน	คิดเป็นร้อยละ
๑.	๒๙	๔๓	๙๓.๔๗	๒๕.	๒๖	๔๑	๘๙.๑๓
๒.	๓๑	๔๔	๙๕.๖๕	๒๖.	๒๘	๔๒	๙๑.๓๐
๓.	๒๔	๔๒	๙๑.๓๐	๒๗.	๓๐	๔๔	๙๕.๖๕
๔.	๒๖	๔๐	๘๖.๙๕	๒๘.	๓๖	๓๘	๘๒.๖๐
๕.	๓๐	๔๑	๘๙.๑๓	๒๙.	๓๑	๔๐	๘๖.๙๕
๖.	๒๗	๔๒	๙๑.๓๐	๓๐.	๒๙	๔๑	๘๙.๑๓
๗.	๒๒	๔๔	๙๕.๖๕	๓๑.	๒๓	๔๒	๙๑.๓๐
๘.	๓๔	๔๐	๘๖.๙๕	๓๒.	๒๕	๔๑	๘๙.๑๓
๙.	๓๕	๔๕	๙๗.๘๒	๓๓.	๓๒	๔๔	๙๕.๖๕
๑๐.	๒๗	๔๐	๘๖.๙๕	๓๔.	๓๔	๔๕	๙๗.๘๒
๑๑.	๓๑	๔๐	๘๖.๙๕	๓๕.	๓๐	๔๔	๙๕.๖๕
๑๒.	๓๔	๔๒	๙๑.๓๐	๓๖.	๒๓	๔๓	๙๓.๔๗
๑๓.	๓๖	๔๑	๘๙.๑๓	๓๗.	๓๕	๔๑	๘๙.๑๓
๑๔.	๒๓	๓๙	๘๔.๗๘	๓๘.	๓๑	๔๑	๘๙.๑๓
๑๕.	๒๖	๔๓	๙๓.๔๗	๓๙.	๒๖	๔๒	๙๑.๓๐
๑๖.	๓๓	๔๑	๘๙.๑๓	๔๐.	๒๓	๓๘	๘๒.๖๐
๑๗.	๓๕	๔๐	๘๖.๙๕	๔๑.	๓๐	๔๕	๙๗.๘๒
๑๘.	๒๔	๔๒	๙๑.๓๐	๔๒.	๓๖	๔๖	๑๐๐
๑๙.	๒๑	๓๙	๘๔.๗๘	๔๓.	๒๗	๔๐	๘๖.๙๕
๒๐.	๒๒	๔๔	๙๕.๖๕	๔๔.	๓๒	๔๑	๘๙.๑๓
๒๑.	๓๑	๔๑	๘๙.๑๓	๔๕.	๓๔	๔๓	๙๓.๔๗
๒๒.	๒๗	๔๕	๙๗.๘๒	รวม	๑๓๐๘	๑๘๘๘	๙๐.๙๘
๒๓.	๒๕	๔๒	๙๑.๓๐	$\bar{X}$	๒๘.๔๓	๔๑.๙๕	
๒๔.	๓๔	๔๐	๘๖.๙๕				

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงในตารางที่ ๕ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ หน่วยพระธรรม และหน่วยพระสงฆ์ ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าร้อยละ ๘๐

แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีประสิทธิภาพทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าร้อยละ ๘๐ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

๓. การเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนเรียนกับหลังเรียน ที่เรียนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๖ แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนเรียนกับหลังเรียน ที่เรียนด้วยด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D	T
ก่อนได้รับการเรียนแบบบูรณาการ	๔๖	๔๓.๕๘	๔.๒๒	๘.๕๒๐*
หลังได้รับการเรียนแบบบูรณาการ	๔๖	๕๓.๘๘	๕.๕๖	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๖ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการเรียนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑.๒.๓

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการและวิธีการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยนำเอาหลักการวิธีการดังกล่าวมาสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และเพื่อหาประสิทธิภาพหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยการนำหน่วยสาระการเรียนรู้ดังกล่าวไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๔๖ คน (จำนวน ๑ ห้องเรียน) แล้วนำผลที่ได้จากทดลองมาสรุปและอภิปรายผล ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ แนวคิด ทฤษฎี หลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เช่น หลักการที่สอดคล้องกับ มาตรา ๑๒ แห่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่บัญญัติไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยนำเอากระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถจัดได้หลายรูปแบบ คือ

๑. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว
๒. การบูรณาการแบบคู่ขนาน
๓. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ
๔. การบูรณาการแบบโครงการ

๕.๑.๒ การสร้างหน่วยบูรณาการ

การสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดทฤษฎี หลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่มีหลักการและขั้นตอนที่แน่นอนมาเป็นกรอบในการสร้าง โดยมีแกนหลัก(Theme)ของหน่วยบูรณาการคือคำสอนเรื่องพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ มาบูรณาการเข้ากับแกนหลัก(Theme) เป็นลักษณะการบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน โดยกำหนดออกเป็น ๓ หน่วย คือ

๑. หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ
๒. หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระธรรม
๓. หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระสงฆ์

๕.๑.๓. การหาประสิทธิภาพเครื่องมือ

การหาประสิทธิภาพของหน่วยบูรณาการ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า

- หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาทั้ง ๓ หน่วยการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ๘๐/๘๐ คือ เท่ากับ ๘๕.๐๐ / ๘๐.๙๕
- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเท่ากับ ๙๑.๕๙
- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระธรรม มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเท่ากับ ๘๙.๘๕
- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระสงฆ์ มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเท่ากับ ๙๒.๑๗
- เจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

๕.๒ อภิปรายผล

การสร้างหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยใช้หลักบูรณาการภายในกลุ่มสาระเดียวกัน ภายใต้การสอนของครูผู้สอนคนเดียว มีหลักการดังนี้

๑. หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ เป็นการนำสาระในหลักสูตร เรื่อง ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ ชาดก และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนรู้เข้าใจเรื่องพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติความสำคัญของ และคัมภีร์ทางศาสนาที่ตนนับถือ ตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่ ส.๑.๑
๒. หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระธรรม เป็นการนำเอาสาระในหลักสูตรพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่อง โอวาท ๓, ไตรสิกขา, หลักกรรม, พุทธคุณ ๓, พุทธศาสนาสูภาษิต, พระไตรปิฎก, และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนรู้และบอกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่ ส.๑.๒

๓ หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยพระสงฆ์ เป็นการนำเอาสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่อง พุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง, หน้าที่ชาวพุทธ, มรณาทชาวพุทธ และศาสนพิธี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนรู้และสามารถประพฤติตนตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่ ส ๑.๓

จากการวิจัย พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามากขึ้น สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ได้ในระดับที่น่าพอใจ

จากผลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า การสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาแม้ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ก็ไม่ใช่เรื่องยาก หากผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่สอนอย่างดีพอในระดับที่สามารถบูรณาการให้เห็นความสัมพันธ์ของเรื่องที่เรียนได้ รวมถึงต้องมีหลักการและวิธีการตลอดถึงรูปแบบการจัดการเรียนที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน ดังนั้นครูผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจวิธีการสอนในหลากหลายรูปแบบและหลากหลายวิธีการตามความเหมาะสมกับสถานภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะกับการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญในฐานะเป็นวิถีชีวิตและเป็นรากฐานวัฒนธรรม ที่หล่อหลอมลักษณะอันดีงามของคนไทยให้เป็นคนมีน้ำใจ อ่อนโยน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ มีเมตตา สามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ มีสติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. การสอนแบบบูรณาการจะได้ผลดี ครูผู้สอนต้องมีความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาอย่างดีพอ ดีพอในระดับที่สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างกันได้
๒. หัวใจการสอนแบบบูรณาการจะได้ผลดีต้องมีสื่อการเรียนการสอนที่ดีและเหมาะสม ดังนั้นควรต้องมีการวิจัยอย่างจริงจังเรื่องสื่อการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน และที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

๓. ควรมีการวิจัยการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะการบูรณาการข้ามวิชาทั้งในสายชั้นเดียวกัน หรือต่างระดับชั้นโดยมีสาระพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก (Theme) เพื่อส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีสุข

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๔๕ เล่ม,**
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๔๕ เล่ม** กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระสูตรและอรรถกถาแปล,** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

การศาสนา, กรม. **พระพุทธศาสนากับการศึกษาของชาติ.** กรุงเทพฯ โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๓๓.

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, สำนักนายกรัฐมนตรี. **การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย:**
ตามแนวการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม. กรุงเทพฯ: บริษัท
พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๓.

_____. **“ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ”** การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
“การสอนแบบบูรณาการ” โดย ครูรัตนา สถิตานนท์. กรุงเทพฯ: บริษัท แคนคิด
มีเดีย จำกัด, ๒๕๔๔.

_____. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒.** กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวาน
กราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๒.

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และ**
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (๒๕๔๐-๒๕๔๔). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี
, ๒๕๓๙.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน, กระทรวงศึกษาธิการ. **ศึกษาศาสตร์ตามแนว**
พุทธศาสตร์ ภาคที่ ๑ ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ต
, ๒๕๒๖.

ชนาธิป พรกุล. **การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน**
และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนโครงการรุ่งอรุณ. กรุงเทพฯ: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย,
๒๕๔๑.

ทวีสิทธิ์ สิทธิกร. **บูรณาการ การสอนสุขศึกษา**. กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๓๕.

ธีระชัย บุรณโชติ. **การเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการทักษะของผู้เชี่ยวชาญ: เอกสารการเสวนาทางวิชาการครั้งที่ ๓** หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

บันลือ พุกกะวัน. **หลักสูตรกับการบูรณาการทางการสอน**. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๔.

ประสาร ทองภักดี. **ระบบการศึกษาของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพฯ: ดำรงการพิมพ์, ๒๕๒๐.

ปิ่น มุกกันต์. **แนวสอนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๔.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัททอมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๑.

_____. **การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัททอมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ศิลปศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๔๐.

_____. **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

_____. **การศึกษาพัฒนาการหรือบูรณาการ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐.

_____. **พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.

_____. **มองวันวิสาขบูชาอย่างยิ่งถึงอารยธรรมโลก**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงขยายความ)**. กรุงเทพฯ: บริษัท ด้านสุทธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๒๙.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: บริษัท ด้านสุทธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๒๘.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ: บริษัท ด้านสุทธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๒๘.

_____. **ปรัชญาการศึกษาไทย**(ฉบับแก้ไข-รวบรวมนใหม่). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๒๘.

_____. **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด,
๒๕๓๐.

พระราชวรมนี(ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา**(เอกสารพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ อันดับที่ ๙ โครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนเพื่อ
พัฒนาคุณภาพการศึกษา). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

_____. **ขอฟ้าแห่งความรู้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

เพราพรรณ โกมลมาลย์. **หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการ: รัฐพลordia ประเทศ
สหรัฐอเมริกา วารสารวิชาการ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๔๑):** หน้า ๖๖.

พุทธทาสภิกขุ. **การศึกษาคืออะไร**. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์, ๒๕๒๗.

_____. **การศึกษาที่มีอันตราย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมบุษยา, ๒๕๒๑.

_____. **การศึกษาหมาดวัน**. กรุงเทพฯ: สยามการพิมพ์, ๒๕๒๗.

_____. **เป้าหมายของการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เสียงเสียง, ม.ป.ป.

ยุค ศรีอาริยะ. **ภูมิปัญญาบูรณาการ**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๔๒.

_____. **อภิวัดการศึกษา สู่ความเป็นไทย และบูรณาการ ในปฎิบัติการศึกษาไทย**
แก้ปัญหาฆาตกรรมทางวิญญาณ. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด,
๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

วศิน อินทสระ. **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

วิชัย วงษ์ใหญ่. **วิสัยทัศน์การศึกษา**.นนทบุรี: SR printing limted partnership, ๒๕๔๓.

_____. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สุ
วิริยสาส์น, ๒๕๓๗.

วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. **บูรณาการข้ามวิชา การวางแผนและการจัดการเรียน
ในชั้นเรียน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

_____. **การสอนแบบหน่วยเนื้อหาการบูรณาการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๔๐.

_____. **แนวทางการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

_____ . การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

ศึกษานิเทศก์, หน่วย, กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

_____ . **แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักบูรณาการ.**ม.ป.ป.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔.** กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว.)จัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษา. ๒๕๔๔.

สมพงษ์ พลสมบูรณ์. **บูรณาการ...คืออะไรกันแน่.**วิทยาสาร ฉบับ ๑ เมษายน ๒๕๒๑ (หน้า ๑๘ – ๒๐)

สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน แบบหน่วยบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์.** กรุงเทพฯ: ม.ป.ป, ๒๕๔๐.

สาโรช บัวศรี ดร. **หนังสือความรู้สำหรับครูเรื่องบูรณาการ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองสารการพิมพ์, ๒๕๒๑.

๒) วิทยานิพนธ์

จันทร์จรัส ตันทสุทธิ. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยเทคนิคการสอนแบบบูรณาการและการสอนตามคู่มือครู **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** วิชาเอกประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๘.

ฐิติศักดิ์ ศรีอำไพ. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาชั้น มศ.๑ โดยใช้หน่วยบูรณาการทางการสอนกับการสอนตามคู่มือการสอนสังคม. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** วิชาเอกการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๙.

พิษณุ เดชใด. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้การสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** วิชาเอกการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๐.

รังสรรค์ นกกุล. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการเรียนและลักษณะนิสัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในวิชา ง ๐๑๓ งานช่างพื้นฐาน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ระหว่างการสอนแบบบูรณาการกับการสอนตามคู่มือครู. **ปริญญาานิพนธ์**

การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกอุตสาหกรรมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๓.

รัตนา นภรัตน์. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้การสอนแบบบูรณาการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** วิชาเอกการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๑.

รัตนา แพงจันทร์. การศึกษาความสามารถเขียนคำของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่เรียนร่วมในโรงเรียนปกติจากการสอนเขียนแบบบูรณาการกับเกม. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** วิชาเอกการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๑.

วาสนา แสงคำ. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่ได้รับการสอนด้วยการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดิชาเบล) **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** วิชาเอกการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๒.

สุกัญญา สุจริตจิต. ปัญหาการเรียนการสอนกลุ่มบูรณาการ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ ของครู ป.๑ จังหวัดนครราชสีมา **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

อรรณวรรณ นิยะโต. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้การสอนแบบบูรณาการกับการสอนตามคู่มือครู. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** วิชาเอกการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๐.

อนันต์ โพธิกุล. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา
คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการ
เชิงวิธีการกับการสอนตามคู่มือครู. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**
วิชาเอกการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๓.

ภาษาอังกฤษ

Gange, Robert M. **The Condition of Learning.** New York : Holt, Rinehart and
Winston, Inc; 1965.

Good Carter v. **Dictionary of Education.** 3d ed. New York : Mc Grow – Hill Book
Company, 1973.

Lawshe, C.H. **Principles of personal Testing.** Mc Grow – Hill Book Company,
1966.

Mitton, Betty L, and Dale B. Harris. **The Development of Responsibility in Children**
.The Child A Book of Reading. 46:407 – 416; 1962.

Ladizabal, Amparo S. And others. **Methods and Principles of Teaching** Quezon
City. n.p.; Alemar – Phoenix, 1970

White, Alvin M. **Interdisciplinary Teaching.** San Francisco: Jossey – Bass, 1981.

ภาคผนวก

หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔
ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยที่ 1

หน่วยพระพุทธ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

หลังจากแต่งตัวเสร็จ แก้วเกล้ามองและยิ้มให้ตัวเองผ่านกระจกบานใหญ่ที่ติดอยู่ที่ฝ้าห้อง พรอ้มกับรำพึงในใจว่า ปีนี้เราขึ้นชั้น ป. 4 แล้ว เราโตและเป็นพี่แล้ว ปีก่อนตอนแก้วเกล้าเรียนอยู่ชั้น ป. 3 ได้ฟังครูสอนพี่ๆว่า ผู้เป็นพี่ต้องทำตัวอย่างให้แก่น้องๆ แทนคุณครู ที่สำคัญที่ต้องไม่แก่งแย่งและแนะนำน้องไปในทางที่ไม่ดี แก้วเกล้าให้คำมั่นสัญญากับตัวเองว่า จะเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของคุณครู และจะประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่น้องๆ

“แก้วเกล้า... แต่งตัวเสร็จหรือยังลูก” แก้วเกล้ารู้สึกตัวเมื่อเสียงแม่ดังขึ้น

“เสร็จแล้วค่ะ” แก้วเกล้าตอบ พร้อมดูแลความเรียบร้อยของเครื่องแต่งกาย เสื้อผ้าชุดนี้แม้จะเป็นชุดเก่าตั้งแต่เรียนอยู่ชั้น ป.3 แต่ก็ยังดูใหม่ สะอาด จุดนี้เองที่แก้วเกล้าภูมิใจตลึงเป็นอย่งมากที่ได้ช่วยประหยัดรายจ่ายของครอบครัวแม่พูดเสมอว่า เสื้อผ้าเก่าใหม่ไม่สำคัญเท่ากับความสะอาด เก้าแต่สะอาดก็เหมือนกับเสื้อผ้าใหม่ ด้วยเหตุนี้แม่จึงสอนและย้ำเสมอให้แก้วเกล้าดูแลและถนอมเสื้อผ้าเพื่อให้เราใส่ได้นานๆ แก้วเกล้ายังจำคำพ่อสอนได้ว่า การทะนุถนอมเสื้อผ้าหรือเครื่องใช้ต่างๆ เช่น ปากกา ดินสอ กระเป๋า หนังสือเรียน ยังเป็นการแสดง **ความกตัญญู** รู้คุณต่อข้าวของเครื่องใช้เหล่านั้น หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ **การประหยัด** เพราะการประหยัดนอกจากจะช่วยเศรษฐกิจของครอบครัวแล้ว ยังเป็นการช่วยเศรษฐกิจของชาติอีกด้วยและการที่คนไทยทุกคนช่วยกันประหยัด ได้ชื่อว่า **แสดงความกตัญญูต่อประเทศชาติ** อีกด้วย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยนับถือมากที่สุด และนับถือมานานตั้งแต่ครั้งโบราณหรือตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย นอกจากนั้นพระพุทธศาสนายังได้ชื่อว่าเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามต่างๆ ของชาติ เป็นหนึ่งในสามของสถาบันหลักของชาติ ดังนั้นเราจึงถือว่า **พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย**

“วันนี้ให้แม่ไปส่งคนเดียวนะลูก... พ่อจะไปร่วมทำบุญที่ตลาด” พ่อพูดพร้อมกับเดินไปรวมกลุ่มอยู่กับฝูงชนที่มีอยู่อย่างมากมาย

“ทำไม คนเยอะจังคะแม่... เขามีงานอะไรหรือ” แก้วเกล้าถามแม่ด้วยความสงสัย

“งานประจำหมู่บ้านเรานะลูก” แม่ตอบ

“งานหมู่บ้านเรา ทำไมมีคนบ้านอื่นมาด้วยคะ”. แก้วเกล้าสงสัยยังไม่หาย

“งานทำบุญ หรือ งานบุญ เขาไม่ได้ห้ามหรือถูก ใครมีศรัทธา และมีเวลาก็มาร่วมได้ เพราะการทำบุญเป็นเรื่องของการทำความดี” แม่ตอบพร้อมอธิบายต่อว่า “การทำความดีเป็น หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา ที่สอนให้ทุกคนไม่ว่าเป็นคนนับถือศาสนาพุทธหรือไม่ให้ **ทำแต่ความดี ไม่ทำความชั่ว และฝึกหัดทำจิตใจของตนเองให้สบาย** ถูกจำได้ไหมเอ๋ย ว่า เป็นคำสอนหัวข้ออะไร “ แม่ถาม

“โอวาทปาติโมกข์คะ” แก้วเกล้าตอบหลังคิดอยู่นาน

“แล้วลูกรู้ไหมว่า คำสอนเรื่องโอวาทปาติโมกข์พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ตอนไหน” แม่ถาม

“วันมาฆบูชาคะ” แก้วเกล้าตอบอย่างคล่องปาก เพราะวันมาฆบูชาเพิ่งผ่านไปไม่นาน

“แล้วลูกรู้หรือเปล่าว่า วันมาฆบูชามีความสำคัญอย่างไร “ แม่ถามอีกครั้ง

“หนูจำไม่ได้หมดนะ...” แก้วเกล้าตอบเป็นเชิงออกตัว

“ไม่เป็นไรคะ” แม่ปลอบ หนูรู้แค่นี้ก็ตอบแค่นั้น จำได้ขนาดนี้ลูกของแม่ก็เก่งที่สุดแล้ว

“วันมาฆบูชาตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา เรียกวันนี้ว่า “วันจาตุรงคสันนิบาต” เป็นวันที่พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าจำนวน 1,250 รูปมา ประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย พระสงฆ์ทั้งหมดได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธเจ้าโดยตรง และเป็นพระอรหันต์ เมื่อพระสงฆ์มาพร้อมหน้ากันอย่างนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงคำสอนเรื่อง โอวาทปาติโมกข์ให้ฟังคะ” แก้วเกล้าตอบ พร้อมกับเสียงปรบมือชื่นชมของแม่ที่นั่งอยู่ข้างๆ ก่อนที่จะอธิบายต่อถึงเรื่องการทำบุญให้แก้วเกล้าฟังต่อว่า

“การทำบุญมีอยู่ 2 ส่วน คือ เจ้าภาพ และ ผู้ที่มาร่วมทำบุญ หรือที่เรา เรียกว่า “แขก” หรือ “แขกผู้มาร่วมงาน” การทำบุญวันนี้คนในหมู่บ้านของเราทุกคนเป็นเจ้าภาพ แม่ก็เป็นเจ้าภาพ พ่อก็เป็นเจ้าภาพ และลูกก็เป็นเจ้าภาพ ชาวบ้านต่างถิ่นต่างหมู่บ้านที่ได้ทราบข่าวเขาก็เดินทาง มาร่วมทำบุญแสดงความยินดีกับหมู่บ้านของเราด้วย ลักษณะอย่างนี้แหละที่เรียกว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน”

“วันนี้เป็นวันหยุดก็ดี จะได้อยู่ร่วมงานทำบุญกับคุณพ่อและคนอื่นๆด้วย” แก้วเกล้าเปรย กับแม่

“ไม่เป็นไรหรอกลูก... การทำบุญพระพุทธศาสนาสอนไว้ตั้งหลายวิธี เช่นหากเราไม่มีเวลา อยู่ร่วมทำบุญ เราก็ฝากสิ่งของร่วมทำบุญกับเขา หรือหากเราไม่มีหรือไม่ได้เตรียมไว้เพียงแค่ว่า ประณมมือยกขึ้นสาธุแสดงความยินดีกับคนที่เขาทำ เท่านั้นเราได้ชื่อว่าทำบุญแล้ว พระท่านเรียก การทำบุญแบบนี้ว่า “อนุโมทนาบุญ” “ แม่พูดจบพร้อมกับประณมมือยกขึ้นสาธุเหนือศรีษะ

แก้วเกล้ารู้สึกสบายใจ อิ่มใจอย่างบอกไม่ถูกหลังยกมือและเปล่งคำว่า สาธุ สาธุ สาธุ ออกมาดังๆ

พุทธประวัติ

แนวคิด

พุทธประวัติ เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองต่างๆ การศึกษาพุทธประวัติจึงเป็นการศึกษาพุทธศาสนาขั้นต้น เพื่อให้ชาวพุทธได้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและส่วนหนึ่งเน้นให้ทราบหลักธรรมสำคัญในเหตุการณ์พุทธประวัติ สามารถจะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน

วันนี้เป็นวันแรกของการเปิดเทอม นักเรียนทุกคนดีใจที่ได้มาพบกัน แม้จะรู้จักกันมานานร่วม 3 ปี แต่การปิดเทอมไปนานๆ ทำให้ทุกคนคิดถึงกันมาเป็นพิเศษ เพราะแต่ละคนมีเรื่องมาพูดหรือเล่าให้เพื่อนๆ ฟัง

ฟ้าได้เล่าเรื่องตอนที่ไปอยู่กับคุณตาคุณยายที่ต่างจังหวัด ฟ้าตื่นแต่เช้าได้ไปเห็นต้นข้าวที่เจานาเมล็ดมารับประทานทุกวัน และยังได้ช่วยคุณตาคุณยายปลูกผักและรดน้ำผักตอนเย็น ๆ อีกด้วย ที่ฟ้าสนุกและชอบมากเป็นพิเศษก็คือ งานทำบุญวันสงกรานต์ที่วัด คนจะมาทำบุญกันเป็นจำนวนมาก เด็ก ๆ ก็ไปเล่นกันที่ลานวัด ส่วนผู้ใหญ่ก็ขึ้นไปทำบุญบนศาลาการเปรียญ

คุณยายบอกฟ้าว่า วันเป็นศาสนสถาน เป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นสถานที่ร่วมแรงร่วมใจสำหรับทำประโยชน์ส่วนรวม และเป็นที่รวมพลังของชาวบ้าน วัดจึงเป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน

อานาจเล่าเรื่องที่ตนเองไปบวชสามเณรฤดูร้อนให้เพื่อนๆ ฟัง ไม่ทันที่อานาจจะเล่าจบ คุณครูเดินเข้ามาในห้อง นักเรียนจำได้ว่าเป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา เป็นครูที่ใจดี สอนสนุก ครูจะเล่านิทานที่มีคติสอนใจให้นักเรียนฟังอยู่เสมอๆ ทำให้เด็ก ๆ ชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา กันมาก

หลังทำความเคารพเสร็จ ครูบอกว่าวันนี้เป็นวันแรก และเป็นชั่วโมงแรกของการเรียน จะเป็นการทบทวนความรู้ที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้ว ในชั้น ป.3 โดยให้นักเรียนผลัดกันเล่าเรื่องพุทธประวัติให้เพื่อนฟัง ตามชื่อที่คุณครูเรียกขานโดยเริ่มจากวิชา

“ พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา ทรงมีพระนามเดิมว่า **เจ้าชายสิทธัตถะ** แปลว่า ผู้มีความต้องการสำเร็จ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ และพระนางสิริมหามายา

มายากษัตริย์ผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ พระองค์ประสูติที่สวนลุมพินีวัน เมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ปัจจุบันเราถือเป็นวันสำคัญทางศาสนาวันหนึ่ง เรียกว่า **วันวิสาขบูชา**

ธิดา ครูเรียกให้เล่าต่อ “ เมื่อประสูติได้ 3 วัน อสิตดาบส ได้เดินทางมาเข้าเฝ้า และได้ทำนายพระลักษณะของพระราชกุมารไว้ 2 ประการ คือ **หนึ่ง** หากพระราชกุมารเสวยครองราชย์จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่อย่างไม่มีใครเทียบได้ และ **สอง** หากพระราชกุมารเสด็จออกผนวช(บวช) จักได้ตรัสรู้เป็นศาสดาเอกของโลก

สุชาดา “หลังประสูติได้ 5 วัน พระเจ้าสุทโธทนะพระราชบิดา ได้จัดพิธีขนานพระนามและทำนายพระลักษณะของพระราชกุมาร โดยได้เชิญพราหมณ์ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้นจำนวน 108 คน มาร่วมพิธีดังกล่าว พราหมณ์ทั้ง 108 คน ได้พร้อมใจกันถวายพระนามพระราชกุมารว่า “สิทธัตถะ” แปลว่า “ผู้มีความต้องการสำเร็จ” หรือ “ผู้สำเร็จตามความต้องการ” และได้คัดเลือกพราหมณ์อีก 8 คนมาทำนายพระลักษณะของพระราชกุมารปรากฏว่า พราหมณ์ 7 คนทำนายลักษณะออกเป็น 2 ประการ คือ **หนึ่ง** หากพระราชกุมารเสวยครองราชย์จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่อย่างไม่มีใครเทียบได้ และ **สอง** หากพระราชกุมารเสด็จออกผนวช(บวช) จักได้ตรัสรู้เป็นศาสดาเอกของโลก ส่วนพราหมณ์ที่ชื่อโกณฑัญญะ ซึ่งมีอายุน้อยกว่าเพื่อน ได้ทำนายาลักษณะไว้ เพียงประการเดียวเท่านั้นคือ พระราชกุมารเสด็จออกผนวช(บวช) และจะได้ตรัสรู้เป็นศาสดาเอกของโลก พราหมณ์โกณฑัญญะคนนี้ก็คือ พระอัญญาโกณฑัญญะพระสาวกรูปแรกของพระพุทธศาสนา นั่นเองคะ

สุชาดากล่าวจบก่อนที่แก้วเกล้าจะเล่าต่อว่า...

พอประสูติได้ 7 วันพระราชมารดาทรงสิ้นพระชนม์พระราชบิดาทรงมอบหมายให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีเป็นผู้ดูแลพระราชกุมารต่อ พระนางมหาปชาบดีจึงมีฐานะเป็นพระมารดาเลี้ยงของเจ้าชายสิทธัตถะ หลังจากนั้นพระราชบิดาทรงส่งเจ้าชายเข้าเรียนในสำนักของครูวิศวามิตร พระองค์ทรงเรียนจบอย่างรวดเร็วในสำนักนี้คะ

อารี... พอพระชนม์มาได้ 16 พรรษา พระราชบิดาทรงจัดงานอภิเษกสมรสให้กับ พระนางยโสธรา หรือพระนางพิมพา ซึ่งเป็นพระราชธิดาของกษัตริย์เมืองเทวทหะ ทรงมีพระราชโอรสพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า **ราहुล** แปลว่า **บ่วง**

รัตน... พอพระชนม์มาได้ 29 พรรษา ทรงตัดสินใจออกผนวช ที่ริมฝั่งแม่น้ำอนิมา และเสด็จไปศึกษายังสำนักต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น เช่น สำนักของ**อุทกดาบส** และ **อาฬารดาบส**

สุชาดิ...หลังจากออกบวชได้ 6 ปี ขณะนั้นพระองค์ทรงมีพระชนมายุได้ 35 ปี พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าที่ใต้ต้นโพธิ์ และธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ เรียกว่า “ อริยสัจ 4” พระองค์ทรง

นำความรู้ที่ทรงค้นพบมาเผยแพร่ประชาชนเป็นเวลานาน 45 ปี และเสด็จปรินิพพานเมื่อพระชนมายุได้ 80 พรรษา ที่ศาลวโนทยาน เมืองกุสินารา เพื่อนๆทราบไหมครับว่า วันตรัสรู้กับวันปรินิพพานของพระพุทธเจ้าตรงกับวันอะไร? สุชาติถามเพื่อนก่อนจะจบเรื่องเล่า

“เฮ้ย..ใครตอบได้บ้าง” ครูกล่าวเสริม

“ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ครับ” เณกชัยตอบ

“ตรงกับวันวิสาขบูชาละ” เมตตาตอบ

“ถูกต้อง วันตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้าตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 หรือที่เราเรียกว่า **วันวิสาขบูชา** และวันนี้ยังตรงกับวันประสูติของพระองค์อีกด้วย” ครูกล่าวย้ำ

ประกาศธรรม

ตอน: โปรดชฎิล

วันนี้ครูเดินเข้ามาพอร่มกับพระพุทธรูปองค์ใหญ่ เหมือนกับพระพุทธรูปในห้องพระของพ่อ แต่ก็ไม่รู้ว่าเขาเรียกว่าปางอะไร จะถามพ่อหลายครั้งแต่ก็ลืมทุกครั้งไป

ครูกล่าวกับนักเรียนว่าวันนี้จะเล่าเรื่องตำนานพระพุทธรูปให้ฟัง

“ใครรู้บ้างว่า การประกาศธรรม คืออะไร?” ครูถามขึ้น

“แสดงธรรมครับ” วิชาติตอบ

“เผยแพร่ธรรมละ” เอมอรตอบ

“แสดงพระธรรมเทศนาละ” ราตรีตอบ

“โปรดสัตว์ครับ” วินัยตอบ

ครูสรุปให้ฟังว่า การประกาศธรรม ก็คือ การประกาศศาสนา หรือ ประกาศธรรม โดยการที่พระองค์เสด็จออกออกเผยแผ่คำสอนที่พระองค์ทรงค้นพบหรือที่เรียกว่า “ตรัสรู้” ให้กับประชาชนทั่วไปได้รับรู้รับทราบ เรามักจะเรียกกันว่า “การแสดงธรรมโปรดประชาชน “ บ้าง “ การโปรดสัตว์” บ้าง

การแสดงธรรมโปรดชฎิล

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกเสด็จไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรมโปรดชฎิล (ฤาษี) 3 พี่น้อง

“ชฎิล คือใครครับครู” แมนถาม

ชฎิล คือ นักบวชกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นนักบวชนอกพระพุทธศาสนา ไข่มเกล้าเป็นมวยสูง ๆ พวกเราเรียกว่า “ฤาษี” ครูตอบ พร้อมอธิบายให้นักเรียนฟัง และเล่าต่อว่า ชฎิลที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดเป็นเจ้าสำนักใหญ่ มีผู้คนนับถือมากมีอยู่ 3 คนพี่น้อง คนพี่ชื่อว่า **อุรุเวลากัสสปะ** มีลูกศิษย์จำนวน 500 คน คนรองชื่อ **นทิกัสสปะ** มีลูกศิษย์จำนวน 300 คน และคนน้องชื่อ **คยาก็สสปะ** มีลูกศิษย์จำนวน 200 คน ทั้งหมดตั้งสำนักเรียนรายอยู่บนฝั่งแม่น้ำ

พระพุทธเจ้าทรงดำริว่า ชฎิล เป็นเจ้าสำนักใหญ่ที่มีคนให้ความเคารพนับถือมาก หากกลับใจหรือทำให้เขามานับถือพระพุทธศาสนาได้ พระพุทธศาสนาก็จะมีกำลังเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น แต่การจะทำให้ชฎิลทั้ง 3 ยอมรับและนับถือนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะพวกชฎิลเป็นพวกอวดตัว ถือตัวว่าเก่ง ไม่ยอมรับนับถือใครง่าย ๆ ถ้าเป็นนักเรียนก็เป็นประเภทไม่มีความ **เคารพยำเกรง ไม่มี ความอ่อนน้อมถ่อมตน** ไม่เชื่อฟังคำสอนของครู อาจารย์ นักเรียนที่ประพฤติแบบนี้ พระพุทธศาสนาเรียกว่า ไม่รักตัวเอง เพราะไม่สร้างคุณดีให้กับตนเอง พระท่านเรียกว่าคนไม่มี **มงคล**

พระพุทธองค์ทรงใช้อุบายโดยการแสดงฤทธิ์หลายอย่างเพื่อสอนชฎิลและพวกชฎิลเองก็ได้ ทดสอบพระพุทธเจ้าด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นกัน โดยจัดให้พระพุทธเจ้าพักอยู่ในโรงบูชาไฟ ที่มีนาครตัวใหญ่ คุ้ยอาศัยอยู่ พวกชฎิลกลัวกันมากไม่มีใครกล้าไปอยู่หรือเข้าใกล้ พวกชฎิลพากันคิดว่าอย่างไรเสียพระพุทธเจ้าก็ไม่รอดเขี้ยวพิษของนาครแน่ ๆ แต่เหตุการณ์ไม่เป็นอย่างที่พวกเขาคิด นาคที่ว่าร้ายถูกพระพุทธเจ้าปราบจนสิ้นฤทธิ์ และกลับมาเป็นมิตร เป็นสัตว์รับใช้พระพุทธเจ้า พวกชฎิลเกิดความประหลาดใจและอัศจรรย์ใจเป็นอย่างมากและยอมรับนับถือในความสามารถของพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงธรรมให้ฟัง ก็ฟังอย่างตั้งใจ และขอบวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา ซึ่งพระอุรุเวลากัสสปะ ได้กลายเป็นพุทธสาวกที่สำคัญที่มีส่วนช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็วในชมพูทวีป

น้องทั้งสองของท่านคือ นทิกัสสปะ และคยาก็สสปะ เห็นเสื่อผ้าเครื่องแต่งกายของพี่และลูกศิษย์ลอยน้ำผ่านมาต่างพากันคิดว่า พี่คงได้รับอันตรายเป็นแน่จึงรวมตัวและพากันเดินทางมายังสำนักของพี่ชาย เมื่อมาถึงได้รับการชี้แจงจากพี่ชายถึงเรื่องทั้งหมดที่เกิดขึ้น และได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าจนเกิดความเลื่อมใสศรัทธา และขอบวชเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าตามอย่างพี่ชาย

การเสด็จไปโปรดชฎิลครั้งนี้พระพุทธเจ้าได้พระสาวกเพิ่มขึ้นถึง 1,003 คน เป็นผลให้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแพร่ไปอย่างรวดเร็ว

ต่อมาพุทธศาสนิกชนได้รำลึกถึงเหตุการณ์นี้ และเพื่อเป็นการประกาศพระเกียรติคุณของ พระพุทธเจ้าให้ปรากฏ จึงได้พร้อมใจกันสร้างพระพุทธรูปขึ้นเพื่อกราบไหว้บูชา และพระพุทธรูป ปางนี้เรียกว่า “ปางนาคปรก”

ตอน : โปรดอัครสาวก

“ครูครับ... แล้วพระพุทธรูปที่ปรากฏในภาพนี้มีตำนานอย่างไรครับ” อนุทินถามพร้อมกับ ชี้ไปที่ภาพที่ติดอยู่บนผนังห้อง เป็นภาพพระพุทธรูปเจ้าขนาดใหญ่ มีพระสงฆ์สาวกนั่งประนมมือไหว้ อยู่ทั้งสองข้าง

“ทำไมไม่มีพระมานั่งประนมมือด้วยครับครู...” ชัยถามขึ้นด้วยความสงสัย

ครูอธิบายให้ฟังว่า “พระสงฆ์ที่นั่งประนมมือไหว้พระพุทธรูปเจ้าตามรูปภาพนั้น เรียกว่า “พระอัครสาวก” แปลว่า “พระสาวกผู้มีความเป็นเลิศ” หรือ “สาวกผู้เก่งกล้า” มีความรู้ ความสามารถเป็นยอดกว่าพระสาวกรูปอื่น ๆ รูปที่นั่งอยู่ด้านขวามือของพระพุทธรูปเจ้า ชื่อว่า “พระสารีบุตร” มีชื่อเดิมว่า **อุปติสสะ** ท่านมีความเก่งกล้าสามารถมีความเฉลียวฉลาดเป็นเลิศ หรือ มีปัญญามากนั่นเอง สามารถจดจำและอธิบายคำสอนของพระพุทธรูปเจ้าได้เหมือนอย่าง ที่พระพุทธรูปเจ้าเคยแสดง ส่วนรูปที่นั่งอยู่ด้านซ้ายมือของพระพุทธรูปเจ้า มีชื่อว่า **พระโมคคัลลานะ** มีชื่อเดิมว่า **โกทิตะ** ท่านองค์นี้มีความเก่งกล้าสามารถในเรื่องของการมีฤทธิ์คือสามารถเหาะเหิน เดินอากาศได้

ทั้งสองเป็นเพื่อนรักกัน เคยกิน นอน เทียวมาด้วยกัน เรียนหนังสือก็เรียนโรงเรียนเดียวกัน ที่สำนักของท่านอาจารย์ **สญชัย** ทั้งสองเป็นคนมีสติปัญญาดี สนใจการเรียนรู้ ตั้งใจและเชื่อฟัง คำสั่งสอนของอาจารย์อย่างสม่ำเสมอ จึงเรียนได้ดี และจบอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะท่านทั้งสอง เป็นคนดีมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน มีสัมมาคารวะ และเป็นคนมีความกตัญญูต่ออาจารย์ เป็นอย่างมาก เป็นที่รักของอาจารย์และรุ่นน้องๆ มากด้วยเช่นกัน อาจารย์จึงมอบหมายให้เป็นครู สอนหนังสือในสำนักของท่านด้วย

เมื่อสอนได้ระยะหนึ่งทั้งสองก็ปรึกษากันถึงการแสวงหาความรู้ที่มากขึ้นและตรงกับความต้องการของตนเอง จึงตกลงกันว่า **หากใครคนใดพบอาจารย์ หรือ สำนักเรียนใหม่ที่ตรงกับ ความต้องการแล้ว ขอให้บอกกันด้วย**

วันหนึ่งอุปติสสะ(พระสารีบุตร) ได้พบเห็น และเกิดความเลื่อมใส ในสมณะรูปหนึ่งเดิน บิณฑบาตรอยู่ด้วยอาการที่สงบเสถียรเรียบร้อย เขาอยากรู้จักและอยากพูดคุยด้วย แต่ด้วยความ ที่เป็นคนมีมรรยาท มีความเกรงใจ เมื่อเห็นว่ายังไม่เหมาะสมและสมควรเขาจึงเดินติดตามท่านไป เรื่อย ๆ จนเมื่อมีโอกาสจึงได้เข้าไปกราบท่านด้วยความเคารพ และประณมมือสนทนากับท่าน ทำให้ทราบว่พระองค์นี้ชื่อว่า **พระอัสสชิ** เป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า และท่านยังบอกอีกว่าหาก อยากรู้เรื่องอะไรให้ไปถามพระพุทธเจ้าเพราะท่านสามารถตอบคำถามได้ทุกคำถาม

อุปติสสะ(พระสารีบุตร)นำข่าวดีไปบอกโกติตะ(พระมหาโมคคัลลานะ) ทั้งสองตัดสินใจลา อาจารย์สญชัยเพื่อไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า และหลังจากได้ฟังธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าแล้วจึง ได้ทูลขอบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และต่อมาไม่นานท่านทั้งสองก็ได้บรรลุธรรมชั้นสูง เป็นพระอรหันต์ และได้รับการแต่งตั้งจากพระพุทธเจ้าให้ดำรงตำแหน่งเป็น**พระอัครสาวก** ซึ่งก็ เปรียบเสมือนเป็นแขนขวาและแขนซ้ายของพระพุทธเจ้านั่นเอง

ตอน : โปรดพระเจ้าพิมพิสาร

ระหว่างอ่านหนังสือเรื่อง **ลูกทอพี** รอคุนพอมารับที่ห้องสมุด เป็นหนังสือที่เล่าถึงประวัติ ของพระเจ้าพิมพิสารที่ถูกลูกคือพระเจ้าอาชาตศัตรูปลงพระชนม์ แต่ยังไม่ทันอ่านจบคุนพอก็มา รับเสียก่อน แก้วแก้วจึงคิดว่าเอาไว้ให้คุนพอเล่าให้ฟังดีกว่า

หลังอาหารเย็นแก้วแก้วได้ขอให้พ่อบอกเรื่องพระเจ้าพิมพิสารให้ฟัง พ่อเล่าว่า “ พระเจ้าพิม พิศารเป็นพระสหายกับพระพุทธเจ้าของเรา เพราะตอนที่พระพุทธเจ้าออกบวชใหม่ ๆ พระองค์ทรง คิดคำนึงและขอให้พระพุทธเจ้าเปลี่ยนใจสึกออกมา โดยจะมอบบ้านเมืองให้ปกครองส่วนหนึ่ง แต่ พระพุทธเจ้าไม่ยอมเพราะพระองค์ทรงตัดสินใจแล้ว นี่เป็นการแสดงถึงความใจเด็ดหรือความเด็ด เดี่ยวของพระพุทธเจ้าที่เมื่อทรงตัดสินใจแล้วทำอะไรแล้วก็ทำให้สำเร็จ ไม่ละทิ้งกลางคัน หรือ ผลัดวันประกันพรุ่ง การเป็นนักเรียนก็เหมือนกัน ต้องยึดเอาแบบอย่างของพระพุทธเจ้ามาเป็น แนวทางในการปฏิบัติคือ **ตั้งใจเรียน ขยันอ่านหนังสือ ขยันทำการบ้าน ไม่เกียจคร้าน ต้องมีใจ เด็ดเดี่ยวและเข้มแข็ง เวลาเรียนก็เรียนจริง ๆ เวลาเล่นก็เล่น ถ้าทำได้อย่างนี้นักเรียนจะเป็น คนเก่ง และสอบได้คะแนนดี ๆ** เมื่อห้ามไม่ได้พระเจ้าพิมพิสารได้ขอคำมั่นสัญญาจาก พระพุทธเจ้าของเราว่าหากวันใดที่ได้ตรัสรู้แล้วให้เดินทางมาแสดงธรรมโปรดด้วย

หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วได้เสด็จมาแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารตามคำขอ และคำสัญญาที่พระองค์ให้ไว้ และหลังจากที่พระเจ้าพิมพิสารเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในตัว

พระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากประกาศตนเป็นพุทธมามกะ และได้เสียสละทรัพย์เป็นจำนวนมากเพื่อสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้า ชื่อว่าวัดเชตวัน

“พุทธมามกะ คืออะไรหรือคะ” แก้วเกล้าถาม

“พุทธมามกะ คือ การประกาศตนยอมรับนับถือ พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก หรือ การประกาศตนเป็นพุทธศาสนิกชน นั่นเอง” พ่ออธิบายก่อนจะบอกให้แก้วเกล้าไปทำการบ้าน

ตอน : แสดงธรรมวันแห่งความรัก(โหวทปาติโมกข์)

วันนี้คุณครูเดินเข้ามาในห้องเรียนพร้อมกับดอกกุหลาบสีแดงช่อใหญ่ สร้างความแปลกใจให้กับนักเรียนเป็นอย่างมาก

หลังจากทำความเคารพเสร็จแล้ว ครูชูดอกกุหลาบขึ้นพร้อมกับถามนักเรียนว่า

“ กุหลาบสีแดง สื่อหมายถึงอะไร”

“ความรักครับ/คะ” นักเรียนแย่งกันตอบ

“เก่งมาก” ครูชม แล้วใคร่รู้อย่างไรว่าวันแห่งความรักวันที่เท่าไร

“ 14 กุมภาพันธ์ครับ/คะ” นักเรียนยังแย่งกันตอบเหมือนเดิม

“เก่งมาก”ครูกล่าวชม และอธิบายเพิ่มเติมว่าวันที่ 14 กุมภาพันธ์ เป็นวันแห่งความรักตามความเชื่อของชาวตะวันตก หรือที่เราเรียกว่า “ชาวฝรั่ง” ในพระพุทธศาสนาของเราก็มีวันแห่งความรักเช่นกัน ใครตอบได้บ้างว่า “วันแห่งความรักในพระพุทธศาสนาตรงกับวันอะไร “ ครูถามหลังอธิบายเสร็จ

“วันมาฆบูชาคะ” แก้วเกล้าตอบด้วยความมั่นใจ เพราะคุณพ่อเพิ่งเล่าให้ฟังเมื่อคืนนี้เอง

“ถูกต้อง”ครูกล่าวย่ำ ก่อนจะอธิบายต่อว่า วันมาฆบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโหวทปาติโมกข์ ซึ่งถือเป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา

“โหวทปาติโมกข์ มีกี่ข้อ” ครูถาม

“ 3 ข้อครับ”เอกวิทย์ตอบ

“ข้อหนึ่งคือ...สอนให้คนทุกคนเลิกการทำความชั่วความไม่ดีครับ/คะ” นักเรียนส่งเสียงสอตอบการถามของครู

“ข้อสองคือ...สอนให้คนทุกคนทำแต่ความดีงามครับ/คะ”

“ข้อสามคือ...สอนให้ทุกคนฝึกหัดทำจิตใจของตนให้สบาย ๆ และให้บริสุทธิ์ครับ/คะ”

ครูอธิบายเพิ่มเติมว่า วันมาฆบูชาเป็นวันแห่งความรักในพระพุทธศาสนาเพราะเป็นวันที่ พระองค์สอนให้ทุกคนไม่ใช่แค่ชาวพุทธเท่านั้นให้เลิกทำความชั่ว ความไม่ดี ให้หันมาทำแต่ความดี และฝึกหัดจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส ไม่ให้ข่มเหงรังแกซึ่งกันและกัน ให้มีความรักความเมตตา เอื้ออารีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามแต่กำลัง ความสามารถ พระท่านเรียกว่า **เมตตา** เพราะ ความเมตตาถือเป็นคำสอนสำคัญ เป็นคุณธรรมที่มีค่าสูงในจิตใจมนุษย์ เป็นคำสอนที่ช่วยคุ้มครอง สัตว์โลก และช่วยให้มนุษย์อยู่กันอย่างสันติสุข และมีสันติภาพ ครูกล่าวสรุปพร้อมกับให้นักเรียน อ่านคำพุทธศาสนสุภาษิตที่ติดไว้บนฝายผนังว่า... “**โลโกปัตถัมภิกา เมตตา แปลว่า ความเมตตา เป็นธรรมค้ำจุนโลก**”

ใบงาน

เรื่อง : พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเขียนอธิบายความหมายของคำต่อไปนี้มาพอเข้าใจ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย หมายถึง

.....

.....

.....

.....

พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน หมายถึง

.....

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน
เรื่อง พุทธประวัติ

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

สิทธัตถะ แปลว่า

.....
.....

พรหมณ์ทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถ์ไว้ ๒ ประการคือ
ประการที่ ๑

.....
.....

ประการที่ ๒

.....
.....

พระราชบิดาของเจ้าชายสิทธัตถะทรงพระนามว่า

.....
.....

พระราชมารดาของเจ้าชายสิทธัตถะทรงพระนามว่า

.....
.....

พระมเหสีของเจ้าชายสิทธัตถะทรงพระนามว่า

.....
.....

พระราชโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะทรงพระนามว่า

.....
.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน
เรื่อง ประกาศธรรม

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....
.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนอธิบายความหมายของคำต่อไปนี้มาพอเข้าใจ

การประกาศธรรม หมายถึง

.....
.....
.....

ชฎิล หมายถึง

.....
.....
.....

ชฎิลที่เป็นพี่ชายใหญ่มีชื่อว่า.....มีลูกศิษย์จำนวน.....คน

ชฎิลคนกลางมีชื่อว่า.....มีลูกศิษย์จำนวน.....คน

ชฎิลคนเล็กมีชื่อว่า.....มีลูกศิษย์จำนวน.....คน

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

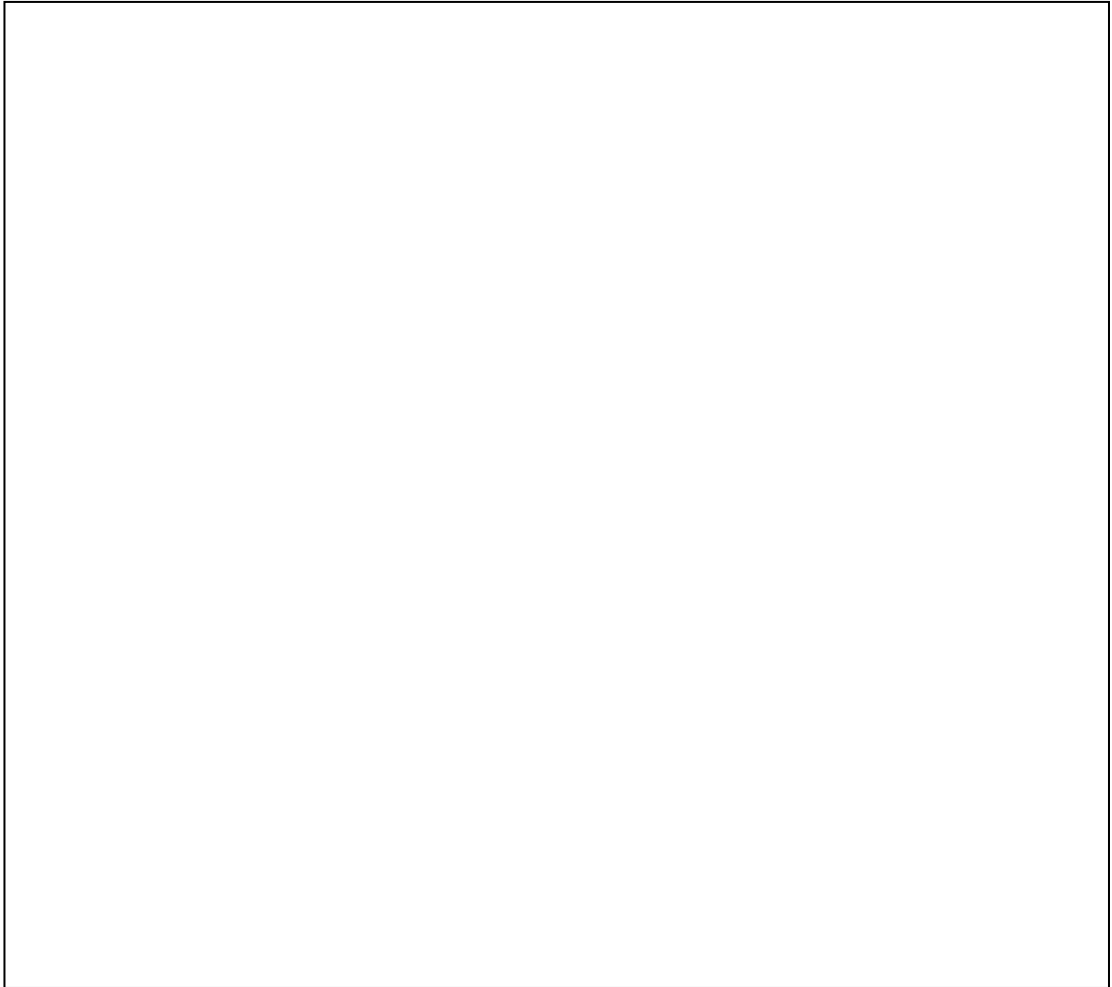
ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน
เรื่อง โปรดชฎิล ๓ พิน้อง

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดพระพุทธรูปปางนาคปรก พร้อมเขียนคำบรรยายภาพ

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน
เรื่อง โปรดอัครสาวก

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนประวัติพระอัครสาวกทั้งสองรูปพร้อมกับคุณธรรมที่โดดเด่นของท่าน
พระอัครสาวกรูปที่ หนึ่ง ชื่อ

.....
.....
.....

คุณธรรมที่โดดเด่นของท่าน คือ

.....
.....
.....

พระอัครสาวกรูปที่สอง ชื่อ

.....
.....
.....

คุณธรรมที่โดดเด่นของท่านคือ

.....
.....
.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน

เรื่อง โปรดพระเจ้าพิมพิสาร

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนอธิบายความหมายของคำต่อไปนี้มาพอเข้าใจ

พุทธมามกะ หมายถึง

.....

.....

.....

วัดที่พระเจ้าพิมพิสารสร้างถวายในพระพุทธศาสนา ชื่อว่า

.....

.....

.....

พระเจ้าพิมพิสารมีความสัมพันธ์กับพระพุทธเจ้าอย่างไร

.....

.....

.....

ทำไมพระพุทธเจ้าจึงเสด็จมาแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสาร

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน

เรื่อง แสดงธรรมวันแห่งความรัก(โอบาทปาติโมกข์)

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง: ให้นักเรียนเขียนอธิบายความหมายของความรักตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาพอ
เข้าใจ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

สรุปผลการประเมินผลการเรียนรู้

หน่วยพระพุทธ

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินเขียนเครื่องหมาย / ในช่องผลการประเมิน

ผลการเรียนรู้	ผลการประเมิน	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน
ใบงาน เรื่อง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย		
ใบงาน เรื่อง พุทธประวัติ		
ใบงาน เรื่อง ประกาศธรรม		
ใบงาน เรื่อง โปรดชฎิล ๓ ฟัน้อง		
ใบงานเรื่อง โปรดอัครสาวก		
ใบงานเรื่อง โปรดพระเจ้าพิมพิสาร		
ใบงานเรื่อง แสดงธรรมวันแห่งความรัก(โหวาทปาติโมกข์)		

หมายเหตุ นักเรียนต้องผ่านทุกใบงานจึงจะถือว่าผ่าน

สรุปผลการประเมิน

ผ่าน

ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยที่ ๒ หน่วยพระธรรม

แนวคิด

หลักธรรม เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธเจ้าที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ความมั่นคงของพระพุทธศาสนานั้นส่วนสำคัญที่สุด คือ ชาวพุทธได้มีศรัทธาอย่างมั่นคงปฏิบัติตามหลักคำสอนอย่างเคร่งครัดกรอบแนวคิดที่สำคัญแห่งหลักธรรม คือ **หนึ่ง**การไม่ทำความชั่ว **สอง**ทำแต่ความดี และ**สาม**ทำจิตให้ผ่องใส

พระรัตนตรัย

“แม่คะ...แม่เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีจริงหรือเปล่าคะ” แก้วเกล้าถามขณะเดินผ่านประตูวัด
“เชื่อสิลูก...ทำไมลูกถามอย่างนี้ล่ะ” แม่ตอบพร้อมกับถามย้าด้วยความสงสัย
“เพื่อนที่โรงเรียนเขาบอกว่าพระพุทธเจ้าไม่มีจริง เพราะเราไม่เคยเห็นคะ” แก้วเกล้าตอบ
“แล้วลูกว่ามีจริงหรือเปล่าคะ” แม่ถามย้าอีกครั้ง
“เชื่อคะ” แก้วเกล้าตอบ

แม่อธิบายให้ฟังว่า เรื่องบางเรื่องแม้เราไม่เห็นตาของเราเอง แต่มีหลักฐานเป็นเครื่องยืนยันที่เชื่อถือได้ และเป็นเรื่องที่ทุกคนให้การยอมรับนับถือ เชื่อถือเป็นระยะเวลานาน ก็แสดงว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องมีอยู่จริง อย่างเช่น เรื่องพระพุทธเจ้า พระองค์มีพระประวัติที่ชัดเจนแน่นอนสามารถตรวจสอบได้ อย่างนี้ไม่ต้องสงสัยเลย แสดงว่าความเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้าเป็นเรื่องจริง หรืออย่างที่ลูกเชื่อว่าประเทศอเมริกามีจริง ทำไมลูกถึงเชื่อทั้งๆที่ลูกก็ไม่เคยไป เคยแต่อ่านเจอในหนังสือ ก็เหมือนกัน เพราะมีหลักฐานที่เชื่อถือได้และยืนยันได้ว่าประเทศอเมริกามีอยู่จริง ความเชื่อในเรื่องต่างๆนี้แหละพระพุทธศาสนาเรียกว่า **ศรัทธา**

“แล้วพระพุทธศาสนาสอนให้เรา **ศรัทธา** อะไรบ้างคะ” แก้วเกล้าถามด้วยความอยากร

“สอนให้เราศรัทธา หรือเชื่อในเรื่องที่ควรเชื่อ 4 เรื่องคือ

๑. เชื่อในเรื่องของการกระทำ คือเชื่อว่าการลงมือทำและทำอย่างเข้มแข็งและตั้งใจเท่านั้น จะทำให้เราประสบความสำเร็จได้ ความเชื่อแบบนี้พระท่านเรียกว่า **กัมมสัทธา**

๒. เชื่อในเรื่องผลของการกระทำ คือ เชื่อว่าใครทำอย่างไรต้องได้รับผลตอบแทนอย่างนั้น คือ ทำความดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน หากทำความชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ผลไม่ดีตอบแทน เหมือนนักเรียนหากขยันเรียนขยันอ่านหนังสือก็จะทำให้เป็นคนเรียนหนังสือเก่ง มีความจำดี เมื่อถึงเวลาสอบก็จะทำคะแนนได้สูง พระท่านเรียกว่า **วิปากสัทธา**

๓. เชื่อว่าใครทำอะไรได้ คือ ใครทำความดีก็ได้ความดี ใครทำความชั่วก็ได้ความชั่วความไม่ดีตอบแทน คือใครทำคนนั้นก็ได้ คนอื่นไม่สามารถรับแทนได้ เหมือนอย่างลูกหิวข้าวลูกก็ต้องรับประทานเองลูกจึงหายหิว แม้รับประทานแทนลูกก็ไม่ได้ หรือลูกอยากเรียนหนังสือเก่ง ๆ ลูกก็ต้องขยันอ่านหนังสือ และทำการบ้าน ลูกถึงจะเก่ง ความเชื่ออย่างนี้พระท่านเรียกว่า **กัมมัสสกตาสัทธา**

4. เชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จริง อย่างที่แม่ได้อธิบายให้ลูกฟังแล้ว ความเชื่อแบบนี้เรียกว่า **ตถาคตโพธิสัทธา**

“คุณแม่ข้า เมื่อคืนคุณพ่อเล่าให้ฟังเรื่องคุณของพระพุทธเจ้า ไม่ทราบว่ายี่ห้อกับความเชื่อเรื่อง ตถาคตโพธิสัทธา ที่แม่พูดถึงหรือเปล่าคะ” แก้วเกล้าถามด้วยความอยากรู้

“ ยี่ห้อของกันคะ” แล้วคุณพ่อบอกหนูหรือเปล่าว่าพระพุทธคุณของพระพุทธเจ้ามีกี่ประการ “ แม่ตอบพร้อมถามความรู้ความจำของลูกสาว

“ 3 ประการคะ...หนึ่ง พระปัญญาคุณ สองพระกรุณาคุณ สาม พระบริสุทธิคุณ คะ” แก้วเกล้าตอบ

“ เก่งมากลูก...แล้วลูกรู้ไหมว่าสำคัญอย่างไร” แม่ถามขึ้นเมื่อเห็นลูกสาวสนใจ แม่จำได้ว่าการสอนที่ดีที่สุด คือสอนในขณะเด็กเขากำลังสนใจแล้วเขาจะเข้าใจและจำได้ดี

“ หนูจำที่คุณครูสอนได้ว่า ที่พวกเรามีพระพุทธศาสนานับถืออยู่นี้ เพราะได้อาศรัยปัญญาของพระพุทธเจ้า ที่พระองค์ใช้ความพยายามศึกษาค้นคว้าอยู่นานหลายปี จนได้ตรัสรู้หลักธรรมและอาศรัยพระกรุณาของพระองค์ที่ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์นำพระธรรมที่ได้มาสั่งสอนประกาศให้พวกเราได้ทราบ ส่วนพระบริสุทธิคุณนั้น เป็นแบบอย่างแห่งการประพฤติที่ให้ชาวพุทธได้ยึดถือเป็นแบบอย่างคะ” แก้วเกล้าตอบคุณแม่ด้วยความภูมิใจ

“ เก่งมากลูก” แม่กล่าวชม

“ ขอขอบคุณคะ” แก้วเกล้าประนมมือไหว้พร้อมกล่าวคำขอบคุณแม่

ช่วงเย็นวันศุกร์ของทุกสัปดาห์ จะมีพระสงฆ์มาอบรมให้ความรู้แก่นักเรียน วันนั้นก็เช่นกัน นักเรียนทั้งหมดมาพ้อมกันที่ห้องประชุม แก้วเกล้ากับเพื่อนนักเรียนชั้น ป. ๔ นั่งอยู่แถวหน้า ก่อนที่พระสงฆ์จะเดินทางมาถึงครูประจำชั้น ป.๔ กล่าวถึง ความสำคัญของพระสงฆ์ให้นักเรียนฟังว่า พระสงฆ์ คือ สาวกผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบตามคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วนำคำสอนเหล่านั้นมาสอนให้ชาวพุทธได้รู้ ได้เข้าใจและได้ประพฤติปฏิบัติตาม อย่างเช่นวันนี้ พระสงฆ์ท่านจะมาให้ความรู้กับพวกเราเมื่อพระสงฆ์มาถึงพวกเราควรทำอย่างไร...ครูถามขึ้น

“ กราบเบญจางคประดิษฐ์พร้อมกัน ๓ ครั้งครับ/คะ” นักเรียนตอบพร้อมกัน

“วันมาฆบูชาหรือวันเพ็ญเดือน ๓ พระพุทธเจ้าตรัสคำสอนเรื่องอะไร” พระสงฆ์ถามนักเรียนทันทีที่ทำความเคารพเสร็จ

“โอวาทปาติโมกข์ครับ/คะ” นักเรียนตอบพร้อมกันอย่างพร้อมเพียง

“โอวาทปาติโมกข์มีอยู่กี่ข้อ” พระสงฆ์ถามต่อ

“๓ ข้อครับ/คะ” นักเรียนตอบพร้อมกันอีก

“ถูกต้องโอวาทปาติโมกข์มีอยู่ 3 ข้อบางที่เราก็บอกว่า โอวาท 3

มีอะไรบ้าง หนึ่งใน...พระสงฆ์ถามพร้อมระบุหมายเลขกำกับข้อ

ข้อที่หนึ่ง...สอนให้เรงดเว้นจากการทำความชั่ว

ข้อที่สอง...สอนให้เราทำแต่ความดี

ข้อที่สาม...สอนให้เราทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส

“เก่งมาก” พระสงฆ์กล่าวชมพร้อมกับถามต่อว่า

“การไม่ทำความชั่วเป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมข้อใด” พระสงฆ์ทวนถามขึ้น

“เบญจศีล/ศีล ๕ ค่ะ” เอมอรตอบ

“แล้วการทำความดีได้ชื่อว่าประพฤติตามหลักธรรมข้อใด” พระถาม

“หลักธรรมเรื่องเบญจธรรมค่ะ” ฟ้าตอบ

“ถูกต้อง คนที่งดเว้นจากการทำความชั่ว หรืองดเว้นจากการกระทำทุจริต(ความไม่ดี) ๓ ทาง คือ กายทุจริต วจีทุจริต และ มโนทุจริต ซึ่งทุจริตทั้ง ๓ ข้อนี้ก็รวมอยู่ในศีล ๕ ส่วนคนที่ทำความดี ก็คือคนประพฤติตนตามหลักสุจริต (ความดี) ๓ ทางคือ กายสุจริต วจีสุจริต และ มโนสุจริต ซึ่งทั้งหมดก็รวมอยู่ในหลักธรรมเรื่องเบญจธรรม ๕” ท่านกล่าวสรุปพร้อมให้นักเรียนอ่านเบญจศีลและเบญจธรรมพร้อมกันว่า.....

เบญจศีล	เบญจธรรม
๑. ห้ามฆ่าสัตว์ เบียดเบียนทำร้ายหรือรังแกคนและสัตว์อื่น	ให้มีความเมตตาต่อสัตว์
๒. ห้ามลักขโมยหรือหยิบฉวยสิ่งของที่มีเจ้าของ ซึ่งเขายังไม่อนุญาตให้เรา	ให้ประกอบอาชีพสุจริต
๓. ห้ามประพฤติดิฉินประเวณี ละเมิดสิ่งที่เขารัก หวงแหวน	ให้ระมัดระวังไม่ทำผิดประเวณี ไม่ละเมิดสิ่งที่เขารักหวงแหวน
๔. ห้ามพูดโกหก พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด ล้อเลียน พูดเพ้อเจ้อ	ให้พูดความจริง ความจริง คำที่สร้างสรรค์
๕. ห้ามดื่มสุรา หรือเสพสิ่งเสพติดทุกชนิด	ให้มีสติอยู่ตลอดเวลาทั้งก่อนพูดและทำ

“คุณพ่อชา... วันนี้พระอาจารย์สอนว่าหลักธรรมเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์กับหลักธรรมเรื่องไตรสิกขา เป็นเรื่องเดียวกันจริงหรือเปล่าคะ” แก้วเกล้าถามพ่อหลังจากไหว้พระสวดมนต์เสร็จแล้ว

“ลูกจำได้หรือเปล่าว่า **สิกขา ๓** มีอะไรบ้าง” พ่อถามก่อนที่จะตอบปัญหา

“มี ศีล สมาธิ ปัญญาค่ะ” แก้วเกล้าตอบด้วยความมั่นใจ

“ถูกต้อง แล้วโอวาท ๓ ละ มีอะไรบ้าง” พ่อถามต่อ

“ให้ละเว้นจากการทำชั่ว ทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใสค่ะ” แก้วเกล้าตอบ

“เก่งมากลูก...” พ่อชมพร้อมอธิบายต่อว่า...

ศีลในไตรสิกขา ก็คือ การงดเว้นจากการทำความชั่วในโอวาท ๓ เพราะการที่เรามีศีลก็คือ การที่เรางดเว้น ไม่ทำความชั่วนั่นเอง

สมาธิในไตรสิกขา คือ การทำความดีในโอวาท ๓...

“ไม่ใช่ตรงกับการทำจิตใจให้บริสุทธิ์หรือคะ” แก้วเกล้าถามด้วยความสงสัย

“เปล่าลูก... การทำสมาธิ เป็นวิธีการทำความดีอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา จึงตรงกับการทำความดีในโอวาท ๓ ส่วนผลของการทำสมาธิทำให้จิตใจผ่องใส หรือบริสุทธิ์ เมื่อจิตใจบริสุทธิ์จะทำให้เราเกิดปัญญา ดังนั้น การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ในโอวาท ๓ จึงตรงกับปัญญาในไตรสิกขา” พ่ออธิบายพร้อมเขียนลงในสมุดให้แก้วเกล้าดูว่า

โอวาท	ตรงกับ	ไตรสิกขา
๑. การละจากการทำความชั่ว ๒. การทำแต่ความดี ๓. ทำจิตใจให้บริสุทธิ์		ศีล สมาธิ ปัญญา

“เข้าใจหรือยังลูก” พ่อถามขึ้นเมื่อแก้วเกล้าจะสายตาจากสมุด

“ค่ะ” แก้วเกล้าตอบ

“ดีแล้วลูก กราบพระแล้วขึ้นนอน พรุ่งนี้จะได้นั่งแต่เช้าเพื่อไปทำบุญตักบาตรซึ่งเป็นการทำความดี และทำหน้าที่ของชาวพุทธ” พ่อกล่าวทิ้งท้าย

พระไตรปิฎก

พระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์บันทึกคำสอนของพระพุทธศาสนาไว้อย่างเป็นระบบ ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาก็มีพระไตรปิฎกบันทึกคำสอนที่ตรงกัน พระไตรปิฎกจึงเป็นแม่บทของการดำเนินชีวิตให้เกิดคุณค่าและปฏิบัติให้ชีวิตรอดพ้นจากความทุกข์ การศึกษาพระไตรปิฎก จึงเป็นการเรียนคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการรักษาพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงสืบต่อไป

ความหมายของพระไตรปิฎก

ชั่วโมงเรียนวิชาพระพุทธศาสนาวันนี้ครูให้นักเรียนไปรวมกันที่ห้องจริยศึกษา

เมื่อทุกคนมาพร้อมแล้ว ครูได้แจ้งให้นักเรียนทราบว่าวันนี้ครูจะคัดเลือกนักเรียนเป็นตัวแทนของห้องไปแข่งขันตอบปัญหาในวันคล้ายวันเกิดโรงเรียน คำถามวันนี้เป็นส่วนหนึ่งของคำถามที่ครูจัดทำขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระไตรปิฎก เรื่อนำรู้จากพระไตรปิฎก และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

“วิธีการคือ ครูจะตั้งคำถาม ใครตอบได้ก็ให้ตอบทันที ไม่ต้องรอเรียกชื่อ” ครูอธิบายกติกาในการตอบปัญหา

ข้อที่หนึ่ง คัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาเรียกว่าอะไร?

“พระไตรปิฎกครับ” อนุชาตอบ

ข้อที่สอง พระไตรปิฎกคืออะไร?

“หนังสือ หรือ คัมภีร์ที่เก็บรวบรวมคำสอนของพระพุทธศาสนาคะ” แก้วเกล้าตอบ

ข้อที่สาม พระไตรปิฎกแบ่งออกเป็นกี่หมวด?

“ ๓ หมวดครับ” ชาตรีตอบ

หนึ่งเรียกว่า **พระวินัยปิฎก** เป็นคัมภีร์ที่เก็บรวบรวมคำสอนของพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระวินัย หรือระเบียบข้อบังคับของพระภิกษุครับ” มนเฑียรตอบ

สองเรียกว่า...**พระสุตตันตปิฎก** เป็นคัมภีร์ที่เก็บรวบรวมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มีเรื่องราวประกอบ คือ บุคคล สถานที่ และลำดับเหตุการณ์คะ” มาริชาตอบ

สามเรียกว่า... **พระอภิธรรมปิฎก** เป็นคัมภีร์ที่เก็บรวบรวมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักธรรมะล้วน ๆ คะ” เอมอรตอบ

ครูอธิบายเพิ่มเติมว่า ปัจจุบันพระไตรปิฎกมีจำนวน ๔๕ เล่ม และมีพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ด้วย คือบันทึกคำสอนพระพุทธศาสนาลงในแผ่น CD-ROM ซึ่งเป็นการง่ายที่นักเรียนจะศึกษาคำสอนพระพุทธศาสนา

พระมหาโมคคัลลานะเรียนวิชาแก่งวง

เราทราบแล้วว่าพระอัครสาวก ๒ องค์ของพระพุทธเจ้าคือ พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ มีเรื่องเล่าในพระไตรปิฎกว่า ครั้งหนึ่งที่พระมหาโมคคัลลานะกำลังปฏิบัติธรรมอยู่ เกิดความง่วงเป็นอย่างมากจนไม่สามารถปฏิบัติธรรมต่อไปได้ ทำอย่างไรก็ไม่หายง่วง พระพุทธเจ้าทรงทราบจึงได้เสด็จมาสอนวิธีแก่งวงให้ ครูถามว่า พระพุทธเจ้าสอนวิธีแก่งวงให้พระมหาโมคคัลลานะกี่วิธี

“ ๘ วิธีครับ” จอมตอบด้วยหนักแน่น

“ วิธีที่หนึ่งทำอย่างไร” ครูยกนิ้วมือขึ้นหนึ่งนิ้วประกอบคำถาม

“ ถ้าคิดหรือทำเรื่องใดอยู่ก็ให้รีบทำเรื่องนั้นให้มากขึ้นครับ” เมธีตอบ

“ วิธีที่สอง...ถ้ายังไม่หายง่วงจะทำอย่างไร” ครูถามต่อ

“ ให้คิดเรื่องอื่นที่ช่วยให้หายง่วงคะ” มยุราตอบ

“ วิธีที่สาม...ถ้ายังไม่หายง่วงอีกจะทำอย่างไร” ครูถาม

“ ให้อ่านหนังสือหรือท่องเสียงดังๆคะ” เมตตาตอบ

“ วิธีที่สี่...ถ้ายังไม่หายง่วงอีกจะทำอย่างไร” ครูถาม

“ ให้ใช้ฝ่ามือลูบหน้า และลูบตัวครับ” ธาณีตอบ

“ วิธีที่ห้า...ถ้ายังไม่หายง่วงอีกจะทำอย่างไร” ครูถาม

“ ให้ล้างหน้าคะ” อรุมาตอบ

วิธีที่หก...หากไม่หายง่วงอีกจะทำอย่างไร” ครูถามต่อ

“ให้เพ่งมองแสงไฟหรือแสงที่มีความสว่างมากๆครับ” เมธีตอบ

“วิธีที่เจ็ด...หากยังไม่หายง่วงอีกจะอย่างไร”ครูถาม

“ให้เดินจงกรมหรือเดินออกกำลังกายเพื่อเปลี่ยนอิริยาบถครับ” ชูศักดิ์ตอบ

“วิธีที่แปด..หากยังไม่หายง่วงอีกจะอย่างไร”ครูถาม

“ให้นอนครับ”เอกวิทย์ตอบ

ทั้งหมดนี้เป็นวิธีแก้ง่วงที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาสอนพระมหาโมคคัลลานะ ซึ่งท่านได้นำไปปฏิบัติอย่างได้ผลจนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

วิธีปฏิบัติ คือ ต้องปฏิบัติตามลำดับตั้งแต่วิธีที่หนึ่งจนถึงวิธีที่แปด ไม่ให้ทำลัดขั้นตอน คือ เมื่อเกิดอาการง่วงก็ใช้วิธีการที่แปดเลย อย่างนี้ทำให้กลายเป็นคนเกียจคร้านการทำงานได้

คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

หลังจากครูได้สอนและซักถามวิธีแก้ง่วงที่พระพุทธเจ้าสอนพระมหาโมคคัลลานะเรียบร้อยแล้ว ได้สรุปจุดดีให้นักเรียนฟัง แล้วจึงเริ่มสอนเรื่อง**คำศัพท์ในพระพุทธศาสนา**เป็นลำดับต่อไป

“ศัพท์ทางพระพุทธศาสนาหมายความว่าอย่างไร”ครูถามเพื่อเป็นการทดสอบความรู้ของนักเรียน

“คือ คำศัพท์ที่ใช้กันในพระพุทธศาสนาครับ” ประวิตรตอบ

“คือ คำศัพท์ที่ใช้สำหรับพระพุทธศาสนาอะ”ปวีณาตอบ

“คือ คำศัพท์ที่ใช้เรียกพระภิกษุ และสามเณรครับ” ธาณีตอบ

“คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาครับ” นทีตอบ

“คือ คำศัพท์ที่ชาวพุทธใช้สนทนากับพระสงฆ์อะ”แก้วเกล้าตอบ

“ถูกต้องครับ” ครูกล่าวยืนยันในทุกคำตอบของนักเรียน ก่อนที่จะอธิบายต่อว่า **คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา** ก็คือ **คำพูดที่เราใช้พูดถึงพระพุทธศาสนาและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา** เช่น พระภิกษุ สามเณร โบสถ์ วัด กุฏิ ผ้าป่า เมตตา พรหมวิหาร อริยสัจ อูเบกขา และอัญญานุเบกขา เป็นต้น

“ครูคะ...อูเบกขาและอัญญานุเบกขาต่างกันอย่างไรหรือคะ” แก้วเกล้าถามด้วยความสงสัย ครูได้อธิบายให้แก้วเกล้าและเพื่อนๆในห้องฟังว่า **อูเบกขา คือ ความวางเฉย การวางใจเป็นกลางและเป็นธรรม** คนที่มีใจเป็นอูเบกขา คือคนที่เราเรียกว่าอดูท่าทีและพร้อมที่จะเข้าไปทำการช่วยเหลือ ตัวอย่างเช่น นักเรียนเห็นเพื่อนคนหนึ่งกำลังฝึกคิดวิชาคณิตศาสตร์อยู่ แต่ทำไม่ได้ แทนที่จะเข้าไปบอกหรือแนะนำเขาทันทีก็ให้รอดูก่อน ให้เขาได้ฝึกการคิดก่อน ถ้าเขาทำไม่ได้จริงๆ

จึงค่อยเข้าไปแนะนำหรือช่วยเหลือเขา แต่ไม่ใช่เป็นการแนะนำที่ให้เพื่อนลอกหรือบอกคำตอบให้เขา การแนะนำที่ดีก็คือการแนะนำวิธีทำหรือวิธีคิดเพื่อให้เขาคิดได้และคิดเป็น เพื่อโอกาสหน้าเขาพบปัญหาแบบนี้เขาก็จะคิดได้และคิดเป็น **ส่วนอัญญานุเบกขา เป็นความวางเฉยเหมือนกัน แต่เป็นการวางเฉยที่ไม่รู้เรื่อง ที่เรียกว่า ไม่รู้แต่อดฉลาด หรือ อดรู้** เหมือนนักเรียนเมื่อครูถามว่า นักเรียนคนไหนเข้าใจแล้วยกมือ พวกอัญญานุเบกขาก็แสดงอาการเฉยๆ หรือครูถามว่าใครไม่เข้าใจให้ยกมือ พวกอัญญานุเบกขาก็เฉยอีก ครูก็เลยไม่ทราบว่ามีนักเรียนรู้หรือไม่รู้ เพราะเฉยลูกเดียว นี่คือนิสัยของคนที่มีอัญญานุเบกขา

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้ที่อุเบกขานั้นจะเป็นผู้รู้เฉยฉลาด แต่ไม่อดตัว หรือไม่อดรู้ จะช่วยใครก็ได้จริงๆ จึงยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเขาให้พ้นจากความทุกข์และมีความสุข ส่วนผู้ที่มีอัญญานุเบกขานั้น เป็นคนไม่รู้ แต่อดรู้ อดตัวว่าตัวเองเก่ง ตัวเองฉลาด พอให้ทำจริงๆ กลับทำไม่ได้ ทำไม่เป็น คนพวกนี้แหละที่สร้างความวุ่นวายเดือดร้อนให้กับสังคมอยู่ทุกวันนี้

“แล้วพวกเราจะเป็นคนพวกไหน ระหว่าง อุเบกขา หรือ อัญญานุเบกขา” ครูกล่าวทิ้งท้ายก่อนหมดชั่วโมง

ชาตก : ฎีกุฏสกชาตก

“คุณพ่อคะ...เล่าเรื่องชาตกให้หนูฟังหน่อยได้ไหมคะ” แก้วเกล้าพูดกับพ่อหลังสวดมนต์ไหว้พระเสร็จ

“อยากฟังเรื่องอะไรคะ” พ่อถาม

เรื่อง ฎีกุฏสกชาตก และ มหาอุกกุสชาตก คะ เพราะหนูต้องสรุปเรื่องส่งคุณครูคะ” แก้วเกล้าตอบพร้อมบอกเหตุผล

“แล้วลูกรู้หรือเปล่าว่าชาตก หมายถึงอะไร” พ่อถาม

“รู้คะ ชาตก คือ เรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า” แก้วเกล้าตอบ

พ่อสรุปให้แก้วเกล้าฟังว่า ชาตกเป็นเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาสอนเป็นตัวอย่างให้พระสงฆ์สาวกฟัง มีประมาณ ๕๕๐ เรื่อง

“มีอยู่ในพระไตรปิฎกหรือเปล่าคะ” แก้วเกล้าถาม

“มี” พ่อตอบสั้นๆ และอธิบายต่อว่า เรื่องที่หนูอยากฟังก็มีเขียนไว้ในพระไตรปิฎกเหมือนกัน เช่น เรื่องฎีกุฏสก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพระภิกษุหัวดีรูปหนึ่งที่ไม่พอใจคำ

สอนของครูอาจารย์ โกรธครูถึงกับเผาที่อยู่ของครูที่เรียกว่า ภูฏี พระพุทธเจ้าสอนภิกษุโดยเล่าเรื่องนี้ให้ฟังว่า...

ในป่าแห่งหนึ่งมีสัตว์ ๒ ชนิดคือ **ลิง** และ **นกขมิ้น** อาศัยอยู่บนต้นไม้ต้นเดียวกัน สัตว์ทั้งสองเป็นเพื่อนกัน มีอะก็คอยแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

คราวหนึ่งเกิดฝนตกหนักลิงเปียกฝนนั่งสั่นหนาวอยู่บนต้นคบไม้ ส่วนนกขมิ้นที่อาศัยอยู่ในรังมองเห็นเพื่อนนั่งหนาวสั่นจึงกล่าวกับเพื่อนว่า “ลิงเพื่อนรัก ท่านมีมือมีเท้าเหมือนมนุษย์ทำไมท่านไม่คิดสร้างที่อยู่เพื่อป้องกันแดด ลม ฝน เหมือนมนุษย์ละ”

ลิงได้ฟังเพื่อนนกขมิ้นพูดอย่างนั้นก็โกรธ เข้าใจว่านกขมิ้นคงพูดเยาะเย้ยตน จึงกระโดดเข้าทำร้าย และทำลายรัง นกขมิ้นซึ่งระวังตัวอยู่ก่อนแล้วจึงบินหนีไป นี่แหละพระท่านจึงสอนว่า “**คนพาล เพื่อนกล่าวเตือนดี ๆ ก็โกรธ หนอย่ำทำตัวเป็นคนพาลเหมือนลิงพาลนะลูก**” พอสรุปด้วยคติสอนใจและด้วยความเป็นห่วง

“คะ” แก้วเกล้าตอบรับ

ชาดก : มหาอุกกุสชาดก

มหาอุกกุสชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าเรื่องความสามัคคีของสัตว์ ๔ สหาย คือ พญานกออก พญาเหยี่ยว เต่า และ พญาราชสีห์ ซึ่งอาศัยอยู่ใกล้บริเวณหนองน้ำแห่งเดียวกัน

วันหนึ่งมีนายพราน ๒ คน เดินผ่านมาทางหนองน้ำนั้น ได้ปรึกษากันว่าวันนี้่ออกล่าสัตว์ไม่ได้เลยสักตัวเดียว เห็นที่ตอหาปลาในหนองน้ำไปเป็นอาหารแทน เนื่องจากหนองน้ำมีแมลงเยอะพรานทั้งสองจึงก่อไฟเพื่อป้องกัน และจับไล่แมลงขณะลงหนองน้ำหาปลา

ควันไฟลอยฟุ้งขึ้นสู่อากาศสร้างความเดือดร้อนแก่ลูกเหยี่ยวที่อาศัยอยู่ในรังบนต้นไม้ พวกมันส่งเสียงร้องดังระงมไปทั่วบริเวณ พรานได้ยินจึงเปลี่ยนใจจากการหาปลาขึ้นมาขึ้นต้นไม้เพื่อจับเอาลูกเหยี่ยวแทน

เมื่อภัยมาถึงตัวนางนกเหยี่ยวได้บอกให้พญาเหยี่ยวไปขอความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ คือ เต่า พญานกออก และพญาราชสีห์ ซึ่งสัตว์ทั้งสามก็ยินดีและรีบเดินทางมาให้ความช่วยเหลือตามกำลังความสามารถของตน เพราะถือว่าเพื่อนกันมีอะไรต้องช่วยเหลือกัน งานของเพื่อนก็คืองานของเรา ทุกข์ของเพื่อนก็คือทุกข์ของเรา เหมือนสำนวนที่เราชอบพูดกันว่า **มีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมแก้** สัตว์ทั้งสี่ได้แสดงพลังแห่งความรัก ความสามัคคีที่มีต่อกัน จนขับไล่นายพรานได้สำเร็จ ลูกเหยี่ยวก็รอดพ้นจากภัยอันตราย

“ไหนบอกพ่อชีว่า ชาดกเรื่องนี้ให้คติสอนใจแก่ผู้อ่านเรื่องอะไร” พ่อถาม

“ เรื่องความสามัคคีค่ะ” แก้วเกล้าตอบ
 “ หนูจำได้ไหมเอ่ยว่า พุทธศาสนสุภาษิตเรื่องความสามัคคีว่าอย่างไร” พ่อถามต่อ
 “ สุขาสังฆัสสะ สามัคคี แปลว่า ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะนำความสุขมาให้” ค่ะ
 “ เก่งมาก” พ่อชม ก่อนที่สองพ่อลูกจะกราบพระ และสวดแผ่เมตตา ก่อนที่จะขึ้นไปนอน

บทแผ่เมตตา

สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น	สัพเพ สัตตา
จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย	อะเวระ โหนตุ
จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด อย่าได้มีความพยาบาทเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย	อัปพะยาปัชฌา โหนตุ
จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย	อะนีฆา โหนตุ
จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด	สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ

ใบงาน

เรื่อง พุทธคุณ ๓

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนอธิบายความหมายของพระพุทธรูปมาพอเข้าใจ

พระปัญญาคุณ หมายถึง

.....

.....

.....

พระกรุณาคุณ หมายถึง

.....

.....

.....

พระบริสุทธิคุณ หมายถึง

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน

เรื่อง เบญจศีล - เบญจธรรม

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนอธิบายความหมายของคำว่าเบญจศีล และ เบญจธรรมมาพอเข้าใจ
เบญจศีล หมายถึง

.....

.....

.....

.....

เบญจธรรม หมายถึง

.....

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน
เรื่อง ศรัทธา ๔

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนอธิบายความหมายของศรัทธา ๔ มาพอเข้าใจ

กัมมัสถา หมายถึง

.....
.....
.....

วิปากัสถา หมายถึง

.....
.....
.....

กัมมัสสกตาสถา หมายถึง

.....
.....
.....

ตถาคตโพธิสถา หมายถึง

.....
.....
.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน
เรื่อง โอวาท ๓

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนอธิบายคำสอนเรื่องโอวาท ๓ มาพอเข้าใจ

ข้อที่หนึ่ง

.....

.....

.....

ข้อที่สอง

.....

.....

.....

ข้อที่สาม

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน
เรื่อง พระไตรปิฎก

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนอธิบายความหมายของพระไตรปิฎกมาพอเข้าใจ

พระวินัยปิฎก หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

พระสุตตันตปิฎก หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

พระอภิธรรมปิฎก หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน

เรื่อง เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนอธิบายแก้ง่วงที่พระพุทธรูปเจ้าสอนพระมหาโมคคัลลานะ

ข้อที่หนึ่ง

.....

ข้อที่สอง

.....

ข้อที่สาม

.....

ข้อที่สี่

.....

ข้อที่ห้า

.....

ข้อที่หก

.....

ข้อที่เจ็ด

.....

ข้อที่แปด

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน
เรื่อง ชาดก

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนคติสอนใจที่ได้จากการศึกษาเรื่องชาดกมาพอเข้าใจ

คติสอนใจจากกุฎิพุทธชาดก

.....

.....

.....

.....

.....

คติสอนใจจากมหาอุกกุสชาดก

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ใบงาน

เรื่อง คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนอธิบายคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดมาพอเข้าใจ

อุเบกขา

.....

.....

.....

อัญญาอนุเบกขา

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

ผ่าน

ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

สรุปผลการประเมินผลการเรียนรู้

หน่วยพระธรรม

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินเขียนเครื่องหมาย / ในช่องผลการประเมิน

ผลการเรียนรู้	ผลการประเมิน	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน
ใบงาน เรื่อง พุทธคุณ ๓		
ใบงาน เรื่อง เบญจศีล-เบญจธรรม		
ใบงาน เรื่อง ศรัทธา ๔		
ใบงาน เรื่อง โอวาท ๓		
ใบงาน เรื่อง พระไตรปิฎก		
ใบงาน เรื่อง เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก		
ใบงาน เรื่อง ชาดก		
ใบงาน เรื่อง คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา		

หมายเหตุ นักเรียนต้องผ่านทุกใบงานจึงจะถือว่าผ่าน

สรุปผลการประเมิน

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา หน่วยที่ ๓

หน่วยพระสงฆ์

หน้าที่ชาวพุทธ

แนวคิดหน่วยการเรียนรู้

หน้าที่ชาวพุทธ เป็นสิ่งที่ชาวพุทธควรศึกษาให้เข้าใจ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพราะถ้าไม่ศึกษาให้เข้าใจ ก็จะไปสู่การปฏิบัติผิด และจะทำให้การปฏิบัติคลาดเคลื่อนไปจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแนวทางที่ถูกต้องดีงามของชาวพุทธที่บรรพบุรุษเคยถือปฏิบัติกันมาได้ ดังนั้นชาวพุทธที่ตื่นนอกจากจะมีศรัทธาเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วแล้ว ยังต้องศึกษาหน้าที่ของชาวพุทธให้เข้าใจ เพื่อเป็นประโยชน์ในการประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางที่ถูกต้องดีงามของชาวพุทธ

ความรู้เกี่ยวกับวัด และกิจกรรมทางศาสนา

วันนี้คุณครูพานักเรียนออกไปทัศนศึกษาที่วัดใกล้โรงเรียน ก่อนไปคุณครูได้แนะนำให้นักเรียนรู้จักความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัดว่า...

วัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญ เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา วัดประกอบไปด้วย กุฏิได้แก่ที่อยู่ของพระสงฆ์ พระอุโบสถ ได้แก่สถานที่ประกอบพิธีกรรมและสวดมนต์ของพระสงฆ์ ศาลา ได้แก่สถานที่ทำบุญของพุทธศาสนิกชน บางทีก็เรียกว่า “ศาลาการเปรียญ”

“ครูครับ หอระฆังเป็นองค์ประกอบของวัดหรือเปล่าครับ” อำนาจถามขึ้นด้วยความอยากรู้

“เป็น” ครูตอบ พร้อมขยายความว่า บางวัดก็สร้างเป็นหอระฆัง แต่บางวัดก็สร้างเป็นหอกลอง เพื่อตีบอกสัญญาณให้พระสงฆ์ได้ทราบเวลาปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน การไปทัศนศึกษาครั้งนี้มีความสำคัญโดยจะให้นักเรียนไปสำรวจดูว่าวัดที่เราไปทัศนศึกษานั้นเป็นอย่างไร มีองค์ประกอบที่เป็นศาสนสถานเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุอะไรบ้าง แล้วเขียนเป็นรายงานส่งครู อีกอย่างครูขออย่าเรื่องมารยาทชาวพุทธที่พึงปฏิบัติต่อพระสงฆ์ เพราะวันนี้เราไปวัด เราต้องเจอพระสงฆ์ เมื่อเจอพระสงฆ์เราต้องปฏิบัติอย่างไร

“ยกมือไหว้ทำความเคารพครับ” เอกตอบ

“เวลาเดินสวนทางกับพระสงฆ์ให้หลีกทางและหยุดเพื่อให้ท่านเดินไปก่อนค่ะ” แก้วกล่าวตอบ

“เวลาเข้าไปหาท่านให้กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้งครับ” มณีตอบ

“เออละ แสดงว่านักเรียนเข้าใจดีว่าวิธีปฏิบัติต่อพระสงฆ์เป็นอย่างไร ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธ เวลาไปวัดควรทำตัวอย่างไร”

“ไม่ส่งเสียงดังค่ะ” ฟ้าตอบ

“ไม่ทำลายหรือทำความสกปรกให้กับวัดครับ” เอนกตอบ

“เวลาไปวัดต้องแต่งตัวให้สุภาพเรียบร้อยครับ” อนุชาตอบ

“แล้วพวกเราแต่งตัวกันเรียบร้อยหรือยัง” ครูถามหลังคำตอบของอนุชา

“เรียบร้อยครับ/ค่ะ” นักเรียนตอบพร้อม ๆ กัน

“ไปได้” ครูกล่าวหลังจากชี้แจงให้นักเรียนทราบวิธีปฏิบัติก่อนที่จะนำนักเรียนทั้งหมดออกเดินทางไปวัด ที่วัดมีพระสงฆ์คอยให้ความรู้ที่วัดแล้ว เมื่อครูและนักเรียนไปถึงวัด พระสงฆ์ได้กล่าวชื่นชมคุณครูที่พานักเรียนมาทัศนศึกษาที่วัดว่า เป็นการส่งเสริมให้เด็กมารู้จักวัด และพระพุทธศาสนาเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมประการหนึ่ง จากนั้นได้พูดถึงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัดและประวัติวัดให้นักเรียนได้ทราบ พร้อมทั้งประกาศเชิญชวนให้นักเรียนได้มาเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่วัดได้จัดขึ้น

การเรียนธรรมศึกษา เป็นการเรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก เปิดเรียนวันเสาร์ และอาทิตย์ แต่ละระดับชั้นถ้าใครสอบผ่านตามกติกาทางฝ่ายการศึกษาคณะสงฆ์มีใบประกาศนียบัตรรับรองให้ด้วย

การเข้าค่ายพระพุทธบุตร เป็นกิจกรรมการอบรมคุณธรรม มีทั้งระยะสั้น ๓-๕ วัน และระยะยาว ๗-๑๕ วัน เพื่อให้นักเรียนได้รู้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ทั้ง ภาควิชาปฏิบัติ คือ ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาทั่ว ๆ ไป และ ภาควิชาปฏิบัติ คือ กานั่งสมาธิฝึกจิตใจให้เย็นและทำงานเก่ง จะจัดกิจกรรมดังกล่าวทุกต้นเดือน หรือหากทางโรงเรียนต้องการจัดช่วงไหนให้ทางโรงเรียนแจ้งความประสงค์มา ทางวัดก็พร้อมจะจัดให้

ก่อนนำนักเรียนไปชมวัด พระท่านได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย ให้นักเรียนฟังว่า พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึกของชาวพุทธ การสวดมนต์ถือเป็นการบูชาคุณของพระรัตนตรัย คือ คุณพระพุทธ คุณพระธรรม และ คุณพระสงฆ์ เป็นหน้าที่ที่ชาวพุทธต้องกระทำ ประโยชน์จากการสวดมนต์ คือ จะทำให้เราเป็นคนมีสติปัญญาดี มีความจำดี ดังนั้น หากนักเรียนคนใดต้องการเรียนหนังสือเก่งก็ต้องขยันสวดมนต์บ่อย ๆ “ใครบ่สวดมนต์ก่อนนอนช่วยยกมือขึ้น” พระสงฆ์ถาม

นักเรียนต่างพร้อมใจกันยกมือ

“เอาละเก่งมาก” พระสงฆ์กล่าวชม จากนั้นก็นำนักเรียนเดินทัศนศึกษาสถานที่สำคัญของวัด

ก่อนกลับโรงเรียน พระสงฆ์บอกให้พวกเราช่วยกันบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์วัด โดยการช่วยกันเก็บขยะซึ่งสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับนักเรียนเป็นอย่างมาก หลายคนบอกว่า จะกลับมาเที่ยววัดอีก เพราะมีความสุขสบายใจ

ใบงาน

เรื่อง หน้าทีชาวพุทธ

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนหน้าทีชาวพุทธมาพอเข้าใจ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

ผ่าน

ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ชาวพุทธตัวอย่าง

แนวคิดหน่วยการเรียนรู้

การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาควรแก่การยกย่องสรรเสริญ และควรนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง ในขั้นนี้ได้นำเอาพระราชประวัติของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมาศึกษาเพื่อจะได้ทราบแบบอย่างของชาวพุทธที่ดี

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (พระบิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบันของไทย)

วันนี้วันเสาร์ แม่ชวนแก้วเกล้าไปเยี่ยมเพื่อนของคุณแม่ที่โรงพยาบาลศิริราช แก้วเกล้าตื่นเต้นที่จะได้ไปโรงพยาบาลศิริราชอีกครั้ง

“เราไปกราบพระบรมอนุสาวรีย์พระบิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบันของไทยกันก่อนนะลูก แล้วค่อยขึ้นไปเยี่ยมป้าจู้” แม่บอกแผนการพร้อมซื้อคนปวยให้แก้วเกล้าทราบ

“พระบิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบันของไทยคือใครหรือคะแม่” แก้วเกล้าถามด้วยความอยากรู้

“พระองค์ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีสรีนครินทร์ราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ประสูติเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๔ พระองค์ทรงเข้ารับการศึกษาทั้งในประเทศและนอกประเทศ ขณะที่ทรงพระเยาว์ พระชนมายุ ๑๓ พรรษา ได้ผนวชเป็นสามเณรศึกษาพระพุทธานุศาสตร์ พระองค์ทรงมีความรู้และได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศชาติ จนเป็นที่พึ่งของปวงชนชาวไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการแพทย์ พระองค์ทรงทราบปัญหาว่าประเทศไทยของเรายังขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์อยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับเครื่องมือทางการแพทย์ก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเหมือนประเทศอื่น ๆ ที่เจริญแล้ว ซึ่งทำให้พระองค์หันมาสนพระทัยการแพทย์ของประเทศมากขึ้น

ภายหลังพระองค์ได้เสด็จไปศึกษาต่อด้านการแพทย์ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และกลับมาพัฒนาการแพทย์ของไทยให้เจริญก้าวหน้ามาจนทุกวันนี้

พระองค์เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๗๒ รวมพระชนมายุได้ ๓๘ พรรษา ต่อมาเรียกวันนี้ว่า **วันมหิดล**

เมื่อวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ องค์การยูเนสโกประกาศยกย่องพระองค์ท่านให้เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมของโลก

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

“แม่คะ... นั้รูปสมเด็จย่ากับพระราชบิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบันของไทยใช่ไหมคะ”
แก้วเกล้าถามแม่ทันทีที่เห็นพระบรมฉายาลักษณ์ที่ทางโรงพยาบาลอภัยภูเบศรมาประดิษฐานไว้ที่มุข
กลางของตึก ระหว่างทางเดินขึ้นไปเยี่ยมป้าจู้

“ใช่จ๊ะ” แม่ตอบ

“พระองค์ทรงเกี่ยวข้อกันอย่างไรหรือคะแม่” แก้วเกล้าถาม

“สมเด็จย่าเป็นพระราชินีในสมเด็จพระราชบิดาจ๊ะ” แม่ตอบพร้อมอธิบายให้ฟังว่า

สมเด็จย่าหรือสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงมีพระนามเดิมว่า “สังวาลย์” ทรง
พระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓

พระองค์ทรงเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์และหญิงที่โรงพยาบาลศิริราช
และทรงได้รับทุนไปศึกษาต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งสองพระองค์ได้พบกันที่นี่ และทรงมีความ
รักต่อกันจึงได้เข้าอภิเษกสมรสในเวลาต่อมา ทรงมีพระราชโอรส พระราชธิดา ๓ พระองค์ คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

๒. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

๓. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

คุณลักษณะพิเศษของสมเด็จย่า คือ แม้จะประทับอยู่ในประเทศหรือต่างประเทศ ก็ยังยึด
มั่นในพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติไทยอยู่ตลอดโดยศึกษาหลักคำสอน
พระพุทธศาสนาทั้งส่วนที่เป็นหลักการ และวิธีปฏิบัติซึ่งพระองค์ทรงฝึกปฏิบัติจิตเจริญปัญญาทรง
มีประสบการณ์การฝึกวิปัสสนามากโดยเฉพาะทรงฝึกวิปัสสนาที่วัดมหาธาตุฯ (ท่าพระจันทร์)
พระองค์ทรงเป็นพุทธศาสนิกชนที่เป็นแบบอย่างในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

คุณูปการที่สมเด็จย่าทรงมีต่อประชาชนชาวไทยมากมาย พระองค์ทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์
เคลื่อนที่ให้บริการการรักษาพยาบาลแก่ประชาชน ที่เรียกย่อ ๆ ว่า พอ.ส. ลูกเคยได้ยินหรือเปล่า
แม่ถามแก้วเกล้าเพื่อเป็นการยืนยันว่าเข้าใจในสิ่งที่เล่ามา

“ได้ยินคะ... ลูกเคยได้ยินเขาประกาศทางโทรทัศน์บ่อย ๆ” แก้วเกล้าตอบ พร้อมกับบอกแม่ว่า

“คุณครูที่โรงเรียนสอนว่า ทั้งสองพระองค์ทรงเป็นชาวพุทธตัวอย่างที่น่าเอาหลักคำสอน
ทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนประสบความสำเร็จ และสร้างความเจริญ
ให้กับประเทศชาติด้วย”

“แล้วแก้วเกล้ารู้ไหมว่า ทั้งสองพระองค์ทรงเป็นแบบอย่างแห่งคุณธรรมข้อใด” แม่ถาม

“ ความเมตตาละ” แก้วเกล้าตอบ

“ ถูกต้องลูก... เพราะอาศัยความเมตตาของทั้งสองพระองค์ ประชาชนชาวไทยจึงมี
สุขภาพสมบูรณ์โดยถ้วนหน้า แม้แต่ประชาชนในชนบทห่างไกลก็มีโอกาสได้รับการดูแลอย่าง
ทั่วถึง ซึ่งทั้งสองพระองค์ทรงได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพุทธศาสน
สุภาษิตที่ว่า โลโก ปัตถัมภิกา เมตตา : เมตตาธรรมค้ำจุนโลก” แม่กล่าวชมลูกสาวพร้อม
สรุปหลักแห่งคำสอนให้ฟัง ก่อนที่สองแม่ลูกจะเข้าไปเยี่ยมป้าจู้

ใบงาน
เรื่อง ชาวพุทธตัวอย่าง

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแบบอย่างที่ได้จากการศึกษาเรื่องชาวพุทธตัวอย่าง

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก

.....

.....

.....

.....

.....

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

การบริหารจิตและการเจริญปัญญา

แนวคิดหน่วยการเรียนรู้

ธรรมชาติแห่งจิตของมนุษย์ เป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนกวัดแกว่งอ่อนไหวไปตามอารมณ์ที่เข้ามากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ มีทั้งยินดีพอใจ เป็นต้น เมื่อจิตยินดีก็นำไปสู่ความพอใจ เมื่อจิตไม่ยินดีก็ก่อให้เกิดความไม่พอใจลักษณะของจิตที่อ่อนไหวไปตามอารมณ์ดังที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นจิตไม่เข้มแข็ง อ่อนแอ ไม่เป็นอิสระมีความทุกข์บีบคั้นไม่เหมาะแก่การทำงาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องฝึกบริหารและการเจริญจิตให้มีคุณภาพเข้มแข็งตามวิธีการในพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาจิตให้ตั้งมั่นและให้หลุดพ้นจากอาสวกิเลส

ปฏิบัติธรรมฝึกสติและสัมปชัญญะ

วันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปี เป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน

ปีนี้ทางโรงเรียนของแก้วเกล้ากำหนดเอาวันที่ ๔ ธันวาคม เป็นวันบำเพ็ญพระราชากุศล ถวายแด่พระองค์ท่านตามกำหนดการมีการบริหารจิตและเจริญปัญญาในช่วงเช้าด้วย โดยทางโรงเรียนนิมนต์พระจากวัดใกล้เคียงโรงเรียนมาให้ความรู้แก่นักเรียน

เมื่อถึงเวลา ประธานสงฆ์ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสวดมนต์ให้พระสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย ท่านกล่าวว่า พระรัตนตรัย คือ แก้ว ๓ ประการ เป็นแก้วที่มีค่ามีราคาของชาวพุทธ ดังนั้นชาวพุทธต้องหวงแหนดูแลรักษาแก้วนี้ให้ดี อย่าให้แตกชำรุดเสียหาย เพราะการรักษาแก้วก็คือการรักษาใจแก้วแตกก็เหมือนใจแตกหรือฟุ้งซ่าน การสวดมนต์ให้พระนอกจากจะเป็นการฝึกใจไม่ให้ฟุ้งซ่านแล้ว ยังเป็นวิธีหนึ่งในการรักษาแก้ว ๓ ประการ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ให้คงอยู่ตลอดไป เพราะเวลาสวดมนต์จิตใจของเราจดจ่ออยู่กับบทสวดมนต์ รู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่ากำลังสวดมนต์อย่างนี้เรียกว่า มีสติ การที่เราสวดไม่ผิด เพราะระลึกได้ว่าตอนนี้กำลังสวดบทนี้ ต่อไปต้องสวดบทไหน การระลึกได้แบบนี้ เรียกว่า มีสัมปชัญญะ เมื่อพระสงฆ์อธิบายนเสร็จก็กล่าวเชิญชวนให้นักเรียนร่วมกันสวดมนต์ให้พระสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยว่า...

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะฯ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะฯ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะฯ

อะระหัง สัมมาสัมพุทธโ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิฯ(กราบ)

สรวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นมัสสามิฯ(กราบ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นมามิฯ(กราบ)

วิธีบริหารจิตและการเจริญปัญญา

หลังสวดมนต์จบแล้ว พระสงฆ์ได้สอนวิธีฝึกบริหารจิตแก่นักเรียน ดังนี้

๑. ทำนั่ง

ให้นั่งแบบขัดสมาธิ (ผู้หญิงหากไม่สะดวกก็นั่งพับเพียบ) การนั่งแบบขัดสมาธิ คือ นั่งตัวตรง เอาเท้าขวาทับเท้าซ้าย เอามือขวาทับมือซ้าย นั่งแบบสบาย ๆ ไม่ยืดหรือหดตัวจนรู้สึกผิดปกติ แล้วหลับตาลง

๒. วิธีการฝึกบริหารจิต

ให้กำหนดลมหายใจเข้าออก ให้รู้ตลอดเวลาว่าเรากำลังหายใจเข้า และหายใจออก ท่านแนะนำเพิ่มเติมว่า เพื่อการฝึกจิตใจให้ได้ความสงบเร็วขึ้น อาจกำหนดไปด้วยว่า เวลาหายใจเข้าให้ภาวนาในใจว่า พุท และเวลาหายใจออกให้ภาวนาว่า โธ

“ พระอาจารย์ครับ... เราภาวนาพองหนอ ยุบหนอ ได้ไหมครับ ” ชัยยันต์ถาม

“ ได้ กำหนดลักษณะอาการพองและยุบของท้องในเวลาหายใจเข้า และหายใจออกก็ได้ ขณะที่หายใจเข้าอาการที่ท้องของเราจะพองขึ้น เราก็ภาวนาว่า “พองหนอ” เวลาหายใจออกอาการท้องของเราจะยุบลง เราก็ภาวนาว่า “ยุบหนอ” การจะกำหนดว่า พุท-โธ- หรือ พองหนอ-ยุบหนอ ก็ได้ทั้งนั้นตามความถนัดของแต่ละคน สิ่งที่สำคัญที่สุด ถ้าทุกคนตั้งใจฝึกฝนจริง ๆ สามารถพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพได้อย่างแน่นอน ” พระท่านตอบคำถามชัยยันต์ พร้อมอธิบายให้ทุกคนได้เข้าใจในวิธีการปฏิบัติ

การยืน การเดิน การนั่ง การนอนก็เหมือนกัน เราต้องพยายามเอาสติไปกำหนดหรือภาวนาตลอดเวลา เช่น ขณะเดินก้าวขาขวา ก็ภาวนาว่า ขวาย่างหนอ ขณะก้าวเดินขาซ้าย ก็ภาวนาว่า ซ้ายย่างหนอ หรือพูดสั้น ๆ ว่า ขวาหนอ ซ้ายหนอ หรือ ขวา – ซ้าย ก็ได้ ถ้าหากเราได้บ่อย ๆ หรือ ตลอดเวลา เราจะเป็นคนมีสติดี คิดนึกอะไรได้รวดเร็ว ไม่หลงลืม คนมีสติก็คือคนที่มีความจำดี คนที่มีความจำดี จำแม่น จำเก่ง ก็เป็นคนมีปัญญา

ดังนั้น การฝึกบริหารจิตก็คือ การฝึกตนเองให้เป็นคนมีปัญญานั้นเอง เอาละ...ต่อไปนี่เราจะได้ฝึกปฏิบัติบริหารจิตและเจริญปัญญาเป็นเวลา ๑๕ นาที พระสงฆ์ได้สรุปความสำคัญของการบริหารจิตก่อนให้สัญญาณนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติต่อไป

หลังจากครบเวลาที่กำหนด พระสงฆ์นำพวกเรากล่าวคำแผ่เมตตา ท่านบอกว่าพระพุทธศาสนายกย่องความเมตตาว่า เป็นธรรมที่ช่วยคุ้มครองโลก ดังพุทธศาสนสุภาษิตว่า โลโก ปัตถัมภิกา เมตตา แปลว่า เมตตาธรรมค้ำจุนโลก สังเกตได้ง่าย พวกเรามีความรู้ได้ เพราะ

อาศัยความเมตตาของครูอาจารย์มีชีวิตรอดได้ก็เพราะอาศัยความเมตตาของคุณพ่อคุณแม่ และที่สำคัญการที่เรามีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดถือก็เพราะอาศัยความเมตตาของพระพุทธเจ้าที่เราเรียกว่า **พระกรุณาคุณ** ซึ่งเป็นหนึ่งใน**พุทธคุณ ๓** คือ พระปัญญาคุณ พระกรุณาคุณ และพระบริสุทธิคุณ ... พระสงฆ์อธิบายก่อนที่จะให้นักเรียนกล่าวคำแม่เมตตาพร้อมกันว่า...

ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอุทิศผล
บุญกุศลนี้แผ่ไปให้ไพศาล
ถึงบิดามารดาครูอาจารย์
ทั้งลูกหลานญาติมิตรสนิทกัน
คนเคยร่วมเคยรักสมัครใคร่
ขอให้ได้ส่วนกุศลผลของฉัน
ทั้งเจ้ากรรมนายเวรและเทวัญ
ขอทุกท่านได้กุศลผลบุญเทอญ

หลังกล่าวคำเมตตาเสร็จ แก้วเกล้ามีความสุขอย่างบอกไม่ถูก โดยเฉพาะการเข้าร่วมพิธีกรรมในวันนี้ นอกจากได้รู้เรื่องการบริหารจิตแล้ว ยังได้ทำความดีถวายแด่พระเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูรอีกด้วย ขอพระองค์ทรงพระเจริญ แก้วเกล้ากล่าวพร้อมยกมือประนมขึ้นเหนือศีรษะ

เรื่อง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา(๑)

คำชี้แจงให้นักเรียนเขียนบรรยายขั้นตอนการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามพอเข้าใจ

[illegible]

(.....)

ใบงาน

เรื่อง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา(๒)

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดรูปตัวเองนั่งสมาธิ แล้วบรรยายความรู้สึกที่ได้จากการนั่งสมาธิ

คำบรรยาย

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

แนวคิดหน่วยการเรียนรู้

ศาสนพิธี ซึ่งเป็นพิธีกรรมในพระพุทธศาสนานั้น เป็นส่วนที่ช่วยจรรโลงใจและเป็นรูปแบบปฏิบัติที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของคนให้เข้าสู่หลักธรรมได้ นอกจากนั้นก่อให้เกิดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามต่าง ๆ ของชาติไทย ดังนั้นชาวพุทธจึงควรให้ความสำคัญกับศาสนพิธี และหากจะเปรียบศาสนพิธีกับต้นไม้ก็คงเปรียบได้ดั่งเปลือกหรือกระพี้ของต้นไม้ ซึ่งเปลือกไม้หรือกระพี้ของต้นไม้ไม่สามารถที่จะช่วยหล่อหุ้ม และหล่อเลี้ยงต้นไม้แก่นไม้ให้อยู่ได้และเติบโตได้ฉันใด ศาสนพิธีก็สามารถที่จะช่วยหล่อหุ้มและหล่อเลี้ยงแก่นธรรมให้อยู่ได้ฉันนั้น

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ชั่วโมงที่ผ่านมาครูได้มอบหมายให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าและทำรายงานเรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและกำหนดให้นักเรียนออกมารายงานหน้าชั้นเรียนในชั่วโมงนี้

นักเรียนทุกคนต่างตื่นเต้นและดีใจ บางคนใจเต้นเร็วผิดปกติ เพราะไม่เคยออกไปพูดหน้าชั้นซึ่งรู้สึกประหม่าและกลัว

เพื่อนคนอื่น ๆ ได้รายงานประวัติความเป็นมาของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้เพื่อร่วมห้องฟังแล้ว วันนี้จึงเป็นหน้าของแก้วเกล้าที่จะรายงานเรื่อง **วิถีปฏิบัติตนและการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา**

“ สวัสดิ์ดีคะคุณครู และเพื่อน ๆ ทุกคน” แก้วเกล้าเริ่มต้นการกล่าวรายงาน

“ เพื่อน ๆ คงทราบแล้วนะคะว่า วันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีทั้งหมด ๔ วัน ดิฉันขอทบทวนให้ฟัง ดังนี้คะ” แก้วเกล้ากล่าวอารัมภบทก่อนจะกล่าวต่อว่า...

วันมาฆบูชา ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ วันนี้จะอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีจะเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์แก่พระสงฆ์สาวก จำนวนมากถึง ๑,๒๕๐ รูป ที่มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมายที่วัดเวฬุวัน กรุงราชคฤห์เราเรียกวันนี้ว่า **วันจาตุรงคสันนิบาต** และถือว่า เป็นวันพระธรรม รายละเอียดเพื่อน ๆ ได้ทราบแล้ว

วันวิสาขบูชา ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ วันนี้ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี วันวิสาขบูชาเป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และวันคล้ายวันปรินิพพานของพระพุทธเจ้าเราถือว่าเป็นวันพระพุทธ

วันอัฐมิบูชา ตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ วันนี้เป็นวันคล้ายวันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระของพระพุทธเจ้า จัดขึ้นหลังวันวิสาขบูชา ๘ วัน

วันอาสาฬหบูชา ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ วันนี้อ่านว่า อา-สาน-หะ-บุ-ชา เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศธรรมเป็นครั้งแรก ที่เรียกว่า **ปฐมเทศนา** และพระธรรมเทศนา

กัณฑ์แรกชื่อว่า **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร** ผลของการแสดงธรรมในครั้งนั้นมีผลทำให้เราได้มีพระพุทธรูปสนับทึบกันในปัจจุบันนี้ วันอาสาฬหบูชาจะอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคมของทุกปี เราถือว่าเป็น**วันพระสงฆ์** เพราะวันนี้เป็นวันที่มีพระสงฆ์เกิดขึ้นในโลกเป็นครั้งแรก และพระสงฆ์รูปแรกชื่อว่า **พระอัญญาโกณฑัญญะ**

ส่วน**วันธัมมสวนะ** หรือ **วันพระ** นั้น มีทุกเดือน เดือนละ ๔ วัน คือวันขึ้น ๘ ค่ำ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันแรม ๘ ค่ำ และวันแรม ๑๕ ค่ำ แต่บางเดือนก็เป็นวัน ๑๔ ค่ำนะคะ เขาเรียกว่าวัน เดือนขาด ส่วนจะขาดอย่างไรก็ต้องไปถามอาจารย์ช่วงโมงวิทยาศาสตร์คะ... แก้วเกล้ากล่าวเสริมก่อนจะรายงานต่อว่า วันธัมมัสสวนะ เป็นวันที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ชาวพุทธได้มีโอกาสทำบุญ บำเพ็ญกุศล และศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระองค์

“การปฏิบัติตนในวันสำคัญทั้งหมดตามที่กล่าวมา มีหลักปฏิบัติที่ชาวพุทธพึงปฏิบัติดังต่อไปนี้คะ..

หนึ่ง ทำบุญตักบาตร หรือนำภัตตาหาร (อาหาร) ไปถวายพระสงฆ์อาจเป็นที่วัดหรือตามสถานที่ที่ตัวเองสะดวก แล้วกรวดน้ำแผ่เมตตาอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับและแก่สรรพสัตว์ด้วย

สอง บริจาค ให้นาน แก่ผู้ที่ย่อยโอกาสให้สังคม

สาม การปล่อยตัว เช่น โค กระบือ นก ปลา เป็นต้น

สี่ ฟังธรรม รักษาศีล ๕ หรือ ศีล ๘ เป็นต้น

ห้า ฝึกจิตใจให้มีพลัง โดยการทำสมาธิหรือทำกัมมัฏฐาน หรือการบริหารจิตเจริญปัญญาที่เราเรียนผ่านมาแล้วนั้นแหละคะ

หก นำดอกไม้ธูปเทียนไปเวียนเทียนที่พุทธศาสนสถานต่าง ๆ เช่น ที่วัด หรือ ที่พุทธมณฑล หรือสถานที่ที่วัดจัดให้

“ รายงานของดิฉันก็จบเพียงเท่านี้คะ... หวังว่าเพื่อน ๆ คงจะได้ประโยชน์บ้างไม่มากก็น้อยอย่าลืมนะคะว่า ปลายเดือนนี้เป็นวันอาสาฬหบูชา ขอเชิญชวนเพื่อน ๆ ไปทำบุญ โดยการละการทำ ความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตใจของเราให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง เหมือนคำสอนเรื่อง โอวาทปาติโมกข์ แล้วพวกเราจะได้เป็นคนดี และเรียนหนังสือเก่ง ๆ ขอบคุณคะ” แก้วเกล้าจบการรายงานพร้อมกับเสียงปรบมือของเพื่อน ๆ ก่อนสัญญากริ่งหมดช่วงโมงเรียนวิชาพระพุทธศาสนาดังขึ้น

ใบงาน

เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนลากเส้นโยงความสัมพันธ์ของข้อความที่กำหนดให้

ชุดที่ ๑

วันวิสาขบูชา	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓
วันมาฆบูชา	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖
วันอาสาฬหบูชา	วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖
วันอัฐมีบูชา	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘
	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑๕ ค่ำ
	วันขึ้น ๘ ค่ำ และวันแรม ๘ ค่ำ

ชุดที่ ๒

วันวิสาขบูชา	วันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมครั้งแรก
วันมาฆบูชา	วันคล้ายวันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระของพระพุทธเจ้า
วันอัมมัสสวนะ	วันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า
วันอาสาฬหบูชา	วันคล้ายวันที่พระสงฆ์มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย
วันอัฐมีบูชา	วันที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้นให้ชาวพุทธได้ฟังธรรม
	วันที่ทางราชการกำหนดให้เป็นวันหยุด
	วันที่ชาวพุทธจะได้มีโอกาสไปเวียนเทียนที่วัด
	วันที่พระสงฆ์อยู่จำพรรษา

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ศาสนาพิธี

งานวันเกิดโรงเรียน

วันที่ ๒๕ ตุลาคมของทุกปี เป็นวันคล้ายวันก่อตั้งโรงเรียน หรือที่เรียกว่า วันเกิดโรงเรียน ปีนี้มีการจัดงานเช่นทุกปี โดยอาจารย์ใหญ่ได้มอบหมายให้นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๔ ดูแลเรื่องศาสนาพิธี

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ได้ตกลงกันจัดทำนิทรรศการแสดงเกี่ยวกับขั้นตอนศาสนาพิธีของงาน พร้อมทั้งคำอาราธนาศีล คำอาราธนาธรรม คำอาราธนาพระปริตร และคำกล่าวถวายทานที่สำคัญ ๆ รวมถึงมรรยาทชาวพุทธที่พึงปฏิบัติต่อพระสงฆ์

เมื่อถึงวันงาน แก้วเกล้าได้รับมอบหมายให้เป็นพิธีกรกล่าวต้อนรับผู้ปกครองและแขกที่มาร่วมงาน พร้อมทั้งแจ้งลำดับขั้นตอนการทำบุญในวันเกิดโรงเรียนให้ที่ประชุมทราบ และชักชวนสรวางความเข้าใจในการปฏิบัติต่อพระสงฆ์

เมื่อถึงเวลา แก้วเกล้าได้เรียนเชิญอาจารย์ใหญ่เป็นประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย จากนั้นวิชาได้เป็นตัวแทนของนักเรียนกล่าวคำอาราธนาศีล พร้อมกล่าวเชิญชวนผู้ปกครองให้กล่าวพร้อมกันว่า...

คำอาราธนาศีล ๕

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะสีลานิ ยาจามะ
ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะสีลานิ ยาจามะ
ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะสีลานิ ยาจามะ
หลังจากรับศีลเสร็จแล้ว อำนาจเป็นตัวแทนนักเรียนกล่าวเชิญชวนผู้ปกครองกล่าวคำอาราธนาธรรม พร้อมกันว่า...

คำอาราธนาธรรม

พรัมมา จะ โลกาธิปติ สะหัมปะติ กัตถัญชะลိ อ้นธิวะรัง อะยาจะละ สันติระ สัตตาป
ประชักกะชาติกา เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง

วันนี้พระสงฆ์ได้แสดงธรรมเรื่องความสามัคคี พร้อมกล่าวชมว่าพวกเรามีความสามัคคีกันดีมาก เห็นได้จากการแบ่งหน้าที่กันทำงานในวันนี้ ผู้ปกครองก็มีความสามัคคีกันเป็นอย่างดีมาร่วมงานกันอย่างเนืองแน่น และเพราะความสามัคคีนี้แหละจึงทำให้งานวันนี้สำเร็จลุล่วงลงไปได้ การทำงานใหญ่จะไม่สำเร็จได้เลยหากผู้ทำไม่มีความสามัคคี นี่แสดงว่าเราได้ยึดเอาคำสอนในพุทธศาสนาสุภาสิตว่า “สุขา สังฆัสสะ สามัคคี แปลว่า ความพร้อมเพรียงของหมู่ทำให้เกิดความสุข”

ใบงาน
เรื่อง ศาสนพิธี

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนคำอาราธนาตามที่กำหนดให้มาให้ถูกต้อง

คำอาราธนาศีล

.....

.....

.....

คำอาราธนาพระปริตร

.....

.....

.....

คำอาราธนาธรรม

.....

.....

.....

ศาสนพิธี หมายถึง

.....

.....

.....

สรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

ผ่าน

ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

สรุปผลการประเมินผลการเรียนรู้

หน่วยพระสงฆ์

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง : ให้ผู้ประเมินเขียนเครื่องหมาย / ในช่องผลการประเมิน

ผลการเรียนรู้	ผลการประเมิน	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน
ใบงาน เรื่อง หน้าทีชาพุทธ		
ใบงาน เรื่อง ชาวกุณฑลตัวอย่าง		
ใบงาน เรื่อง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา(๑)		
ใบงาน เรื่อง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา(๒)		
ใบงาน เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา		
ใบงานเรื่อง ศาสนพิธี		

หมายเหตุ นักเรียนต้องผ่านทุกใบงานจึงจะถือว่าผ่าน

สรุปผลการประเมิน

☐ ผ่าน

☐ ไม่ผ่าน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

แบบทดสอบมี ๔๕ ข้อ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนามี ๓ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ : หน่วยพระพุทธ จำนวน ๑๕ ข้อ(ข้อ ๑ – ๑๕)

ตอนที่ ๒ : หน่วยพระธรรม จำนวน ๑๕ ข้อ(ข้อ ๑๖ – ๓๑)

ตอนที่ ๓ : หน่วยพระสงฆ์ จำนวน ๑๕ ข้อ(ข้อ ๓๒ – ๔๐)

คำสั่ง: ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย + ทับหน้าข้อ ก,ข,ค และ ง ที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

ตอนที่ ๑ หน่วยพระพุทธ

๑. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันไหนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ คือสอนให้

ละชั่ว ทำดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์

ก. วันมาฆบูชา

ข. วันวิสาขบูชา

ค. วันอัฐมีบูชา

ง. วันอาสาฬหบูชา

๒. ข้อใดเป็นองค์ประกอบของพระรัตนตรัย

ก. พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ข. พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก

ค. พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

ง. ศีล สมาธิ ปัญญา

๓. วันที่พระสงฆ์เกิดขึ้นครั้งแรก ตรงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันใด

ก. วันมาฆบูชา

ข. วันวิสาขบูชา

ค. วันอัฐมีบูชา

ง. วันอาสาฬหบูชา

๔. นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ก. ไปเที่ยวกับครอบครัวฉลองวันหยุดเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ข. ไปทำบุญฟังเทศน์ที่วัดกับครอบครัวเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ค. ไม่ต้องทำอะไรพักผ่อนอยู่กับบ้านดูหนังการ์ตูนเรื่องที่ชอบ

- ง. ตั้งใจปฏิบัติตนให้เป็นคนดีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
๕. ความหมายของคำว่า “ชาดก” ตรงกับข้อใด
- ก. นิทานธรรมะในพระพุทธศาสนา
- ข. นิทานธรรมะในพระพุทธศาสนาส่วนที่เป็นประวัติของพระพุทธเจ้า
- ค. นิทานธรรมะในพระพุทธศาสนาส่วนที่เป็นประวัติในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
- ง. นิทานธรรมะในพระพุทธศาสนาส่วนที่เป็นประวัติของพระสาวกของพระพุทธเจ้า
๖. หลักการศึกษาสำคัญประการหนึ่งของพระพุทธเจ้าตรงกับข้อใด
- ก. การเป็นนักสังเกตจากสิ่งที่ทรงพบเห็น และพยายามหาคำตอบ
- ข. การอดทนต่อการเรียนการศึกษา
- ค. การแสวงหาแต่อาจารย์ที่ดีและเก่ง
- ง. การเชื่อฟังและทำตามที่ครูอาจารย์ได้สั่งสอน
๗. นักเรียนสามารถแสดงความกตัญญูต่อประเทศชาติด้วย...
- ก. การปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ
- ข. การปฏิบัติตนตามกฎหมายของบ้านเมือง
- ค. การปฏิบัติตนตามคำสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์
- ง. ถูกทุกข้อ
๘. วันแห่งความรักในพระพุทธศาสนาตรงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันใด
- ก. วันมาฆบูชา
- ข. วันวิสาขบูชา
- ค. วันอัฐมีบูชา
- ง. วันอาสาฬหบูชา
๙. การทำบุญในข้อใดถือเป็นการทำบุญเป็นพิเศษในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ก. การทำบุญตักบาตรตอนเช้า และไปฟังเทศน์ที่วัด
- ข. การปล่อยนก ปล่อยปลา และไปสวดมนต์ไหว้พระที่วัด
- ค. การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวันนั้น ๆ และไปเวียนเทียนที่วัดใกล้บ้าน
- ง. ถูกทุกข้อ
๑๐. การที่เราได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาเพราะอาศัยพระคุณข้อใดของพระพุทธเจ้า
- ก. พระปัญญาคุณ
- ข. พระบริสุทธิคุณ

- ค. พระกรุณาคุณ
- ง. พระธรรมคำสอน
๑๑. ข้อใดที่แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน
- ก. คนไทยมีความสามัคคี รักใคร่ กลมเกลียว เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- ข. คนไทยคนโอบอ้อมอารี ยิ้มแย้ม แจ่มใส
- ค. คนไทยมีเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมเป็นแบบอย่างเฉพาะตัว
- ง. ถูกทุกข้อ
๑๒. ข้อใดเป็นการแสดงความกตัญญูทวดที่ต่อประเทศชาติ
- ก. ร่วมใจกันเดินขบวนต่อต้านรัฐบาล
- ข. ร่วมใจกันใช้ชีวิตอย่างประหยัด
- ค. ร่วมใจกันซื้อคอมพิวเตอร์เล่นเกมไว้ประจำบ้าน
- ง. ร่วมใจกันใช้สินค้าจากเมืองนอก
๑๓. ข้อใดแสดงถึงการทำบุญ
- ก. เก่งชวนเพื่อนไปตกปลาที่สระน้ำใกล้วัด
- ข. ก้อยบอกเพื่อนว่าถึงวันเกิดค่อยทำบุญ
- ค. เก๋แสดงความยินดีกับการตกบาตรของเพื่อนเสมอ
- ง. แกมชอบไปยิงนกทุกวันหยุด
๑๔. นักเรียนสามารถแสดงความกตัญญูทวดที่ต่อครูอย่างไร ที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของนักเรียน
- ก. ซื้อหาสิ่งของที่มีค่าและที่ครูชอบมามอบให้ครู
- ข. ยิ้ม ไหว้ และทักทายทุกครั้งที่พบครู
- ค. เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของครู
- ง. ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองกับครู
๑๕. ข้อใดคือชื่อของพระอัครสาวก
- ก. พระอัญญาโกณฑัญญะ – พระสารีบุตร
- ข. พระสารีบุตร – พระมหาโมคคัลลานะ
- ค. พระมหาโมคคัลลานะ – พระอุรุเวลากัสสปะ
- ง. พระอุรุเวลากัสสปะ – พระคยาภิสา

ตอนที่ ๒ หน่วยพระธรรม

๑๖. ข้อใดเป็นวิธีการศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด

- ก. ต้องศึกษาแบบท่องจำให้ขึ้นใจแล้วนำไปบอกให้ผู้อื่นรู้ตาม
- ข. ศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
- ค. ศึกษาจากพระธรรมเทศนาที่พระสงฆ์แสดงให้ฟังในวันธรรมสวนะ
- ง. เลือกศึกษาเฉพาะหลักธรรมที่ตนเองสนใจ

๑๗. การปฏิบัติตนตามข้อใด เป็นการปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีลข้อที่ ๑

- ก. กานดาให้อาหารสุนัขที่เลี้ยงไว้ในบ้าน
- ข. อนุคนำสุนัขที่เลี้ยงไว้ไปรักษา
- ค. ปรีชาช่วยเหลือสัตว์ที่ได้รับบาดเจ็บ
- ง. ชาตรีไม่เคยทำร้ายสัตว์ หรือรังแกสัตว์ให้ได้รับบาดเจ็บเลย

๑๘. วันชยพุดโกหกเพื่อไม่ให้แม่ทำโทษ นักเรียนคิดว่าการกระทำของวันชยถูกต้องหรือไม่

- ก. ถูกต้อง เพราะวันชยสามารถเอาตัวรอดได้ไม่ต้องถูกแม่ตี
- ข. ถูกต้อง เพราะแสดงว่าวันชยเป็นคนเก่งสามารถพุดโกหกให้แม่เชื่อได้
- ค. ไม่ถูกต้อง เพราะการพุดโกหกผิดเบญจศีลข้อที่ ๔
- ง. ไม่ถูกต้อง เพราะผิดหลักเบญจธรรมข้อที่ ๔

๑๙. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องใด ที่ได้ชื่อว่าเป็นธรรมที่คำจุนโลก

- ก. ความสามัคคี
- ข. ความซื่อสัตย์
- ค. ความเมตตากรุณา
- ง. ความจงรักภักดี

๒๐. นักเรียนคิดว่า คนที่ถูกตำรวจจับข้อหาขายบ้า แสดงว่าคนนั้นเขาประพฤตินขาดหลักเบญจธรรมข้อใด

- ก. สัจจะ
- ข. สัมมาอาชีวะ
- ค. สติสัมปชัญญะ
- ง. เมตตากรุณา

๒๑. ข้อใดเป็นความหมายของพุทธศาสนสุภาษิต

- ก. หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

- ข. คติเตือนใจจากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา
- ค. หลักปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา
- ง. ถูกทุกข้อ

๒๒. องค์ประกอบของพระไตรปิฎก ตรงกับข้อใด

- ก. พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์
- ข. พระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม
- ค. พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา
- ง. ดอกไม้ ธูปเทียน

๒๓. คำสอนเรื่องละชั่ว ในโอวาท ๓ ตรงกับคำสอนเรื่องใดในสิกขา ๓

- ก. ศีล
- ข. สมาธิ
- ค. ปัญญา
- ง. เมตตา

๒๔. การกระทำของนักเรียนตามข้อใดที่เป็นผลของการฝึกสติ

- ก. วานิลากำลังคิดว่าพรุ่งนี้จะเป็นเที่ยวที่ไหนดี
- ข. สตอเบอร์ นึกได้ว่าลืมทำการบ้าน
- ค. เลมอนนึกอยู่เสมอว่าตอนนี้กำลังเขียนหนังสือ
- ง. ช็อกโกเลตนึกถึงเรื่องที่ครูสอนเมื่อวาน

๒๕. เมื่อนักเรียนเก็บกระเป๋าสตางค์ได้ นักเรียนควรทำอย่างไร

- ก. นำเงินที่เก็บได้ไปใช้ส่วนตัว เพราะว่าเราไม่ได้ลักขโมยใครมา
- ข. นำเงินที่เก็บได้ไปฝากธนาคาร เพราะเป็นเงินที่ได้โดยสุจริต
- ค. นำเงินไปมอบให้ครูประกาศหาเจ้าของ เพราะไม่ใช่กระเป๋าของเรา
- ง. นำเงินที่เก็บได้ไปบริจาคช่วยเหลือคนจน เพราะไม่ใช่เงินของเรา

๒๖. แวนดาชวนทั้งตั้งทดลองสิ่งเสพติด ถ้านักเรียนเป็นทั้งตั้งจะอย่างไร

- ก. ลองดูก็ดีเหมือนกันจะได้รู้ว่าสิ่งเสพติดเป็นอย่างไร จะได้ไปบอกเพื่อนได้
- ข. ลองตามที่เพื่อนชวน ไม่อยากขัดใจเพื่อน เดียวเพื่อนโกรธ
- ค. ลองดูเพราะเป็นของฟรี และลองเพียงครั้งเดียวก็ไม่ติดหรอก
- ง. ไม่ลองเด็ดขาด เพราะเป็นสิ่งไม่ดี และอาจทำให้ติดได้

๒๗. การกระทำของนักเรียนตามข้อใด ที่แสดงออกถึงความสามัคคี

- ก. นักเรียนร่วมกันโกหกครู เพราะไม่อยากเรียน
- ข. นักเรียนร่วมกันทำความสะอาดห้องเรียน เพราะจะเปิดเทอม
- ค. นักเรียนร่วมกันไล่สุนัขที่เข้ามาถ่ายมูลไว้ในโรงเรียน
- ง. นักเรียนร่วมกันแก้แค้นให้เพื่อนโดยการทำร้ายเพื่อนต่างโรงเรียน

๒๘. ลักษณะกฎแห่งกรรม ตรงกับข้อใด

- ก. นารีสอบได้คะแนนดีขึ้นกว่าเดิม เพราะขยันเรียน
- ข. นราถูกครูทำโทษ เพราะแกล้งเพื่อน
- ค. ณรงค์ ถูกแม่ตัดเงินค่าขนม เพราะถูกโกหก
- ง. ถูกทุกข้อ

๒๙. เมื่อเสร็จสิ้นการบริหารจิต(นั่งสมาธิ)แต่ละครั้ง เราควรทำกิจกรรมอะไรต่อไป

- ก. การแผ่เมตตาเพื่ออุทิศความดีที่ทำแก่ผู้อื่น
- ข. ทำกายบริหารแก้อาการปวดเมื่อย ที่นั่งเป็นเวลานาน
- ค. พักผ่อนตามอัธยาศัย
- ง. สวดมนต์ไหว้พระ เพื่อรักษาสมาธิให้อยู่ยาวนานๆ

ตอนที่ ๓ หน่วยพระสงฆ์

๓๐. ความหมายของพระไตรปิฎกตรงกับข้อใด

- ก. คัมภีร์ที่บรรจุคำสอนของพระพุทธศาสนา
- ข. คัมภีร์ที่บรรจุคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องพระวินัย
- ค. คัมภีร์ที่บรรจุคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องพระสูตร
- ง. คัมภีร์ที่บรรจุคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องพระอภิธรรม

๓๑. ข้อใดเป็นหน้าที่และบทบาทของพระสงฆ์

- ก. ดูแลรักษาและทำนุบำรุงวัด
- ข. ช่วยเหลือสงเคราะห์เลี้ยงดูเด็กกำพร้าและคนยากจน
- ค. เผยแผ่สืบทอดพระพุทธศาสนา
- ง. สวดมนต์ให้พรแก่ผู้นับถือศาสนาพุทธทุกคน

๓๒. ขณะทีนักเรียนยืนสนทนากันอยู่ มีพระสงฆ์เดินผ่านมานักเรียนควรทำอย่างไร

- ก. หยุดสนทนาและยืนตรงทำความเคารพ
- ข. หยุดสนทนาและยกมือไหว้ทำความเคารพ
- ค. ท่านเป็นพระที่เรารู้จักจึงพูดทักทายสนทนากับท่านอย่างเป็นกันเอง
- ง. หยุดสนทนาและรีบแยกย้ายกันเดินหนีไปทางอื่น

๓๓. ชาวพุทธสวดมนต์ไหว้พระเพื่อวัตถุประสงค์อะไร

- ก. เพื่อบวงสรวงพระรัตนตรัย
- ข. เพื่อยกย่องสรรเสริญ เชิดชู พระรัตนตรัย
- ค. เพื่อแสดงความกตัญญูทเวที่ต่อพระรัตนตรัย
- ง. เพื่อระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย

๓๔. การอาราธนาศีล เป็นการแสดงถึงความตั้งใจว่าเราจะทำอย่างไร

- ก. การตั้งใจในการรักษาศีล
- ข. การตั้งใจสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย
- ค. การตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา
- ง. การตั้งใจฟังพระสวดมนต์

๓๕. เมื่อนักเรียนต้องการให้พระสงฆ์แสดงธรรม นักเรียนต้องกล่าวคำอาราธนาบทใด

- ก. กล่าวคำอาราธนาธรรม
- ข. กล่าวคำอาราธนาศีล
- ค. กล่าวคำอาราธนาพระปริตร
- ง. กล่าวคำถวายไทยธรรม

๓๖. มุทิตา โกรธและโมโหให้เพื่อนที่ขอมาพูดล้อเลียน ถ้านักเรียนเป็นเพื่อนของมุทิตาจะแนะนำมุทิตาอย่างไร

- ก. แนะนำให้มุทิตาดำตอบเพื่อนที่มาล้อเลียน
- ข. แนะนำให้มุทิตาไปฟ้องครูให้ครูทำโทษเพื่อนที่มาพูดล้อเลียนเธอ
- ค. แนะนำให้เดินหนีไปอย่าเข้าใกล้เพื่อนคนที่ขอมาพูดล้อเลียนเธอ
- ง. แนะนำให้ทำใจเย็น ๆ อย่าโกรธ ไม่ต้องดำตอบ แต่ให้อภัยเขา

๓๗. ถ้านักเรียนฝึกสมาธิอยู่เสมอ จะส่งผลดีต่อการเรียนของนักเรียนอย่างไร

- ก. เรียนรู้ได้เร็วขึ้น
- ข. จดจำเนื้อหาได้แม่นยำมากขึ้น
- ค. เกิดทักษะในการทำงานมากขึ้น
- ง. มีความตั้งใจในการเรียนดีขึ้น

๓๘. ใคร ได้ชื่อว่าบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่วัดมากที่สุด

- ก. สมชาย เขียนข้อความช่วยกันรักษาความสะอาดบนกำแพง
- ข. สมชาติ ทิ้งขยะลงบนถังที่วัดจัดเตรียมไว้
- ค. สมศรี ระบายสีภาพที่เห็นว่ายังระบายไม่เสร็จบนกำแพง
- ง. สมศักดิ์ ปีนเจดีย์เพื่อถอนหญ้า

๓๙. ใครทำหน้าที่ชาวพุทธที่พึงปฏิบัติต่อพระสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม

- ก. ไชโยประนมมือขณะที่สนทนากับพระสงฆ์
- ข. ไชยศยืนตรงเมื่อมีพระสงฆ์เดินผ่าน
- ค. ไชยา นั่งก้มหน้านั่งอยู่กับที่เพื่อนแสดงการเคารพพระสงฆ์ที่เดินผ่านมา
- ง. ไชยันต์เดินหนีไปอีกทางหนึ่งเมื่อเห็นพระสงฆ์เดินผ่านมาทางตน

๔๐. ข้อใดเป็นคำขึ้นต้นของคำอาราธนาศีล

- ก. มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง ฯลฯ
- ข. มะยัง ภันเต ภัตตานิ ฯลฯ
- ค. วิปัตติ ปะฏิพาหะ สัพพะสัมปัตติสัทธียา ฯลฯ
- ง. พรัมมา จะ โลกา ธิปะติ สะหัมปะติ ฯลฯ

๔๑. ข้อใดเป็นครอบครัวชาวพุทธตัวอย่าง

- ก. พ่อแม่รักและตามใจในทุกอย่าง เพราะนกลูกคนเดียวของครอบครัว
- ข. พ่อแม่ถามเหตุผลทุกครั้งที่ขบขเงินซื้อขนม
- ค. พ่อแม่พาสว่างไปเที่ยววัดทุกวันสำคัญในพระพุทธศาสนา
- ง. พ่อแม่พาอนงค์ไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า เพราะสงสารที่น้องเรียนหนังสือหนัก

๔๓. ข้อใดตรงกับความหมายของคำว่า “พระสงฆ์”

- ก. สาวกผู้ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม
- ข. ชาวไทยที่ได้รับการอุปสมบทอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา
- ค. คนที่บวชในพระพุทธศาสนา
- ง. คนที่อยู่ในวัด

๔๔. ความหมายของการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ คือข้อใด

- ก. การประกาศตนเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา
- ข. การยอมรับนับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึก
- ค. การยอมรับนับถือศีล ๕ มาเป็นหลักประพฤติปฏิบัติ
- ง. การยอมรับนับถือธรรม ๕ มาเป็นหลักประพฤติปฏิบัติ

๔๕. การแต่งกายไปวัดที่ถูกต้อง ตรงตามข้อใด

- ก. แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสะอาดและดูสุภาพเรียบร้อย พระเห็นจะได้สบายใจ
- ข. แต่งกายด้วยเสื้อผ้าราคาแพง ๆ พระท่านจะได้รู้ว่าเราเป็นคนมีเงิน
- ค. แต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ที่ทันสมัย พระท่านจะรู้ว่าเราเป็นคนทันสมัย
- ง. แต่งกายตามสบาย ๆ ที่เราอยากแต่ง เพราะเป็นเรื่องของเรา

แบบประเมินความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ก่อนเรียน

หลังเรียน

คำชี้แจง : ให้ทำเครื่องหมาย/ ลงในช่องว่าทางขวามือตามความรู้สึกหรือความคิดเห็นของนักเรียน
และตอบคำถามในข้อเสนอแนะ

ข้อที่	รายการประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑.	นักเรียนสามารถเชื่อมโยงหรือเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา หน่วยพระพุทธ					
๒.	นักเรียนสามารถเชื่อมโยงหรือเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา หน่วยพระธรรม					
๓.	นักเรียนสามารถเชื่อมโยงหรือเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา หน่วยพระสงฆ์					
๔.	นักเรียนสามารถเชื่อมโยงหรือเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ระหว่างหน่วยพระพุทธพระธรรม และพระสงฆ์					
๕.	นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
๖.	ประโยชน์ที่ได้จากการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
๗.	นักเรียนมีความพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
๘.	การจัดเนื้อหาสาระน่าสนใจ เหมาะสม					
๙.	หน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา สนุกสนาน น่าสนใจ					
๑๐.	เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน					

ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

.....

แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ /๑
โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อำเภอบางกรี่ จังหวัดนนทบุรี

.....

ชื่อต.ญ./ด.ช.นามสกุล.....อายุ.....

ชื่อบิดา.....นามสกุล.....อาชีพ.....

ชื่อมารดา.....นามสกุล.....อาชีพ.....

มีพี่น้อง.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน นับถือศาสนา.....

ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ.....

นักเรียนชอบเรียนวิชาอะไรมากที่สุด.....

นักเรียนทำอะไรหลังเลิกเรียน.....

นักเรียนทำอะไรในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์.....

นักเรียนชอบเรียนวิชาพระพุทธศาสนาหรือไม่

ชอบ เพราะ.....

ไม่ชอบ เพราะ.....

นักเรียนชอบเล่นกีฬาหรือไม่

ชอบ เพราะ.....

ไม่ชอบ เพราะ.....

นักเรียนเคยให้ความช่วยเหลือเพื่อน ๆ หรือไม่

เคย เรื่องอะไร.....

ไม่เคย เพราะ.....

นักเรียนเคยช่วยเหลือสัตว์ต่าง ๆ หรือไม่

เคย เรื่องอะไร.....

ไม่เคย.....

นักเรียนคิดว่าเราจะทำอย่างไรให้เราอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

.....

.....

.....

นายสว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน

ผู้สำรวจข้อมูล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสว่าง
นามสกุล	วงศ์ฟ้าเลื่อน
เกิด	๒๒ กันยายน ๒๕๐๘
ภูมิลำเนา	๒๓๘ หมู่ ๓ ตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย
การศึกษา	นักธรรมเอก เปรียญธรรมห้าประโยค(สำนักเรียนจังหวัดลำพูน) พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาคุรุศาสตร์ วิชาเอกบริหารการศึกษา
ตำแหน่งหน้าที่	อาจารย์ระดับ ๗ สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร